

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

**ANALÝZA KOMUNIKAČNÍCH STRATEGIÍ V POŘADU
INTERVIEW ČT24**

The Analysis of Communication Strategies in the TV Programme
Interview ČT24

Bakalářská diplomová práce

Anna SITTOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Petra CHVOJKOVÁ

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma *Analýza komunikačních strategií v pořadu Interview ČT24* vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou použitou literaturu a zdroje.

Práce obsahuje 112 121 znaků (včetně mezer).

V Olomouci dne

.....

Anna Sittová

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucí této bakalářské práce Mgr. Petře Chvojkové za pomoc při tvorbě práce a ochotu a čas, který tomu věnovala. Děkuji také všem ostatním, kteří mi při psaní práce poskytli cenné rady.

Anna Sittová

Abstract

This bachelor thesis analyses a form of leading media dialogue by an anchor Daniela Písařovicová. The thesis uses a selected sample to observe quantitatively as well as qualitatively the form of leading dialogue within aspects of interviewing, interaction action, and topic-based leading of dialogue. In these areas, the analysis is foremost focused on several selected components which the anchor uses as means for leading media interviews. The methodology of the thesis is based on a conversation analysis and a formal analysis of questions.

Anotace

Tato bakalářská práce analyzuje způsob řízení mediálního dialogu moderátorkou Danielou Písařovicovou. Ve vybraném vzorku kvantitativně i kvalitativně sleduje způsob řízení v oblasti dotazování, interakčního dění a tematického řízení dialogu. V těchto oblastech se analýza zaměřuje především na několik zvolených prvků, které moderátorka používá jako nástroje řízení mediálních rozhovorů. Metodologicky práce vychází z konverzační analýzy a formální analýzy otázek.

Key words

Media dialogue, moderator, communication strategy, conversation analysis, formal analysis of questions, Daniela Písařovicová.

Klíčová slova

Mediální dialog, moderátor, komunikační strategie, konverzační analýza, formální analýza otázek, Daniela Písařovicová.

Obsah

1	Úvod.....	8
1.1	Cíle práce.....	8
1.2	Zvolená metodologie práce.....	9
1.3	Struktura bakalářské práce.....	10
2	Vymezení základních pojmů.....	12
2.1	Mediální dialog jako forma institucionálního rozhovoru.....	12
2.1.1	Specifika mediálního dialogu.....	14
2.2	Moderátor a jeho úkoly a role v pořadu.....	16
2.2.1	Role moderátora.....	16
2.2.2	Úkoly moderátora.....	17
2.3	Komunikační strategie.....	19
3	Základní pojmy analýzy.....	21
3.1	Konverzační analýza.....	21
3.1.1	Základní jednotky konverzační analýzy.....	21
3.1.2	Střídání mluvčích – replik (turn-taking).....	22
3.1.3	Párové sekvence (adjacency pairs).....	24
3.1.4	Transkript v konverzační analýze.....	24
3.2	Dotazy a otázky.....	25
4	Kategorie analýzy.....	28
4.1	Analýza dotazování moderátorky.....	28
4.1.1	Formální analýza otázek.....	29
4.1.2	Typologie otázek navržená Martinem Havlíkem.....	30
4.1.3	Reformulace.....	33
4.2	Analýza řízení interakčního dění v dialogu.....	33
4.2.1	Přesahy a přerušení.....	34

4.2.2	Udělování slova	36
4.3	Analýza tematického řízení dialogu.....	36
4.3.1	Tematické signály	37
5	Analýzovaný vzorek.....	40
5.1	Způsob výběru vzorku	40
6	Analýza dotazování moderátorky	43
6.1	Otevřené vs. uzavřené otázky	45
6.2	Komplexní vs. jednoduché vs. složené dotazy	46
6.3	Následné dotazy	49
6.4	Výzvodové dotazy	50
6.5	Reformulace	50
7	Analýza řízení interakčního dění v dialogu	53
7.1	Kooperativní přerušení	54
7.2	Kontroverzní přerušení.....	56
7.3	Přesahy.....	57
7.4	Udělování slova.....	58
8	Analýza tematického řízení dialogu	62
8.1	Tematická skladba dílu ze 7. 6. s Janem Daňhelkou	63
8.2	Tematická skladba dílu z 10. 6. s Petrem Bendlem.....	65
8.3	Prostředky tematicko-obsahového posunu.....	68
8.3.1	Explicitní prostředky tematicko-obsahového posunu.....	69
8.3.2	Implicitní prostředky tematicko-obsahového posunu	70
9	Shrnutí a interpretace zjištění analýzy.....	73
10	Závěr.....	77
11	Použitá literatura a zdroje	79
12	Seznam tabulek	83
13	Seznam transkriptů	84

14	Seznam příloh.....	85
15	Přílohy	86

1 Úvod

Nepostradatelnou součástí mediálních dialogů, zvláště pak politických, které mají svá specifika, je osoba moderátora. Moderátor nezastupuje pouze instituci, za kterou vystupuje, ale také nás, veřejnost. S ohledem na nás se táže, zjišťuje informace, dbá na srozumitelnost výpovědí. Ponechme stranou současnou orientaci mediálních dialogů, ve kterých převládá trend dělat dialogy konfrontační, aby byly co možná nejzajímavější pro diváky, nicméně na úkor obsahu. Moderátor by se měl snažit zjistit věcné informace, abychom mohli k dané problematice, někdy i k samotnému hostu, zaujmout nějaký postoj.

Abychom tuto možnost měli, zasahuje moderátor do průběhu celého dialogu. Nejedná se ovšem pouze o kladení otázek, jde o komplexní řízení v oblasti tematické, interakční a organizační. Celkově řídí dialog tak, aby pro nás jeho sledování nebylo pouze ztrátou času. Aby však bylo možné uvědomit si konkrétní projevy moderátorových strategií a co vše svým jednáním ovlivňuje a řídí, je třeba podrobnějšího pohledu, který bude předmětem analýzy této práce.

Analýzou řízení mediálních dialogů se zabývalo již mnoho autorů. Jelikož se ale jedná o rozsáhlou problematiku, je možné ji sledovat z různých úhlů pohledu a z různých aspektů. Lze analyzovat způsoby řízení konkrétních moderátorů, formátů pořadu, dialogů s různými typy hostů. Lze se snažit o vyvození obecně platných závěrů, či pouze o popis konkrétních situací a podobně. Každá práce tedy může být v této oblasti přínosem. Kritéria této bakalářské práce jsou stanoveny v následujících podkapitolách.

1.1 Cíle práce

Cílem této práce je analýza způsobu řízení mediálního dialogu moderátorkou. Při práci bude sledováno, jakým způsobem vede rozhovory moderátorka Daniela Písařovicová a jaké při tom používá strategie, aby dosáhla svého záměru v dialogu. Analyzovány budou rozhovory Daniely Písařovicové s hosty pořadu Interview ČT24.

Analýza se zaměří na několik vybraných oblastí – kategorií řízení pořadu, ve kterých budou sledovány stanovené prvky, které moderátorka používá jako nástroje řízení rozhovorů.

Pro analýzu byly zvoleny dva díly pořadu, ve kterých budou popsány konkrétní způsoby řízení rozhovorů v konkrétních a neopakovatelných situacích. Způsob řízení ovlivňují nejen vlastnosti moderátora, ale také host a další faktory. Výsledky analýzy tedy nebude možné zobecňovat a vyvozovat z nich obecně platné závěry.

1.2 Zvolená metodologie práce

Záměrem je vytvořit práci obdobnou analýzám Martina Havlíka,¹ ze kterých také tato práce v mnoha případech čerpá poznatky. Havlík za optimální analýzu ve svých pracích považuje kombinaci kvalitativního a kvantitativního přístupu a metodologická východiska především konverzační analýzy.²

Východiskem pro popis způsobu řízení dialogu v této práci budou poznatky získané kvantitativním a kvalitativním rozbohem vybraných prvků. Pro analýzu dílčích aspektů bude, stejně jako u Havlíka, využita etnometodologická konverzační analýza (viz *Konverzační analýza*) a formální analýza otázek (viz *Formální analýza otázek*), které umožňují postihnout sledovanou problematiku.

Cíle práce bude dosaženo následujícím způsobem:

1. Z různých oblastí, ve kterých moderátoři řídí dialog, bude pro analýzu vybráno několik kategorií. Výběr kategorií analýzy je omezen rozsahem práce, vzniká však prostor pro případný další výzkum.

Stanovené kategorie analýzy budou dále zúženy výběrem konkrétních nástrojů řízení, které budou při rozboru dílčí kategorie sledovány.

2. Ve vybraném vzorku bude provedena analýza nástrojů řízení rozhovoru.
3. Sledované nástroje řízení budou v analytické části práce kvantitativně i kvalitativně popsány na konkrétních případech ze vzorku, ve kterých bude daný jev nejlépe viditelný.
4. Zjištění analýzy budou shrnuty do samostatné kapitoly.

¹ Viz např. HAVLÍK, M. *Člověk – jazyk – text*. 2008; HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008; HAVLÍK, M. „Slušný“ Bursík a „neslušný“ Železný v Otázkách Václava Moravce. *Biograf*. 2007.

² HAVLÍK, M. *Člověk – jazyk – text*. 2008.

1.3 Struktura bakalářské práce

Práce bude rozdělena do dvou částí – teoretické a analytické. V teoretické části budou nejprve vymezeny základní pojmy, které slouží jako široký základ pro analýzu. Následovat bude vymezení základních pojmů zvolených analýz. Závěr teoretické části bude věnován stanovení kategorií a nástrojů sledovaných v analýze.

Analytická část práce bude rozdělena do kapitol dle stanovených kategorií. Jejich obsahem budou dílčí kvantitativní a kvalitativní rozbory vybraných nástrojů řízení rozhovoru doplněné konkrétními úryvky z vybraného vzorku. Závěr této části shrne zjištění analýzy kategorií a pokusí se je interpretovat.

Teoretická část

2 Vymezení základních pojmů

Následující tři podkapitoly budou věnovány základním pojmům této práce – mediálnímu dialogu, moderátorovi a komunikačním strategiím. Vymezení těchto pojmů je podstatné pro primární porozumění fungování procesů a jevů sledovaných v analýze a pro uvedení do dané problematiky. Jejich definování záměrně předchází stanovení kategorií analýzy, protože tyto pojmy představují pro analýzu širší kontext.

2.1 Mediální dialog jako forma institucionálního rozhovoru

Převážná většina mezilidské komunikace se odehrává v dialogické formě. Dialog představuje jednu ze základních forem lidské interakce a je prostředkem dorozumívání, vzájemné výměny informací a utváření vztahů mezi účastníky. Podle určitých kritérií a faktorů lze dialogy různě klasifikovat.³ Pro tuto práci je vhodné zabývat se rozdělením dialogů na spontánní a řízené, protože pořad zvolený pro analýzu je dialogem řízeným a je tedy zásadní odlišit tento typ od jeho protějšku – spontánního rozhovoru. Pochopení řízených rozhovorů a jejich specifik je podstatné také pro vymezení rolí a úloh moderátora, kterým se věnuje následující kapitola.

Rozdíl mezi spontánními a řízenými rozhovory spočívá v záměrném a vědomém usměrňování a řízení jejich průběhu i celkového trvání. Spontánní rozhovory, např. rozhovor s přáteli, společenská komunikace atd., plynou volně a účastníkům dialogu umožňují přirozené chování a reagování. Mluví se sami ucházejí o slovo a nejsou přitom nijak vědomě regulováni, záleží pouze na jejich komunikační aktivitě v dialogu. V řízených rozhovorech, např. rozhovor lékaře s pacientem, učitele s žákem apod., ovlivňuje průběh celého dialogu účastník, který má v dané situaci dominantní úlohu (v uvedených příkladech lékař, učitel). Na základě své sociální pozice řídí celou komunikaci i jednání ostatních účastníků tak, aby rozhovor odpovídal ustáleným pravidlům, konvencím a postupům dané situace.⁴

Řízeným rozhovorem je **institucionální dialog**, ve kterém bývá dopředu určena jeho délka, obsah, členění a styl.⁵ Müllerová uvádí, že: „*Institucionálnosť rozhovoru spočíva*

³ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 13, 53.

⁴ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 54 - 55.

⁵ MÜLLEROVÁ, O. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 117.

v tom, že sociální role a statusy jsou předem dány a účastníci s tím počítají.“⁶ Chování jednotlivých účastníků rozhovoru pak musí tyto role naplňovat.⁷

Hoffmannová s Müllerovou definují institucionální dialog jako dialog mezi zástupci různých institucí a jejich klienty, pacienty, občany, představiteli laické veřejnosti. Instituci v tomto případě volně chápou jako zařízení, podnik, úřad, organizaci, která má širší působnost a řídí se přesnými pravidly. Institucí lze tedy chápat např. školu, soud, obchod aj., za představitele instituce je v těchto případech možné považovat například ředitele, učitele, soudce, ale i prodavače v obchodech. Do styku s institucí přichází veřejnost, kterou prezentují soukromé osoby, na které se představitelé institucí snaží působit. Institucionální dialogy se většinou pohybují mezi oficiálním a konvencionalizovaným rozhovorem na jedné straně a spontánní a neformální komunikací na straně druhé.⁸

Institucionální dialogy lze klasifikovat podle institucí a prostředí (např. dialogy lékařů s pacienty, masmediální rozhovory atd.). Jsou pro ně příznačné některé typy dialogů (např. výslech, interview aj.). Některé typy jsou řízeny přesnými pravidly a jejich nedodržení může být postiženo i trestem (např. policejní výslechy).⁹

Jednotliví účastníci institucionálních dialogů mají své strategie, které mají vést k dosažení cílů všech partnerů. Strategie institucionálních zástupců je, dle typu instituce, většinou založena na zachování neutrality. Tak je tomu například i v televizní debatě. Naopak neutrální nejsou kupříkladu pracovní pohovory, ve kterých zástupci instituce vybírají vhodné kandidáty.¹⁰

Dílním druhem institucionálního dialogu je dialog mediální, který charakterizuje povahu komunikace v analyzovaném pořadu Interview ČT24. Dle Čmejkové se jedná o institucionalizovanou formu dialogu přirozeného,¹¹ ve kterém má dominantní úlohu zástupce instituce (v tomto případě zástupce daného pořadu) - moderátor. Specifiky mediálního dialogu se bude zabývat následující podkapitola.

⁶ MÜLLEROVÁ, O. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 117.

⁷ tamtéž

⁸ HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O. *Jak vedeme dialog s institucemi*. 2000, s. 7, 10.

⁹ HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O. *Jak vedeme dialog s institucemi*. 2000, s. 10 – 11.

¹⁰ HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O. *Jak vedeme dialog s institucemi*. 2000, s. 16 – 17.

¹¹ ČMEJKOVÁ, S. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 9 – 10.

2.1.1 Specifika mediálního dialogu

Mediální dialog, jako typ dialogu institucionálního, má v porovnání s přirozeným, spontánním dialogem určitá specifika. Jak již bylo naznačeno výše, v běžném dialogu funguje mechanismus střídání mluvčích (viz *Střídání mluvčích – replik*), tzv. turn-taking¹² přirozeně. V institucionalizovaném dialogu je však tento mechanismus regulován, jelikož je **řízením rozhovoru** pověřen prostředník – moderátor. Ten v rozhovoru uděluje slovo, klade otázky, určuje hostům prostor pro odpovědi, jejich odpovědi vyhodnocuje a řídí celý dialog.¹³ Podrobněji se tomuto specifickému rysu věnuje následující kapitola.

Vztahy mezi účastníky jsou v mediálním dialogu **asymetrické** a střídání mluvčích je zde určeno institucionálními zvyklostmi. Účastníci tedy nemají stejná práva, jsou omezeni pravidly dané instituce, jejich cíle mohou být rozdílné a mohou si vzájemně konkurovat.¹⁴ Asymetrický vztah je patrný i z úloh moderátora pořadu (viz *Moderátor a jeho úkoly a role v pořadu*), který jediný má právo mj. udělovat slovo, tematicky řídit celý dialog a může např. i přerušovat a usměrňovat hosty. V případě, že by některou z jeho úloh převzal host a uplatňoval by ji ve vztahu k moderátorovi, působilo by to nepatříčně.

V institucionálním dialogu asymetrie prostupuje všemi rovinami rozhovoru – sociální postavení účastníků, jejich znalosti, cíle, záměry, motivace, témata, způsoby argumentace.¹⁵ „Komplexní asymetrie profesionál – laik je přítomna už na počátku dialogu a v jeho průběhu se neustále reprodukuje. Vztahy jako dominance, autorita, závislost i vzájemné „spolupůsobení“ jsou zde daleko více zřejmé než v jiných typech dialogu [...].“¹⁶

Asymetrie v institucionálním dialogu se projevuje v samotné podobě rozhovoru, v různých typech dialogů se ale projevuje rozdílně. Zasahuje lexikální stránku (používání terminologie, frazeologie aj.), gramatickou stránku (neosobní konstrukce aj.), formulaci výpovědí v závislosti na jejich komunikační funkci (většinou funkce žádosti o informace), výstavbu výpovědí, celkovou organizaci a strukturu dialogu (posloupnost

¹² Střídání mluvčích při rozhovoru tak, aby hovořil pouze jeden.

¹³ ČMEJKOVÁ, S. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 9 – 10.

¹⁴ ČMEJKOVÁ, S., KADERKA, P. *Studie k moderní mluvnici češtiny 1: Pragmatické aspekty češtiny*. 2013, s. 107.

¹⁵ MARKOVÁ, I., MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Od teorie dialogu k institucionální komunikaci. Slovo a slovesnost*. 1999, s. 198 - 199.

¹⁶ tamtéž

jednotlivých fází aj.). Může být zdrojem napětí a konfliktu mezi komunikačními partnery.¹⁷

Asymetrický vztah komunikačních partnerů lze nalézt v každém dialogu, nejen institucionálním. V přirozené komunikaci je však snaha jakékoliv asymetrie potlačovat a vyrovnávat. V institucionální komunikaci je asymetrie mezi účastníky stálá a potlačovat ji není vhodné. Pokud obě strany dialogu (zástupce instituce a další účastníci) dodržují pravidla chování, která se k jejich pozicím vážou a své pozice respektují, nerovný vztah mezi nimi nijak nebrání ve spolupráci a nemusí vést ani ke konfliktu.¹⁸

Dalším charakteristickým rysem mediálního dialogu je jeho **adresovanost publiku**, kterému je dialog primárně určen. Rozhovor mezi moderátorem a hostem je dialogem pro třetí osoby a postrádá tedy některé rysy rozhovoru tváří v tvář. Orientací na publikum ale také některé nové rysy získává, protože komunikace v tomto případě překračuje hranici primární řečové situace. Adresátem rozhovoru může být jak publikum přítomné ve studiu, tak především publikum nepřítomné, pouze tušené. Tento rys se v rozhovoru projevuje dvojí intencí vstupů moderátora a někdy i hostů.¹⁹

Nejvýrazněji lze adresovanost publiku vidět v úvodních a závěrečných formulacích, kdy moderátor vítá nebo se loučí s diváky i hosty odděleně. Ohled na diváka je patrný i při formulaci otázek pro hosty, například tím, že se moderátor doptává na informace, které sám již zná, avšak divákovi nemusejí být známé či jasné. Zde může být ohled vyjádřen i explicitně, např. *diváky by určitě zajímalo ...* Stejně tak lze ohled na publikum sledovat i ve způsobu formulování odpovědí hostů, kteří se většinou snaží nějakým způsobem ovlivnit publikum.²⁰

Složitější komunikační situace nastává, když je ve studiu přítomno více moderátorů nebo více hostů. Hosté ve studiu komunikují s moderátorem (moderátory) i mezi sebou

¹⁷ HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O. *Jak vedeme dialog s institucemi*. 2000, s. 12 – 16.

¹⁸ MARKOVÁ, I., MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. Od teorie dialogu k institucionální komunikaci. *Slovo a slovesnost*. 1999, s. 200.

¹⁹ ČMEJRKOVÁ, S. Televizní interview a jiné duely. Mediální dialog jako žánr veřejného projevu. *Slovo a slovesnost*. 1999, s. 248 – 249.

²⁰ tamtéž

navzájem a vzniká tak jakési zdvojené interview (stejně tak mezi sebou komunikují i dva moderátoři).²¹

S orientací k publiku souvisí i základní cíl dialogu, který lze považovat za jedno z možných kritérií klasifikace dialogů. Řízené dialogy mají často předem stanovený, institucionální cíl (např. zprostředkovat divákům informace), na rozdíl od dialogů spontánních, do kterých účastníci vstupují většinou s cíli neurčitými. Takovým cílem může být např. ujištění se o vztahu s partnerem či o jeho sympatiích.²²

2.2 Moderátor a jeho úkoly a role v pořadu

Jelikož je mediální dialog rozhovorem řízeným, u kterého je předem daná jeho délka a témata, která budou probírána, nastupuje zde role moderátora, aby se řízení rozhovoru ujal. Než bude možné analyzovat způsob řízení pořadu moderátorkou, je třeba nejprve vymežit její role a úkoly, ze kterých způsob řízení pořadu vychází.

Praktická encyklopedie žurnalistiky definuje moderátora jako průvodce rozhlasovým či televizním pořadem. Označení pochází z latinského *moderator*, tedy správce, usměrňovatel. Osvaldová s Haladou v *Praktické encyklopedii* uvádějí, že náplní moderátorova povolání je **uvádění, řízení a prezentování** obvykle besedních nebo diskuzních pořadů. Moderátor zastupuje také roli **prostředníka mezi diváky a účastníky** pořadu. Velká část jeho produkce je založena na schopnosti improvizace, nutnou podmínkou je proto široký všeobecný přehled v oboru.²³

Pojmem moderace můžeme podle Košča rozumět: „*Komentované, verbální spojování jednotlivých částí v celek, prováděné komunikátorem v obraze.*“²⁴ Text (v tomto případě verbálně prezentovaný) má podle něho vysvětlovat, shrnovat argumenty a poukazovat na souvislosti. Úkolem moderátora je zajistit, aby text takovým skutečně byl.²⁵

2.2.1 Role moderátora

Moderátor má při řízení dialogu trojí roli. V pořadu zastupuje instituci a jako její zástupce také jedná s hosty i diváky. Dále má také roli interakční, protože je to právě

²¹ tamtéž

²² MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 55.

²³ OSVALDOVÁ, B. HALADA, J. aj. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2002, s. 107.

²⁴ KOŠČO, J. *Žurnalistické žánry v televizi*. 1984, s. 157 – 158.

²⁵ tamtéž

moderátor, kdo uděluje a odnímá slovo a současně je také jedním z účastníků dialogu. Třetí role je role soukromá, kterou dává najevo své názory i osobní vztah k hostům a tématu.²⁶

Poměr rolí v rozhovoru se odvíjí od povahy vysílání. Ve veřejnoprávním vysílání se moderátor, podle Müllerové, snaží přinejmenším o vyvážení institucionální a soukromé role, převážně zde však převažují rysy institucionálnosti, kterou divák ve veřejnoprávním vysílání normativně očekává. V pořadech komerčních stanic, se jeho soukromá role projevuje výrazněji a institucionální rysy jsou potlačovány individuálním přístupem moderátorů k hostům i divákům.²⁷

2.2.2 Úkoly moderátora

Z rolí, které má moderátor v pořadu, vyplývají konkrétní úkoly a nároky. Na moderátora je kladen požadavek **věcné i odborné připravenosti**, tzn., že musí disponovat nejen aktuálními informacemi, které se týkají probíraných témat, ale také znalostmi o jeho roli v dialogu. Obecně je podle Müllerové úkolem moderátora v dialogu:

- ❖ zahájení, členění a ukončení pořadu, celková organizace dialogu – jedná se o výrazně institucionální úlohu, ve které moderátor nevystupuje jako soukromá osoba
- ❖ řízení interakčního dění v rozhovoru – moderátor uděluje slovo, ukončuje výpovědi hostů apod.
- ❖ tematické řízení dialogu – rozhoduje o ukončení tématu, nebo naopak posunuje téma dál pokládáním otázek a uváděním doplňujících informací
- ❖ tišení konfliktů a udržování emocionálně neutrální atmosféry – dbá na to, aby se rozhovor nevystupňoval do konfliktu
- ❖ vyhledávání nesrovnalostí a problémů, vnášení pochybností do tvrzení hostů – s ohledem na diváky se doptává na nejasné informace

²⁶ MÜLLEROVÁ, O. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 117 - 118.

²⁷ tamtéž

❖ celkové udržování komunikace v rovině zdvořilosti²⁸

Tyto úkoly vycházejí z institucionální povahy pořadu. Moderátoři ovšem často vystupují ze své institucionální pozice a v dialogu se projevují jako soukromé osoby, např. vyjadřováním vlastních názorů, hodnocením, nebo také tím, že dávají najevo osobní vztah s hostem, například oslovováním (tykání). V některých případech to může posloužit i jako oživení pořadu.²⁹

Úkoly moderátora veřejnoprávní televize jsou stanoveny i v Kodexu České televize, který v článku šest uvádí, že: „*Moderátoři diskusních pořadů České televize jsou povinni zachovávat nestrannost. Divák by neměl z jejich vystupování v pořadu poznat, jaký k diskutovanému problému nebo diskutujícím zaujímají postoj. Moderátoři vždy iniciují otevřenou výměnu názorů mezi pozvanými diskutujícími, současně však dbají na dodržování pravidel čestně vedené diskuse.*“³⁰

Jílek navíc konkrétně u debatních pořadů uvádí, že moderátor by neměl umožnit **odchýlení se od tématu**. Zároveň by měl ale ke všem účastníkům **přístupovat stejným způsobem**, v průběhu rozhovoru by měl **shrnovat obsah předchozích sdělení** a měl by být dostatečně **informačně připravený** (nejen aktuálními informacemi, ale také znalostí širokého kontextu). U diskusních pořadů nadto poukazuje i na možnost moderátora **komentovat jednotlivé příspěvky**.³¹

Podle Hoffmannové má moderátor také dbát na **dodržování konverzačních maxim** (Paul Grice, 1975; maxima kvantity, kvality, relevance, způsobu).³²

Diváci a posluchači od moderátora očekávají především jazykovou kultivovanost jeho projevu – „[...] *správnou výslovnost, nepřiliš mnohomluvný styl a hlavně text bez frází, který odpovídá celkové dikci vystoupení pohybujícího se na hranici mezi zaměřením publicistickým a běžně mluveným.*“³³

²⁸ MÜLLEROVÁ, O. Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radiofórum. *Naše řeč*. 1999, s. 172 – 178.

²⁹ MÜLLEROVÁ, O. Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radiofórum. *Naše řeč*. 1999, s. 178.

³⁰ RADA ČESKÉ TELEVIZE. *Kodex České televize*. 2003, s. 17.

³¹ JÍLEK, V. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. 2005, s. 125 – 126.

³² HOFFMANNOVÁ, J. *Mluvená čeština: Hledání funkčního rozpětí*. 2011, s. 140.

³³ KRAUS, J. Moderátor. *Naše řeč*. 1982, s. 224.

V mediálních dialozích dochází ke konfliktu cílů moderátora a hostů. Záměrem moderátora bývá přimět své hosty k jednoznačným odpovědím a zaujetím stanoviska, hosté naopak (především politikové) by rádi využili interview k propagaci vlastních názorů a k projevům zaměřených na vlastní téma.³⁴

Moderátoři ale často chtějí udělat rozhovor co nejzajímavějším pro diváky, proto se snaží protichůdné postoje naopak vyhrotit ke konfliktu. Konfrontační charakter žánru veřejného projevu, kam interview, debaty, dialogy, diskuze a polemiky řadíme, je podle Čmejrkové oblíbeným druhem mediální zábavy. Odborná literatura tento žánr označuje jako infotainment (tj. informace a zábava), někdy také jako confrontainment (tj. konfrontace pro pobavení).³⁵

2.3 Komunikační strategie

Čmejrková uvádí, že cílem moderátora je přimět hosta k formulaci jednoznačné odpovědi na zadanou otázku a k zaujetí stanoviska (záměrem hosta naopak může být využít rozhovor k propagaci vlastních názorů).³⁶ Na tyto cíle se zaměřuje celá komunikační událost. K dosažení cíle moderátora dochází skrze naplňování jeho dílčích záměrů. Jejich konkrétní uspořádání a naplňování je označováno jako komunikační strategie.³⁷

Kořenský definuje komunikační strategii jako: „*Uspořádání a postupné uskutečňování komunikačních záměrů partnerů v průběhu komunikační události, směřující k naplnění cíle,*“³⁸ přičemž komunikačním záměrem je myšlena: „*Snaha komunikanta v průběhu komunikační události ovlivnit partnera, utvářet jeho postoje, city, psychický stav, vzájemné vztahy, způsobit změnu ve vlastní informovanosti nebo v informovanosti partnera.*“³⁹

Do dialogu tedy vstupuje každý z účastníků komunikace s nějakým cílem, ať již pevně určeným, nebo alespoň promyšleným. Hlavní cíl se uskutečňuje dosahováním menších cílů. Každá pronesená výpověď nese určitý záměr, který se modifikuje dle záměrů

³⁴ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 84.

³⁵ ČMEJRKOVÁ, S. *Televizní interview a jiné duely. Mediální dialog jako žánr veřejného projevu. Slovo a slovesnost*. 1999, s. 247 - 248.

³⁶ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 84.

³⁷ KOŘENSKÝ, J., Hoffmannová, J., Müllerová, O. *Analýza komunikačního procesu a textu: učební text pro výběrové semináře filologických oborů*. 2013, s. 14 – 15.

³⁸ KOŘENSKÝ, J. aj. *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu: učební text pro výběrové semináře filologických oborů*. 1987, s. 133.

³⁹ tamtéž

komunikačního partnera. Komunikačním záměrem může být např. návrh, slib, příkaz, odmítnutí, žádost o informaci atd.⁴⁰ Celkový poměr záměrů komunikačních partnerů v dialogu určuje globální zaměření komunikační události, např. čemu má sloužit, tedy cíl komunikace. Komunikační strategií je potom celkový postup jednotlivých komunikantů, způsob a pořadí realizace jejich dílčích záměrů.⁴¹

Důležité je zjistit, do jaké míry jsou záměry a strategie partnerů v dialogu v souladu, zda se vzájemně doplňují či jsou protichůdné.⁴² Jejich rozdílné cíle totiž mohou vést v dialogu ke konfliktu. Aby komunikační partneři zabránili eskalaci protichůdných zájmů, měli by usilovat o sladění svých cílů.⁴³

⁴⁰ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 45 – 46.

⁴¹ KOŘENSKÝ, J., HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O. *Metoda analýzy komunikačního procesu*. *Naše řeč*. 1987, s. 61 – 62.

⁴² *tamtéž*

⁴³ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 84.

3 Základní pojmy analýzy

Analýza způsobu řízení pořadu moderátorkou v této práci metodologicky vychází z poznatků a jevů sledovaných konverzační analýzou a formální analýzou otázek. K naplnění cíle práce budou analyzovány základní jednotky, se kterými tyto analýzy pracují – repliky, sekvence, otázky a dotazy. Pro popis řízení dialogu budou využity i mechanismy konverzační analýzy. Je tedy nezbytné dané prvky v následujících dvou podkapitolách definovat.

3.1 Konverzační analýza

Konverzační analýza je analytický přístup, který se vyvinul v rámci etnometodologie. Zabývá se metodami, které mluvčí uplatňují při produkci a interpretaci různých aspektů běžných rozhovorů. Zkoumá, jaké strukturní problémy dialogu účastníci komunikace řeší a jaké prostředky jsou jim k tomu k dispozici. Snahou je tedy vysvětlit jevy, které jsou pro mluvčí v daném rozhovoru relevantní.⁴⁴

Hoffmannová uvádí, že etnometodologie zkoumá strukturu lidských činností s ohledem na to, jak vytvářejí a reprodukují sociální strukturu. Konverzační analýza se pouze úžeji zaměřuje na řečové a dorozumívací aktivity, které se na produkci sociálních struktur podílejí.⁴⁵

Konverzační analýza je založena na předpokladu, že jednotlivé interakční prvky se v dialogu navzájem podmiňují, tzn., že každý krok je ovlivněný předcházejícími kroky. Analyzuje pouze to, co je z konkrétní interakce zjevné, nikoli pozadí celého rozhovoru či skryté motivy partnerů a zaměřuje se převážně na pravidelnosti a zákonitosti struktury dialogu.⁴⁶

3.1.1 Základní jednotky konverzační analýzy

Základním pojmem, se kterým konverzační analýza pracuje, je **replika (turn)**. Replikou je chápán nějaký pronesený významově souvislý celek, během kterého mluvčí nebyl

⁴⁴ NEKVAPIL, J. Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*. 1999/2000, s. 80 – 87.

⁴⁵ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...: Současná situace stylistiky*. 1997, s. 50.

⁴⁶ MARKOVÁ, I., MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. Od teorie dialogu k institucionální komunikaci. *Slovo a slovesnost*. 1999, s. 196.

vystřídán jiným mluvčím.⁴⁷ Repliku může tvořit jedna i více výpovědí a může být dokončená nebo nedokončená, podle toho, jakým způsobem je přerušena (viz níže přesahy a přerušení).⁴⁸ Repliky mohou mít povahu iniciační (otázka), jiné reaktivní (odpověď), některé však mohou být reaktivní a iniciační zároveň. Na střídání replik jednotlivých mluvčích je založen celý dialog.⁴⁹

Repliky jsou v rozhovoru uspořádány do **sekvencí (sequences)**. Jedná se o několikačlenné výměny replik mezi partnery, kteří na sebe vzájemně reagují.⁵⁰ Nejmenší sekvencí, kterou se konverzační analýza zabývá je párová sekvence (viz níže), tedy dvojice replik ve vztahu iniciace a reakce. První replika přitom strukturně i funkčně vyžaduje repliku druhou. Sekvence je tedy např. otázka – odpověď, pozdrav – odpověď na pozdrav aj.⁵¹

Konverzační analýza studuje především párové sekvence, preferenční organizaci, presekvence, střídání mluvčích, opravné sekvence, globální organizaci rozhovoru a sociální kategorizaci.⁵² Jevy, které budou při analýze v této bakalářské práci zohledňovány, budou vymezeny v následujících podkapitolách.

3.1.2 Střídání mluvčích – replik (turn-taking)

Mechanismus střídání mluvčích v rozhovoru zahrnuje několik metod, jakási pravidla, která mají sloužit k tomu, aby hovořil vždy pouze jeden mluvčí (od fungování tohoto mechanismu se odvíjí organizace celého rozhovoru). V rozhovoru jsou místa, která jsou pro vystřídání mluvčích relevantní, tzv. potencionální předěly. Tyto předěly se nachází např. po ukončení významového a intonačního celku. V těchto místech se pravidla střídání uplatňují. Vystřídání mluvčích může proběhnout následovně:

1. Dosavadní mluvčí zvolí následujícího mluvčího a sám přestane mluvit (např. moderátor položí otázku konkrétnímu hostu).

⁴⁷ NEKVAPIL, J. Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*. 1999/2000, s. 80 – 87.

⁴⁸ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 2006, s. 209.

⁴⁹ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...: Současná situace stylistiky*. 1997, s. 51.

⁵⁰ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 23.

⁵¹ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...: Současná situace stylistiky*. 1997, s. 51 – 52.

⁵² NEKVAPIL, J. Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*. 1999/2000, s. 80 – 81.

2. Dosavadní mluvčí nezvolí následujícího mluvčího a některý z partnerů sám převezme slovo.
3. Dosavadní mluvčí nezvolí následujícího mluvčího a nikdo si slovo nepřevzme, takže dosavadní mluvčí může v rozhovoru pokračovat (na dalším relevantním místě pro výměnu mluvčích se znovu uplatní pravidla 1 – 3).⁵³

Ostatní účastníci dialogu mohou z celkové struktury vytušit a předvídat, kdy dojde k odmlce a nastane místo vhodné pro vystřídání mluvčích. Může se ale stát, že dosavadního mluvčího některý z dalších účastníků rozhovoru přeruší předčasně, než mluvčí repliku dokončí. V takovém případě vzniká **přesah (overlap)**.⁵⁴ Přesahy vznikají především v těchto situacích:

- a) Dosavadní mluvčí neurčí dalšího mluvčího, sám se jím ale určí jeden z partnerů. Ten pak pod tlakem situace vstoupí do nedokončené repliky dosavadního mluvčího jednu či dvě slabiky před potencionálním předělem.
- b) Dosavadní mluvčí neurčí dalšího mluvčího a v místě vzniku potencionálního předělu začne hovořit více partnerů.
- c) Dosavadní mluvčí se rozhodne pokračovat v řeči i po předělu, současně s ním ale začne hovořit další z partnerů.⁵⁵

Přesahy vznikají v souladu s fungováním mechanismu střídání mluvčích (přesto je mohou moderátoři užívat jako záměrný prostředek řízení dialogu), je ale nutné od nich odlišovat **přerušeni (interruption)**, které nastává, když účastník vstoupí do řeči mluvčího bez toho, aby čekal na signalizaci předělu.⁵⁶ Hoffmannová uvádí, že k přerušeni mohou vést různé důvody a nemusí se tedy nutně jednat o nezdvořilost.⁵⁷ Často se jedná o neproblémovou snahu převzít repliku, kdy dosavadní mluvčí pragmaticky, syntakticky, prozodicky i neverbálně projektuje konec své výpovědi (tzn., že mluvčí konstruuje repliku tak, že lze předpokládat, kdy bude replika ukončena).⁵⁸ Obecně se ale přerušeni

⁵³ NEKVAPIL, J. Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*. 1999/2000, s. 80 – 87.

⁵⁴ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...: Současná situace stylistiky*. 1997, s. 51.

⁵⁵ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 28 – 29.

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...: Současná situace stylistiky*. 1997, s. 51.

⁵⁸ HAVLÍK, M. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 198.

považuje za hrubé porušení komunikačních norem a zásad společenské etiky. Odlišení přesahů a přerušování není vždy jednoduché a jejich hodnocení může být sporné, záleží na individuálních stylech komunikačních partnerů.⁵⁹

Při přerušování i přesahu může dojít k tomu, že mluvčí budou určitou dobu mluvit přes sebe. Tato situace je označována jako **překryv**. Při přesahu dosavadní mluvčí pouze dokončí svoji repliku, takže výpovědi se budou překrývat po dobu jedné slabiky či slova. Při přerušování mohou mluvčí hovořit přes sebe i delší dobu, během které se mohou snažit získat si právo na pokračování.⁶⁰ Právo mluvit zpravidla získá mluvčí, který se prosadí svojí hlasitostí, naléhavostí a agresivitou.⁶¹

3.1.3 Párové sekvence (adjacency pairs)

Jako párová sekvence se označuje dvojice akcí, např. otázka – odpověď, pozdrav – pozdrav. Po pronesení první části párové sekvence mluvčí normativně očekává pronesení příslušné druhé části. V opačném případě je jeho absence interpretována např. jako nezdvořilost nebo neznalost.⁶²

3.1.4 Transkript v konverzační analýze

Konverzační analýza je výlučně empirická a je založena na analýze skutečných materiálů – rozhovorů a jejich transkriptů.⁶³ Transkript je grafická podoba rozhovorů, která umožňuje dále analyzovat dialog. Jedná se o kompromis mezi běžným pravopisem a fonetickou transkripcí.⁶⁴ Transkripty musejí být velmi důkladné, měly by zachycovat i intonaci, tempo, hlasitost, délku pauz, protahovanou výslovnost, smích, gesta, mimiku, skákání do řeči atd.⁶⁵

Pro analýzu v této práci budou využity rozhovory zaznamenané v transkriptu konverzační analýzy. Transkript pro tuto práci byl zhotoven na základě instrukcí

⁵⁹ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 28 – 29.

⁶⁰ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 9.

⁶¹ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 27 – 28.

⁶² NEKVAPIL, J. Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*. 1999/2000, s. 80 – 87.

⁶³ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...: Současná situace stylistiky*. 1997, s. 50.

⁶⁴ NEKVAPIL, J. Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*. 1999/2000, s. 80 – 87.

⁶⁵ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...: Současná situace stylistiky*. 1997, s. 50.

uvedených v manuálu pro přepisovatele⁶⁶ a využívá systém značek, které používá Korpus Dialog.⁶⁷ Tyto značky jsou také uvedeny v příloze (Příloha č. 1).

3.2 Dotazy a otázky

Kromě konverzační analýzy tato práce využije také formální analýzu otázek.⁶⁸ Než bude ale možné se této analýze podrobněji věnovat (viz *Formální analýza otázek*), je třeba vymezit základní pojmy, se kterými pracuje, tedy pojmy otázka a dotaz, které budou také stěžejními pojmy jedné z kategorií analýzy.

Müllerová uvádí, že vymezení **otázky** (i odpovědi) se liší dle oblasti, ve které je tento pojem používán. V lingvistice se otázkou rozumí věta se speciální tázací intonací, tázacími částicemi (zjišťovací otázky) a tázacími slovy (zájmena a příslovce; doplňovací otázky). Pojem otázka staví do popředí stránku významovou, funkční, vyjádření snahy se něco dovědět.⁶⁹

Otázku je třeba odlišovat od **tázací věty**, která vystihuje spíše jazykové vlastnosti výpovědi (intonační schéma, tázací slova). Rozdíl lze nejlépe vidět u výpovědí, u kterých je v rozporu jazyková a významová forma – např. řečnické otázky, které mají tázací formu, ale nemají otázkový význam.⁷⁰ Odlišně je definován i pojem **dotaz**, který se může skládat z několika otázek či tvrzení.⁷¹

Analýza v této práci bude pracovat s pragmaticky definovanou otázkou, jak ji vymezuje Čmejková, která za otázku označuje jakoukoli žádost o poskytnutí informace, nezávisle na její syntaktické formě (za otázku lze tedy považovat i imperativní výpovědi). Kromě otázek využívají moderátoři pro řízení rozhovoru také další typy promluv, např. udílení slova, výzvy, konstatování, shrnutí, provokativní reakce, reformulace apod.,⁷² které

⁶⁶ Viz KADERKA, P., SVOBODOVÁ, Z. Jak přepisovat audiovizuální záznam rozhovoru? Manuál pro přepisovatele televizních diskusních pořadů. *Jazykovědné aktuality*. 2006.

⁶⁷ ČMEJKOVÁ, S. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 13 – 14.

⁶⁸ Jelikož z oblasti formální analýzy otázek budou sledovány pouze její základní jednotky a samotná analýza vyžaduje vymezení jiných aspektů, než je definování základních jednotek, bude blíže vymezena v podkapitole *Formální analýza otázek* v rámci kapitoly *Kategorie analýzy*.

⁶⁹ MÜLLEROVÁ, O. Otázka a odpověď v dialogu. *Slovo a slovesnost*. 1982, s. 200.

⁷⁰ tamtéž

⁷¹ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 22.

⁷² ČMEJKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 91 – 92.

účastníci dialogu mohou identifikovat jako otázku díky předem dané úloze dotazování, která náleží pouze moderátorovi.⁷³

Otázky je možné různě kategorizovat. Příkladem lze uvést kategorizaci Müllerové, která otázky rozděluje dle tří základních kritérií:

1. Rozdělení otázek dle očekávání či neočekávání odpovědi

- a. otázky nepravé – mají tázací formu, ale neočekává se na ně odpověď, nemají otázkový význam (např. řečnické otázky, otázky vyjadřující podiv atd.)
- b. otázky pravé – vyžadují od partnera odpověď, dále se ale dělí na:
 - i. otázky pragmaticky přiměřené – adekvátní v dané situaci, „zodpověditelné“
 - ii. otázky pragmaticky nepřiměřené – v dané situaci nevhodné, neúčelné a zbytečné (např. *Přijdete i s dětmi?* – otázka pro někoho, kdo děti nemá)

2. Rozdělení otázek dle jejich jazykové formy

- a. otázky s formou tázací věty
 - i. zjišťovací otázky (např. *Půjdeš se mnou zítra na koncert?*)
 - ii. doplňovací otázky (např. *Kdy začíná ten koncert?*)
- b. otázky, které nemají formu tázací věty – formálně netázací výpovědi s otázkovým významem
 - i. nepřímé otázky – explicitně vybízí k poskytnutí informace pomocí sloves (např. *Chci se tě zeptat, zda máš zítra čas.*)
 - ii. otázky, které mají otázkový význam a chovají se jako otázky, ale nelze je označit jako nepřímé tázací věty (např. *Zajímalo by mě, kdy si konečně uklidíš ty věci.*)

⁷³ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 98.

3. Rozdělení otázek dle jejich otevřenosti a zavřenosti

- a. otázky zavřené – lze na ně dát přesnou odpověď s určitou formou
 - i. zjišťovací otázky
 - ii. doplňovací otázky s tázacími slovy kdo, kdy, kde, který apod.
- b. otázky otevřené – lze na ně odpovědět pouze odpověďovým textem složeným z významově spjatých výpovědí
 - i. doplňovací otázky s tázacími slovy proč, jak apod.⁷⁴

⁷⁴ MÜLLEROVÁ, O. Otázka a odpověď v dialogu. *Slovo a slovesnost*. 1982, s. 201 – 203.

4 Kategorie analýzy

Pro naplnění cíle práce byly pro analýzu zvoleny tyto kategorie:

1. Dotazování moderátorky
2. Řízení interakčního dění v dialogu
3. Tematické řízení dialogu

Tyto tři kategorie lze považovat za základní oblasti řízení mediálního dialogu moderátorem, které vycházejí z jeho úkolů (viz *Úkoly moderátora*). Z tohoto důvodu byly pro analýzu také vybrány. Existují ale samozřejmě i další oblasti řízení (např. zahajování a ukončování pořadu aj.), které by bylo možné analyzovat. Výše zvolené kategorie jsou ovšem pro bakalářskou práci postačující.

Zvolené kategorie analýzy budou dále zúženy na několik vybraných nástrojů řízení, kterými moderátorka řídí dialog. Těmi se již analýza bude konkrétně zabývat. Nástroje budou stanoveny v následujících podkapitolách, opět se ale bude jednat pouze o omezený výběr ze širokého spektra prostředků.

4.1 Analýza dotazování moderátorky

Nejvýraznějším a také nejčastějším způsobem řízení mediálního dialogu moderátorem je **kladení otázek**. Tázání moderátorky lze analyzovat různými způsoby, například podle metody Petra Chlebouna, který ve své analýze rozděluje repliky dle jejich stylové hodnoty na vstřícné, neutrální a konfrontační (viz níže).⁷⁵ V této práci bude pro analýzu dotazování využít kvantitativní metodologický postup Stevena Claymana a Johna Heritage – **formální analýza otázek**.

Její metoda umožňuje analyzovat kladení otázek z hlediska míry konfrontačnosti.⁷⁶ Tuto kvantitativní metodu analýzy otázek ve svých statích využívá a rozvíjí například Havlík, který na základě této metody vytvořil typologii otázek pro analýzu dotazů

⁷⁵ Viz CHLEBOUN, P. Projekt kontinuální analýzy diskuzních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*. 2003.

⁷⁶ Doslovně konfliktnosti – „adversarialness“. Význam tohoto pojmu se u jednotlivých autorů nepatrně odlišuje (viz dále *Přesahy a přerušení* - konverzační násilí definované M. Luginbühlem). Obecně konfrontace v češtině znamená postavení dvou nebo více stran tváří v tvář, zpravidla ke srovnání jejich výpovědi atd. (ZH. Šlo o konfrontaci? *Naše řeč*. 1973, s. 218.). V mediálním dialogu ke konfrontaci dochází např. zpochybňováním či negováním tvrzení mluvčího odpůrcem, ať už jiným hostem či moderátorem. Je tedy následkem konfliktu cílů obou stran. ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 83 – 84.

v pořadech moderovaných Václavem Moravcem⁷⁷ a v politických debatách s Alexandrem Vondrou a Lubomírem Zaorálkem.⁷⁸

Důvodem volby této metody je její širší použitelnost pro práci. Přestože zde není analyzována konfrontačnost moderátorky, jak je patrné z Havlíkových prací, kvalitativní interpretace výskytu jednotlivých typů dotazů podává také širší informace o způsobu řízení dialogu.

4.1.1 Formální analýza otázek

Formální analýza otázek byla navržena Claymanem a Heritageem, aby umožnila kvantitativně srovnávat verbální agresivitu různých dotazů podle jejich formy.⁷⁹ Podle této metody jsou např. zjišťovací otázky považovány za agresivnější než doplňovací, dotazy složené z několika otázek jsou také agresivnější než jednoduché dotazy, stejně jako dotazy, kterým předchází kontextualizující úvod a množství následných otázek (viz níže).⁸⁰

Clayman s Heritageem navrhli kódování otázek dle čtyř základních dimenzí konfrontačnosti – iniciativy, přímosti, asertivity a nepřátelství, ze kterých vychází těchto deset proměnných formální analýzy - indikátorů konfrontačnosti:⁸¹

1. Question Complexity
2. Question Cascades
3. Follow-up Questions
4. Other-Referencing Question Frames
5. Self-Referencing Question Frames
6. Preface Tilt

⁷⁷ Viz HAVLÍK, M. *Člověk – jazyk – text*. 2008.

⁷⁸ Viz HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008.

⁷⁹ Viz CLAYMAN, S., HERITAGE, J. Questioning presidents: Journalistic deference and adversarialness in the press conferences of U. S. presidents Eisenhower and Regan. *Journal of Communication*. 2002.

⁸⁰ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 22.

⁸¹ Některé z těchto pojmů dosud nebyly přeloženy (a některé lze přeložit pouze opisem) a terminologicky ustálené v českém jazyce, proto jsou zde uvedené v originálním znění bez českého překladu. Ty, kterým bude dále věnována pozornost, budou definovány v následující podkapitole.

7. Negatively Formulated Questions
8. Preface Hostility
9. Global Hostility
10. Accountability Questions⁸²

Tato metoda je pouze jedním ze způsobů určování míry konfrontačnosti. V tomto případě je tedy pro její stanovení rozhodující výskyt jednotlivých forem otázek v rozhovoru.

Chlebounova metoda analýzy výpovědí moderátora také umožňuje kvantifikovat míru konfrontačnosti v mediálním dialogu, zabývá se ovšem pouze stylovou hodnotou výpovědí. Chleboun v článku *Projekt kontinuální analýzy diskuzních pořadů českých televizí* rozděluje výpovědi moderátora na tři základní skupiny podle jejich hodnoty – vstřícné, neutrální či konfrontační.⁸³ Míru konfrontace moderátora pak stanovuje z podílu jeho konfrontačních a neutrálních výpovědí adresovaných hostovi.⁸⁴

4.1.2 Typologie otázek navržená Martinem Havlíkem

Ačkoli existují různá dělení otázek a dotazů, v této práci bude využita typologie dotazů stanovená Havlíkem v jeho analýze Otázek Václava Moravce,⁸⁵ a u kterých lze dle formální analýzy otázek porovnávat míru verbální agresivity.

Sledovanými nástroji řízení v kategorii dotazování moderátorky jsou tedy dotazy a otázky. Jednotlivé typy otázek budou v analytické části kvantifikovány a následně bude jejich použití moderátorkou kvalitativně interpretováno.

⁸² CLAYMAN, S., HERITAGE, J. Questioning presidents: Journalistic deference and adversarialness in the press conferences of U. S. presidents Eisenhower and Regan. *Journal of Communication*. 2002, s. 754 – 769.

⁸³ Toto rozdělení je součástí metodiky společnosti InnoVatio, která se u nás zabývá obsahovou analýzou médií. Využívá ho při analýze nestrannosti moderátora, kdy nejprve formálně klasifikuje promluvy moderátora (dle sady předdefinovaných typů promluv). V dalším kroku pracuje analýza s tzv. valuační relací, která převádí typy replik na uvedené tři základní hodnoty – neutrální, vstřícné a konfrontační. CHLEBOUN, P. Projekt kontinuální analýzy diskuzních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*. 2003, s. 193 – 195.

⁸⁴ CHLEBOUN, P. Projekt kontinuální analýzy diskuzních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*. 2003, s. 196.

⁸⁵ Viz HAVLÍK, M. *Člověk – jazyk – text*. 2008.

Jedná se o tyto typy:

- a) **Komplexní dotazy** – kromě otázky zahrnují i více či méně rozsáhlé úvodní konstatování, které obsahuje kontextualizující pozadí informací. To dělá otázku srozumitelnější pro publikum a umožňuje zavést do dialogu nové téma.⁸⁶
- b) **Jednoduché dotazy** – jedná se o samostatné dotazy, kterým nepředchází žádný úvod, ani po nich nenásleduje vysvětlení.⁸⁷
- c) **Výzvodé dotazy** – dotazy, které nemají interogativní (tj. tázací) formu.⁸⁸
- d) **Následné dotazy** – jedná se o dotaz dožadující se zpřesňující a obšírnější odpovědi na předcházející otázku, na kterou nebylo dostatečně odpovězeno. Následný dotaz je položen v následující replice po odpovědi na první dotaz.⁸⁹
 - a. **Následné nesouhlasné dotazy** – negativně formulované následné dotazy.
- e) **Otevřené otázky** – umožňují hostovi rozhořit se o daném tématu a tázaného nijak neomezují v odpovědi. Nutí dotazovaného, aby podal obšírnější výklad.⁹⁰
 - a. **Doplňovací otázky** – bývají uvozeny tázacími slovy kdo, co, kdy, jak atd., která vytvářejí prázdná místa, kam je nutné něco doplnit. Některé však nepředurčují jednoznačně podobu odpovědi⁹¹ (např. *Co si o tom myslíte?* Ne všechny jsou ale zároveň i otázkami otevřenými).
- f) **Uzavřené otázky** – slouží k získání jednoznačné odpovědi. Očekává se na ně stručná a úzce vymezená odpověď.⁹² Havlík uvádí, že uzavřené otázky moderátorům umožňují „zatlačit hosta do kouta“ a snáze kontrolovat průběh debaty.⁹³ Podle Müllerové se podílejí na konfliktním charakteru daného úseku,

⁸⁶ CLAYMAN, S., HERITAGE, J. Questioning presidents: Journalistic deference and adversarialness in the press conferences of U. S. presidents Eisenhower and Regan. *Journal of Communication*. 2002, s. 754 – 755. (vlastní překlad)

⁸⁷ HAVLÍK, M. *Člověk – jazyk – text*. 2008, s. 198.

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ CLAYMAN, S., HERITAGE, J. Questioning presidents: Journalistic deference and adversarialness in the press conferences of U. S. presidents Eisenhower and Regan. *Journal of Communication*. 2002, s. 757 – 758. (vlastní překlad)

⁹⁰ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 97 – 98.

⁹¹ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 92.

⁹² MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 97 – 98.

⁹³ HAVLÍK, M. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 213.

zvláště opakují-li se.⁹⁴ Moderátor na ně může snáze vymáhat odpovědi, protože lze jednodušeji určit (oproti otázkám otevřeným), co je přímá odpověď.⁹⁵

- a. **Zjišťovací otázky** – očekává se na ně jednoznačná odpověď ano/ne.⁹⁶ Podle Havlíka se ale v politických diskuzích i přes formu otázky očekávají delší a vysvětlující odpovědi, než pouhé ano či ne.⁹⁷
- b. **Negativní zjišťovací otázky** – tento typ otázek se podobá prostému konstatování, kterým moderátor může vyjádřit svůj názor bez toho, aby se vychýlil ze svého neutralistického postavení.⁹⁸ Jedná se o zjišťovací otázku, která má negativní formu (např. *Nemyslíte si, že ...*).
- c. **Vylučovací otázky** – v otázce jsou formulovány a nabídnuty dvě možnosti, ze kterých si dotazovaný má jednu vybrat.⁹⁹

Havlíkova typologie dotazů bude rozšířena o typ, které Clayman a Heritage řadí mezi komplexní dotazy, ale Havlík ho samostatně neuvádí. V této práci bude vyčleněn samostatně, protože může být důležitým prostředkem řízení dialogu.

- g) **Složené dotazy** – obsahují vícero otázek v rámci jedné repliky.¹⁰⁰ Müllerová uvádí, že se jedná o porušení zásad moderátorovy práce, protože to může vést k tomu, že si host všechny otázky nezapamatuje a odpoví jen na tu poslední.¹⁰¹

Naopak návodné dotazy, které preferují určitou odpověď, v této práci sledovány nebudou, ačkoli se jimi Havlík zabývá. Po předběžném prozkoumání analyzovaného vzorku se totiž ukázalo, že není snadné je odlišit a rozpoznat mezi ostatními a z analýzy byly tedy vyřazeny.

⁹⁴ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 97 – 98.

⁹⁵ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 92.

⁹⁶ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 97.

⁹⁷ HAVLÍK, M. „Slušný“ Bursík a „neslušný“ Železný v Otázkách Václava Moravce. *Biograf*. 2007, ods. 24.

⁹⁸ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 25.

⁹⁹ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 93.

¹⁰⁰ CLAYMAN, S., HERITAGE, J. Questioning presidents: Journalistic deference and adversarialness in the press conferences of U. S. presidents Eisenhower and Regan. *Journal of Communication*. 2002, s. 754. (vlastní překlad)

¹⁰¹ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 97.

4.1.3 Reformulace

Jako samostatný nástroj řízení jsou vyčleněny reformulace, byť by je bylo možné zařadit mezi následné (a v některých případech výzvové) dotazy.

Reformulace jsou jednou z nejčastějších technik moderátora, kterými se snaží udržet rozhovor v předem připravené linii, usměrnit hosta a získat co nejpřesnější odpověď na otázku¹⁰² (z různých analýz interview totiž vychází zjištění, že politici odpovídají přímo na otázky redaktorů méně ochotně než jiní diskutující a dokáží se tak vyhnout nepříjemným otázkám). Moderátor může při vyžadování přímé odpovědi naléhat na hosta pouze do určité míry a pak musí rezignovat. Může položit další zpřesňující či vylučovací otázky, nebo může navrhnout vlastní odpověď – reformulovat hostovy reakce do vlastní odpovědi, kterou se pokusí hostu vnutit.¹⁰³

Reformulacemi moderátor shrnuje výpovědi hosta do vlastních slov, vybírá z nich podstatné informace, konkretizuje a často i vyvozuje další důsledky. Některé reformulace mají povahu kooperativní, jiné spíše provokativní, protože značně zjednodušují hostovy odpovědi a vyvolávají tak další reakce z jeho strany. S reformulací může host souhlasit či nikoliv. Moderátor se jimi snaží vmanévrovat hosta do úzkého prostoru, který vymezil svou otázkou nabitou presupozicemi.¹⁰⁴

4.2 Analýza řízení interakčního dění v dialogu

Z úloh moderátora vychází také povinnost řídit dialog v oblasti interakčního dění. Moderátor dialog zahajuje, ukončuje, pokládá dotazy a při tom všem rozhoduje o tom, kdy a jak velký bude mít prostor pro vyjádření host.

Havlík uvádí, že střídání mluvčích v politických debatách se výrazným způsobem odlišuje od způsobu střídání nejen v běžných, ale i v jiných institucionálních rozhovorech.¹⁰⁵ Podíl na odlišnosti má časová omezenost i již zmiňovaná osoba moderátora, který mediální dialog řídí a naplňuje v něm určité úkoly. Druhým podmiňujícím faktorem je soutěživé pojetí diskuze, které vychází z toho, že je dialog

¹⁰² Dalšími nástroji jsou například výzvy, shrnutí, provokativní reakce, vlastní interpretace aj. ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 93.

¹⁰³ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 91 – 92, 94, 103 – 105.

¹⁰⁴ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 94, 103 – 105.

¹⁰⁵ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 5.

primárně určen divákům. Podle Havlíka: „[...] často nejde o to dobrat se nějakého řešení, vysvětlit náležitě svůj postoj, ale porazit diskutujícího „soupeře“.“¹⁰⁶

Analýza řízení interakčního dění v dialogu bude vycházet z konverzační analýzy, která se věnuje mechanismu střídání mluvčích. Střídání mluvčích dle pravidel tohoto mechanismu bude ovšem při analýze ponecháno stranou, protože v případě jednoho hosta a jednoho moderátora vyplývá jejich pravidelné střídání z párových sekvencí v dialogu (pozdrav – pozdrav, otázka – odpověď, rozloučení – rozloučení) a z rolí, které účastníci v mediálním dialogu zauímají (moderátor se táže, zahajuje a ukončuje diskuzi; host odpovídá). Po promluvě moderátora má tedy host právo na slovo.

Na střídání mluvčích bude nahlíženo z pohledu řízení moderátora v této oblasti. Pozornost bude věnována především jevům, které pravidelný způsob střídání replik narušují – **přesahům a přerušením** moderátorky. Ty zde budou považovány za hlavní nástroje řízení. Definovány byly již v kapitole *Střídání mluvčích – replik* v rámci konverzační analýzy. Z hlediska řízení dialogu budou popsány v následující podkapitole. Druhým sledovaným nástrojem v této kategorii bude způsob **udělování slova** hostům, který bude také vymezen v následující podkapitole.

Stanovené nástroje řízení budou v analýze opět nejprve kvantifikovány a posléze kvalitativně popsány na konkrétních úryvcích ze sledovaného vzorku.

4.2.1 Přesahy a přerušování

Havlík považuje přerušování za jeden ze základních prostředků konverzačního násilí.¹⁰⁷ Televizní politické debaty jsou specifické právě pro množství přerušování, které se neobjevuje v žádném jiném typu rozhovorů.¹⁰⁸ Lze však rozlišovat několik druhů přerušování a ne všechny jsou pokládány za konverzační násilí a tedy za problematické. Martin Luginbühl ve své analýze prostředků konverzačního násilí ve švýcarském diskuzním pořadu Arena například zmiňuje i jakýsi druh přerušování – přerušování jako

¹⁰⁶ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 6.

¹⁰⁷ Tento pojem definuje Martin Luginbühl, který se zabýval prostředky konverzačního násilí, jedná se však o téměř shodný pojem s konfrontačností. Luginbühl definuje konverzační násilí jako chování účastníka komunikace, které úmyslně, nebo neúmyslně omezí komunikačního partnera na jeho konverzačních právech, která jsou dána typem komunikace a rolí partnera v ní. Toto omezení práv může mít vliv na jeho integritu, konverzační efektivitu a může ovlivnit směr komunikace. LUGINBÜHL, M. Conversational violence in political TV debates: Forms and functions. *Journal of Pragmatics*. 2007, s. 1374. (vlastní překlad)

¹⁰⁸ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 5.

reakce na předchozí přerušení (většinou ve formě výtky, např. „*Nechte mě domluvit, já vás také nepřerušoval.*“). Jedná se o formu negativního hodnocení chování oponenta, které ho má zdiskreditovat před diváky.¹⁰⁹

V této práci budou sledované druhy přerušení omezeny na základní rozdělení, které uvádí například Millerová – **kooperativní a kontroverzní**, dle pozitivní či negativní reakce, kterou vyvolají.¹¹⁰

Kooperativní (nekonfliktní) přerušení bývá záležitostí moderátora, který ho někdy doprovází omluvou. Hosté se takovému přerušení nebrání a považují ho za výraz kooperace. Kooperativní přerušení moderátor realizuje, aby například povzbudil hosta k řeči, nenásilně ovlivnil tematické směřování, akcentoval nějaký aspekt, nebo jeho řeč oživil poznámkou. Kontroverzní přerušení má naopak konfliktní povahu. Děje se především v takových případech, kdy je řeč hosta nesrozumitelná, obecná a frázovitá a moderátor se tímto způsobem snaží zjistit pravý význam výroků. Institucionální role moderátora opravňuje přerušit hosta v zájmu vysvětlení problému (nikoli však kvůli jeho nesouhlasu či jiných osobních důvodů). Moderátorova institucionální pozice může být ale oslabována společenskou pozicí hosta, takže se host přerušení může bránit, případně moderátora sám přerušovat.¹¹¹

V důsledku častého přerušování vznikají v politických debatách také různě dlouhé překryvy výpovědí, které značí, že ani jeden ze současně hovořících mluvčích se nechce vzdát svého slova. Havlík ve své studii cituje Schegloffa,¹¹² podle kterého se většina překryvů v běžných rozhovorech vyřeší během tří překrývajících se slabik. Delší překryvy jsou kompetitivní a jsou dalším projevem konverzačního násilí.¹¹³

Navázání na poslední slabiku hosta v místě potencionálního předělu, kdy vznikne přesah, nemusí být vždy neúmyslné, může se jednat o další prostředek, kterým moderátor řídí dialog. Moderátor může záměrně vstoupit do hostovy repliky před potencionálním předělem, za kterým ovšem ještě předpokládá pokračování hostovy

¹⁰⁹ LUGINBÜHL, M. Conversational violence in political TV debates: Forms and functions. *Journal of Pragmatics*. 2007, s. 1372, 1380. (vlastní překlad)

¹¹⁰ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 101 – 105.

¹¹¹ tamtéž

¹¹² Viz SCHEGLOFF, E. A. Overlapping talk and the organization of turn-taking for conversation. *Language in Society*. 2000.

¹¹³ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 9 - 10.

repliky. Jeho výpověď tímto způsobem ukončí, ale v místě k tomu relevantním. Havlík uvádí, že tento způsob ukončení repliky je mluvčími brán jako neproblematický.¹¹⁴

4.2.2 Udělování slova

Druhým sledovaným nástrojem pro řízení interakčního dění bude udělování slova hostovi, ačkoli v případě jednoho moderátora a jednoho hosta přítomného ve studiu (tak jak je to ve sledovaném pořadu), se může zdát být tento nástroj nesmyslný. Jedná se však o prostředek, kterým moderátor zasahuje do průběhu rozhovoru (moderátor explicitně vyzve k reakci, udělí slovo konkrétní osobě), aby ovlivnil jeho pokračování. Tento prostředek není vázán pouze na přítomnost většího počtu hostů a může se tedy vyskytovat i v rozhovorech sledovaného vzorku.

V rámci tohoto nástroje bude analyzováno, jakým způsobem a jakými prostředky moderátorka uděluje slovo.

4.3 Analýza tematického řízení dialogu

Další oblastí, která je zcela podřízena moderátorovi, je tematická struktura a skladba dialogu. Jednotlivá témata v mediálním dialogu vycházejí z funkcí a úkolů pořadu a instituce. Téma mediálního dialogu, případně i dílčí témata jsou stanovena předem, nebo je alespoň vymezen tematický okruh. Moderátor potom tato témata do dialogu zavádí a rozhoduje o tom, kdy je téma vyčerpané a je nutné nastolit téma nové, nebo naopak, kdy je třeba ještě něco dovysvětlit či získat další informace.¹¹⁵ Moderátor by měl zasáhnout i v případě, kdy se host od probíraného tématu vzdálí.

V této kategorii bude sledován pouze jeden nástroj tematického řízení, a tím jsou **tematické signály**, pomocí kterých moderátorka řídí přechod mezi jednotlivými tématy. Aby bylo možné zabývat se těmito prostředky, je ale nutné nejprve, alespoň povrchně, vymežit **tematickou skladbu** sledovaných dílů. Povrchnost vymezení spočívá v omezení sledovaných prvků pouze na tematické bloky a jejich modifikace. Další jevy relevantní pro analýzu tematické skladby a struktury (např. tematické posloupnosti,

¹¹⁴ HAVLÍK, M. „Slušný“ Bursík a „neslušný“ Železný v Otázkách Václava Moravce. *Biograf*. 2007, ods. 18.

¹¹⁵ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 39.

dodržování konverzačních maxim, členění textu apod.) vzhledem k cíli¹¹⁶ a rozsahu práce analyzovány nebudou.

Tematická skladba dialogu může být založena na jednom hlavním tématu, které se v jeho průběhu dále rozvíjí a probírá z různých aspektů. Může docházet i k jeho různým modifikacím, které mohou vést až k podstatnému posunu k jinému tématu. Obsahem dialogu může být také více rozdílných témat, která jsou během rozhovoru průběžně probírána. Specifické členící signály umožňují účastníkům komunikace různě se pohybovat mezi tématy – odbočovat, vracet se apod.¹¹⁷

O tematické skladbě mediálního dialogu rozhoduje moderátor, který také reguluje průběh tematické výstavby. Ta je v řízeném dialogu specifická, nemá uvolněný a asociativní charakter jako ve spontánních rozhovorech. Výstavba mediálních dialogů je v porovnání s rozhovory běžnými více strukturovaná a přehlednější, přesto představuje složitou komunikační událost s vícevrstevnou výstavbou. V dialogu se tvoří různé druhy jednotek. Základní jednotkou členění je replika.¹¹⁸

Základním pojmem v analýze tematické výstavby jsou tzv. tematické bloky. Jedná se o tematické jednotky, které jsou ohraničovány a oddělovány členícími signály. Tematické bloky jsou různě rozsáhlé pasáže dialogu, které se věnují určitému a stejnému tématu. V řízených rozhovorech je členění na tematické bloky zřetelnější než v rozhovorech běžných, kde hranice mezi jednotkami nebývají explicitně signalizovány.¹¹⁹

4.3.1 Tematické signály

Pro tematicko-obsahový posun, přechod mezi tématy a zavedení nového tématu do rozhovoru jsou v mediálním dialogu užívané specifické prostředky. Moderátor může přechod signalizovat explicitně, pomocí **členících signálů**, které slouží k opuštění tématu (např. *tohle téma už jsme asi vyčerpali*), zavedení nového tématu (např. *přejděme*

¹¹⁶ Nelze totiž zjistit, jaký vliv má na výběr témat moderátorka (aby se mohlo hovořit o jejím řízení) a do jaké míry jsou určeny institucí – Českou televizí.

¹¹⁷ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 35.

¹¹⁸ HOFFMANNOVÁ, J. *Mluvená čeština: Hledání funkčního rozpětí*. 2011, s. 139 – 140.

¹¹⁹ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 43.

nyní k), odbočení od tématu (např. *mimochodem*) a k návratu k tématu (např. *vraťme se ještě k*).¹²⁰

Uvedené tematické signály se nejčastěji objevují právě v řízených rozhovorech. V neformálních rozhovorech jejich funkci plní univerzální, **mnohofunkční signály**, např. *no, tak* aj.¹²¹ Pro potřeby této práce bude tato skupina signálů nazývána jako implicitní (nepředznamenávají nijak změnu tématu) a do této skupiny budou zahrnuty i všechny ostatní prostředky užívané moderátorkou k tematicko-obsahovému posunu (např. komplexní dotazy).

¹²⁰ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1994, s. 42 – 43.

¹²¹ tamtéž

Analytická část

5 Analyzovaný vzorek

Pro analýzu způsobu řízení mediálního dialogu Danielou Písařovicovou byl zvolen pravidelný pořad České televize Interview ČT24, který je vysílán od roku 2006, vždy každý všední den od 18:35. Jedná se o pětadvacetiminutový profilový rozhovor moderátora s osobností, která se váže k aktuálnímu dění u nás či ve světě.¹²²

Díly vybrané pro tuto práci Česká televize vysílala v roce 2013, kdy se Interview ČT24 střídalo s pořadem Interview Daniely Drtinové, který byl vysílán od pondělí do čtvrtka. Moderátory Interview byli Daniela Drtinová, Bohumil Klepetko, Daniela Písařovicová, Barbora Kroužková, Zuzana Tvarůžková, Daniel Takáč a David Borek. Po odchodu Daniely Drtinové z České televize (2014) byly oba pořady sloučeny a v současné době se v moderování pořadu střídají moderátorky Zuzana Tvarůžková a Světlana Witowská.

Ve většině případů byl hostem každého dílu pouze jeden host. Dialog moderátora s hostem byl případně doplněn ještě různými reportážemi vztahujícími se k tématu. Ve výjimečných případech nebyl host přítomný ve studiu s moderátorem, kontakt s ním byl zprostředkovaný skrze vysílání do studia.

5.1 Způsob výběru vzorku

Výběr vzorku je inspirován výsledky analýzy společnosti Media Tenor, která analyzovala zpravodajství českých televizí v roce 2013.¹²³ Analýza zkoumala kvalitu zpravodajství České televize z hlediska variability a relevance a zaměřila se přitom také na moderátory zpravodajsko-publicistických rozhovorů.¹²⁴

Moderátoři mohou rozhovor řídit různými způsoby a informace od hostů získávat rozdílnými postupy. Jedním z indikátorů způsobu řízení byla v analýze míra konfrontačnosti¹²⁵ moderátorů. Dle standardizované metodiky bylo v analýze kvantifikováno,¹²⁶ nakolik byl moderátor při řízení dialogu vůči hostu konfrontační, tedy

¹²² Interview ČT24 - Česká televize [online], [cit. 2014-10-30].

¹²³ Analýza je zveřejněna také na stránkách České televize na adrese: <<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/sledovanost-a-spokojenost/mereni-verejne-sluzby/analiza-zpravodajstvi-a-publicistiky/>>.

¹²⁴ Viz Analýza zpravodajství českých televizí: rok 2013. 2014.

¹²⁵ Konfrontačnost je v analýze chápána jako útočnost moderátora vůči hostovi. Nemusí se však jednat o jeho zaujatost, konfrontačnost může být také rysem stylu moderace.

¹²⁶ Metodika zjišťování míry konfrontačnosti v jejich analýze není známa, lze se však domnívat, že bude podobná metodice, kterou navrhuje Petr Chleboun pro společnost InnoVatio. Viz CHLEBOUN, P. Projekt kontinuální analýzy diskuzních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*. 2003.

podíl jeho konfrontačních výpovědí v rozhovoru (např. záporné zjišťovací otázky, pochybové výpovědi aj.).¹²⁷

Z dílů, které v roce 2013 moderovala Daniela Písařovicová bylo analyzováno pět, které se mezi všemi sledovanými pořady umístily mezi deseti nejvíce a deseti nejméně konfrontačními vydáními roku. Z pěti sledovaných dílů byly pro tuto práci zvoleny dva se společným tématem, u kterých byla v analýze stanovena nízká míra konfrontačnosti moderátorky – osm a deset procent. Nutno ale dodat, že osmiprocentní míra konfrontačnosti v daném díle se netýká řízení celého pořadu, ale pouze části, kde moderátorka vedla zprostředkovaný rozhovor. V tomto případě se ale nejednalo o rozhovor s hostem ve studiu.

Z výsledků analýzy je zjevné, že vyšší míra konfrontačnosti je u dílů s politiky. Havlík tento jev zdůvodňuje ve své analýze moderátorů politických debat, kde uvádí, že účastníkům rozhovoru často ani nejde o to dobrat se nějakého řešení či vysvětlit svůj postoj, ale porazit „soupeře“ a reprezentovat se na veřejnosti.¹²⁸

Pro analýzu v této práci byly tedy záměrně zvoleny díly, ve kterých je hostem politik a hydrolog, aby byly viditelné rozdíly ve způsobu řízení dialogů s nimi. Oba díly mají také shodné téma – povodně, což nastoluje podobné podmínky umožňující srovnání dílů po této stránce. Jedná se o tyto díly:

1. Díl ze 7. 6. 2013

Hostem ve studiu je hydrolog z Českého hydrometeorologického ústavu Jan Daňhelka a v živých vstupech vystupují také reportér Jiří Svoboda a starostka zaplavené obce Kly Alice Semiánová. Analýza společnosti Media Tenor u tohoto dílu sledovala pouze repliky moderátorky určené Alici Semiánové. Zaznamenala v nich osmiprocentní konfrontačnost, nejedná se ale o procento konfrontačnosti celého dílu.

¹²⁷ *Analýza zpravodajství českých televizí: rok 2013*. 2014. s. 18.

¹²⁸ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 6.

2. Díl z 10. 6. 2013

Hostem ve studiu je v tomto díle dnes již bývalý ministr zemědělství Petr Bendl. V živých vstupech dále vystupují také reportéři Kateřina Poláková a Filip Horký. Konfrontačnost moderátorky v tomto dílu analýza Media Tenor stanovila na deset procent.

Analýza v obou dílech bude omezena na středovou fázi rozhovoru, ve které se odehrává samotná debata. Úvodní a závěrečná fáze dialogu je v této práci záměrně vynechána, jelikož řízení v těchto fázích je z velké části konvencionalizované a vychází z institucionálních pravidel pořadu.

Při analýze budou sledovány pouze verbální projevy moderátorky, případně bude přihlédnuto k reakcím hostů, neverbálními projevy se analýza zabývat nebude. Pro analýzu budou využity zhotovené transkripční přepisy rozhovorů,¹²⁹ se kterými pracuje konverzační analýza (viz *Transkript v konverzační analýze*).¹³⁰

¹²⁹ Audiovizuální záznamy jsou zveřejněny v archivu České televize na adresách:

<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/213411058040607>>

a <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/213411058040610>>.

¹³⁰ Transkriptem budou zaznamenány pouze výpovědi moderátorky, výpovědi hostů jsou pouze doslovnými přepisy. Zhotovené přepisy budou zahrnuty do příloh jako Příloha č. 2 a Příloha č. 3.

6 Analýza dotazování moderátorky

Pro analýzu dotazování moderátorky byla zvolena metoda formální analýzy otázek, která spočívá v kvantifikaci zvolených typů dotazů. Analýza tedy bude otevřena kvantitativním rozbořem sledovaného vzorku, následovat bude kvalitativní interpretace výsledků.

Formální analýza otázek v této analýze pracuje s typologií dotazů vycházející z obdobných prací Havlíka. V rozhovorech ve vybraných dílech Interview ČT24 bylo sledováno dvanáct typů dotazů a otázek. V tabulce 1 lze vidět počet jednotlivých typů, které ve vybraných dílech pořadu moderátorka k řízení použila. Pro usazení do kontextu jsou v tabulce uvedeny i celkové počty tázacích replik moderátorky a počty všech replik moderátorky.

	Díl ze 7. 6. 2013 host Jan Daňhelka	Díl z 10. 6. 2013 host Petr Bendl
Komplexní dotazy	11	13
Jednoduché dotazy	10	12
Složené dotazy	8	7
Následné dotazy	7	7
Negativní následné dotazy	0	2
Výzvodé dotazy	2	6
Otevřené otázky	9	12
Uzavřené otázky	23	26
Vylučovací otázky	1	1
Zjišťovací otázky	19	18
Negativní zjišťovací otázky	1	1
Doplňovací otázky	10	12

	Díl ze 7. 6. 2013 host Jan Daňhelka	Díl z 10. 6. 2013 host Petr Bendl
Celkem tázacích replik moderátorky	21	25
Celkem všech replik moderátorky	32	31
Celkem replik v pořadu	61	63

Tabulka č. 1: Četnost dotazů a otázek ve sledovaném vzorku

K uvedeným číselným záznamům je nutné dodat, že každá tázací replika zasahuje vždy do více kategorií, tak jak je to například v následujícím transkriptu, kde se jedná o dotaz složený ze dvou doplňovacích otázek (jedná se tedy zároveň o složený dotaz). Protože mu nepředchází žádný kontextualizující úvod, jde o dotaz jednoduchý.

Transkript 1

DP: =a jaké je poučení z těch letošních povodních přímo pro vás? kde se tedy mohlo zapracovat lépe

V případě, že replika obsahovala výzvolý dotaz a další druh otázky, nebyla identifikována jako složený dotaz (pokud neobsahovala vícero otázek jiných než výzvolých), tak jako v dalším transkriptu.

Transkript 2

DP: zůstaňme ještě u samotné předpovědi. e možná není problém předpovědět úhrn srážek, ale zřejmě, už je větší problém předpovědět kde přesně spadnou a jak moc to rozvodní jednotlivé toky, trápí vás to?

Pokud byla replika moderátorky přerušena projevem souhlasu hosta, nebyla započítávána jako několik komplexních, jednoduchých či složených dotazů, ale byla zařazena pouze do jedné z těchto kategorií.

Vybrané otázky a dotazy uvedené v tabulce nejsou všechny na stejné úrovni a nelze je souhrnně srovnávat. Vzájemně porovnávat lze pouze otevřené a uzavřené otázky (a jejich poddruhy – doplňovací, zjišťovací a vylučovací otázky); komplexní, jednoduché a složené dotazy (složené dotazy mohou být ovšem zároveň i jednoduchými či komplexními). Následné a výzvodové dotazy není vhodné srovnávat s žádnými dalšími uvedenými.

Protože zjištěné hodnoty v obou dílech byly přibližně stejné, nelze z nich vyvozovat žádné rozdíly v přístupu k hostům (politik vs. nepolitik) a není tedy třeba jednotlivé díly dále analyzovat odděleně.

6.1 Otevřené vs. uzavřené otázky

Z počtu otevřených otázek (9 v díle s Janem Daňhelkou a 12 v díle s Petrem Bendlem), kterých se v obou dílech objevuje podstatně méně než otázek uzavřených (23 v díle s Janem Daňhelkou a 26 v díle s Petrem Bendlem), je zřejmé, že moderátorka většinou nedává hostům neomezený prostor pro odpovědi, nýbrž tento prostor omezuje újeji formulovanou uzavřenou otázkou. To jí také umožňuje lépe řídit rozhovor, protože uzavřené otázky slouží k získání jednoznačné odpovědi, u které lze snáze rozpoznat, zda skutečně odpovídá na otázku či odpovídá nepřímou, nebo vůbec.

Rozdíl v prostoru pro odpověď vymezeném otevřenými a uzavřenými otázkami lze ukázat na následující replice moderátorky, která obsahuje oba typy otázek.

Transkript 3

DP: jak si to vysvětlujete, myslíte si, že nikdo nechce třeba pustit nikoho cizího do svého obydlí, že je to pro ně natolik soukromá věc?

Otázka „*Jak si to vysvětlujete?*“ je otevřená a nabízí hostovi naprostou volnost při formulaci odpovědi. Naopak otázka „*Myslíte si, že nikdo nechce třeba pustit nikoho cizího do svého obydlí, že je to pro ně natolik soukromá věc?*“ je uzavřená a nejen že omezuje prostor pro možnou odpověď, sama odpověď dokonce nabízí a očekává tedy spíše pouze souhlas či nesouhlas s tvrzením.

Moderátorka může uzavřenými otázkami jednodušeji kontrolovat průběh debaty, tedy zda host poskytuje žádané informace. Jejich dvojnásobný počet v obou dílech (oproti otázkám otevřeným) poukazuje k vyšší konfrontačnosti moderátorky, protože jimi

vymezuje pouze úzký prostor pro odpověď, čímž si zachovává vedoucí a řídicí pozici v rozhovoru.

Ke konkrétním typům otevřených a uzavřených otázek není třeba se více vyjadřovat, snad pouze k vylučovacím a negativně formulovaným otázkám. Vylučovací otázky jsou nejužší formulované otázky, které nabízí hostovi k odpovědi explicitně uvedené možnosti, varianty, z nichž si má host vybrat. Neponechávají mu tedy žádný prostor pro vlastní odpověď. Moderátorka jimi ovšem snadno získá přesné informace. V každém ze sledovaných dílů se ale tento typ objevil pouze jednou. Negativní zjišťovací otázky, které Havlík ve svých pracích považuje za důležitý indikátor konfrontačnosti,¹³¹ se v analyzovaných dílech objevily celkem čtyřikrát. Z nízkého výskytu obou těchto druhů otázek tedy nelze vyvozovat žádné závěry poukazující na větší míru konfrontačnosti moderátorky. Jejich výskyt ale opět dotvrzuje omezování prostoru pro odpověď hosta, kterým se moderátorka snaží udržet dialog v předem připravené rovině a pod kontrolou.

6.2 Komplexní vs. jednoduché vs. složené dotazy

Složených dotazů se v analyzovaných dílech vyskytovalo pouze sedm (v díle s Petrem Bendlem) a osm (v díle s Janem Daňhelkou) a skládaly se ze dvou až tří samostatných otázek. Vždy se jednalo o otázky na stejné téma, přesto se ale jedná o porušení zásad moderátorské práce, protože hostům byla pro odpověď vyčleněna jedna replika, ve které na všechny otázky měli odpovědět a museli si je tedy pamatovat. V opačném případě se moderátorka musela znovu doptávat následnými dotazy a některé otázky nebyly zodpovězeny vůbec, tak jako v následujícím úryvku.

Transkript 4

DP: mají kly vůbec nějaké protipovodňové opatření, protože pokud s-
je mi známo tak stavět hráze ste nezačali, jen ste si vypracovali
studii která ukázala že by to všechno vyšlo na sto milionů korun ale
nakonec ste k tomu nepřistoupili. e budete k tomu třeba přistupovat
po letošních povodních? myslíte si, že protipovodňová opatření mají,
svůj smysl,

¹³¹ Viz HAVLÍK, M. *Člověk – jazyk – text*. 2008.

AS: těžko, těžko říct jednoznačně, zda-li ano nebo ne, záleží samozřejmě na různých () jakoby různých situacích a na vlastně i vlivu, na kde ta obec je postavená. My jsme třeba postaveni na písku, takže to musí zvážit odborníci hydrologové, zda vůbec je to pro nás vhodné, protože na spoustu místech vlastně v republice jsme viděli, že ta protipovodňová opatření vlastně způsobila hodně problémů.

DP: a vy byste se sama k tomu přiz- ee přiklápěla, nebo byste opravdu počkala ještě na nějaký speciální posudek od hydrologů

Moderátorka položila tři otázky – zda mají Kly nějaká protipovodňová opatření, zda po letošních povodních budou stavět protipovodňové hráze a jaký je na ně hostův názor. Host odpověděl pouze na poslední dvě otázky, první nechal bez povšimnutí. Třetí otázka byla navíc zodpovězena pouze z části, proto ji moderátorka v následující replice zformulovala znovu a jinak.

V několika případech (2 v díle s Janem Daňhelkou a 3 v díle s Petrem Bendlem) moderátorka použila složený dotaz skládající se ze dvou či tří otázek, které se ptají na totéž, jak je to patrné z následujícího úryvku. Müllerová uvádí, že se moderátor tímto způsobem snaží zúžit téma, aby host co nejlépe pochopil, na co konkrétně se moderátor táže, nebo naopak naznačit možnou šíři odpovědi. Převážně se jedná o kombinaci zjišťovací a doplňovací otázky.¹³²

Transkript 5

DP: vy ste na dnešní tiskové konferenci řekl ((začátek citace)) povodně nejsou rozhodně za námi. ((konec citace)) tak co můžeme čekat. sou před námi? je ještě další vlna povodní před [námi?]

Otázky „*Jsou před námi?*“ a „*Je ještě další vlna povodní před námi?*“ se ptají na totéž, zjednodušeně na to, zda ještě bude pršet natolik, aby se rozvodnily řeky. Druhá otázka ale úžeji vymezuje první tím, že se ptá konkrétně na další povodňovou vlnu (jednu konkrétní) a naznačuje tím, že jsme právě v průběhu nějakých povodní. Otázka „*Jsou*

¹³² MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 98.

„před námi?“ naznačuje větší četnost, sílu a opakování celého „povodňového procesu“. Samotná by mohla být interpretována jako otázka na jakékoli další povodně.¹³³

Pokládání více otázek v jedné replice zrychluje ráz dialogu (moderátorka jimi může získat více odpovědí v jedné replice) a působí naléhavěji a tedy i útočněji. I Havlík uvádí, že Clayman s Heritagem označili tento typ za agresivnější než samostatné dotazy.¹³⁴ Vzhledem k jejich počtu v obou dílech je ale pravděpodobné, že moderátorka používá tento typ dotazů z časové omezenosti dialogu, aby zjistila co nejvíce informací.

Havlík také uvádí, že i komplexní dotazy jsou agresivnější než dotazy jednoduché.¹³⁵ Poměr počtu komplexních (11 v díle s Janem Daňhelkou a 13 v díle s Petrem Bendlem) a jednoduchých dotazů (12 v díle s Janem Daňhelkou a 12 v díle s Petrem Bendlem) je však v obou dílech přibližně stejný, nelze tedy na základě jejich počtu vyvozovat závěry.¹³⁶

Pomocí komplexních dotazů moderátorka uvádí širší informace vztahující se k otázce, které nemusejí být divákům známé. Tímto úvodem před otázkou však hostovi vymezuje rovinu, ve které také požaduje jeho odpověď. Hostovi tak jistým způsobem opět zužuje možný prostor pro odpověď. Zřetelné je to například v následujícím úryvku.

Transkript 6

DP: když se podíváme na úplné nejbližší budoucnost meteorologové už v tuto chvíli mluví o dalších srážkách. v neděli až v pondělí by se měli nárazově vyskytovat intenzivní srážky během těch by mělo napršet až kolem čtyřiceti milimetrů vody za den. máme se bát v tuto chvíli,

¹³³ Otázka „Jsou před námi?“ (povodně) může být položena např. kdykoli v létě, kdy povodně v tom období ještě nebyly a procházelo by se celým „povodňovým procesem“ (déšť, vylití řek z koryt, zaplavení domů atd.). Otázka „Je před námi další povodňová vlna?“ naznačuje, že nějaká už přišla a jsme v průběhu povodní, tzn., že je půda už nasáklá, už byly zaplaveny některé oblasti atd. a dotazuje se tedy na to, zda např. se řeky v rámci daných povodní znovu vylijí z koryt.

¹³⁴ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 22.

¹³⁵ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 22.

¹³⁶ Zvláště zvažíme-li, že část z počtu komplexních dotazů slouží k zavedení nového tématu do dialogu – viz *Analýza tematického řízení dialogu*.

Komplexní dotaz obsahuje kontextualizující informace (pondělní a nedělní srážky), které nemusí diváci znát. Zároveň však také zužují otázku na konci repliky. Otázka „*Máme se bát v tuto chvíli?*“ může být chápána i v rámci tématu povodní různě (např. *Máme se bát o naše životy? Máme se bát zdraví nebezpečných zemědělských produktů? Máme se bát dalších škod?*) Předcházející úvod ji ale omezuje na strach z dalších srážek, které mohou přijít.

Určitým způsobem je možné je také považovat za nástroj její důslednosti. Moderátorka dbá na to, aby diváci měli stejné předporozumění, aby otázky nebyly vytrženy z kontextu a host i diváci porozuměli otázce stejným způsobem.

6.3 Následné dotazy

Počet následných dotazů (7 v díle s Janem Daňhelkou a 7 v díle s Petrem Bendlem) svědčí o důslednosti moderátorky při pokládání otázek.¹³⁷ Moderátorka je pokládá v případě, že host odpoví nepřesně na její otázku, případně pokud (při složených dotazech) na některou otázku neodpoví vůbec, nebo se moderátorka nedozví všechny potřebné informace, jako v následujícím úryvku.

Transkript 7

DP: vy ste dnes také na tiskové konferenci vyčísloval škody po povodních i když se budou patrně ještě zvyšovat protože velká voda neopadla úplně všude. zůstaňme u zemědělství, jako takového. ee budete kontrolovat, zda se třeba, neprodávají plodiny, přes které přešla velká voda a mohou být zdraví nebezpečné? jak se k tomuto postaví váš resort. nebojíte se že budou třeba prodávány někde na farmářských trzích?

PB: já z toho obavu nemám, já prostě důvěřuji našim potravinářům, respektive potravinářské inspekci, kteří monitorují takovéto věci a budou monitorovat i nadále. My se těm kritickým místům věnujeme a věřím, že prostě na naše dozorné orgány je v tomto spolehnutí.

DP: takže probíhají nějaké kontroly už v tuto chvíli, aby se [něčemu takovému zabránilo]

¹³⁷ Nebylo ale sledováno, v kolika případech, kdy host neodpověděl dostatečně, následný dotaz položila a kolikrát naopak nepoložila, i když by to bylo vhodné.

Moderátorka položila složený dotaz, ve kterém se ptala, zda se bude kontrolovat, aby se neprodávaly závadné plodiny, jak se k danému problému postaví resort zemědělství a zda se host nebojí, že by závadné plodiny mohly být prodávány na farmářských trzích. Host v následující replice nepřímou odpověděl na všechny položené otázky, přesto moderátorka položila následný dotaz, který měl rozvést jednu z jejích otázek v prvním dotazu (zda se bude kontrolovat prodej plodin).

Následné dotazy, které moderátorka vyslovila, jsou dotazy nepřipravené, které vyplývají z odpovědí hosta. Moderátorka je formuluje na základě toho, co vypoví host.

V obou ze sledovaných dílů pořadu se ale vyskytovaly případy, kdy moderátorka následné dotazy nepoložila, ačkoli nebylo na některou z položených otázek odpovězeno. To může být způsobeno jednak nepozorností moderátorky (někdy není snadné rozeznat, zda host odpovídá na otázku přímo či nepřímou), jednak také nedostatkem času pro dialog, který moderátorce neumožňuje do důsledku se doptávat na všechny informace.

6.4 Výzvné dotazy

V několika případech (2 v díle s Janem Daňhelkou a 6 v díle s Petrem Bendlem) moderátorka položila také výzvný dotaz, tedy dotaz, který nemá formu otázky a lze ho tedy chápat i jako prosté konstatování. Host výpověď identifikuje jako otázku, protože, jak uvádí Müllerová, v dialogu jsou předem dané úlohy tazajícího a odpovídajícího, a proto co říká moderátor, je chápáno jako otázka a vyžaduje odpověď.¹³⁸

Tak je tomu například v předchozím transkriptu (Transkript 7), ve kterém moderátorka pronáší následný dotaz „*Takže probíhají nějaké kontroly v tuto chvíli, aby se něčemu takovému zabránilo,*“ který lze chápat jako konstatování, do značné míry i jako reformulaci odpovědi hosta, která již nevyžaduje další reakci. Přesto je ale daný dotaz chápán jako otázka, vyžadující projev souhlasu či nesouhlasu.

6.5 Reformulace

Tento nástroj pro získávání jednoznačných odpovědí se ve vybraném vzorku objevil pouze dvakrát a to v díle s Petrem Bendlem. K interpretaci se zde nabízí stereotyp o politicích, „*[...] jejichž řeč bývá málo srozumitelná, příliš obecná, frázovitá [...]*“,¹³⁹ a kteří často neodpovídají na otázky přímo, proto je nutné jejich odpovědi reformulovat.

¹³⁸ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 98.

¹³⁹ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 104.

Následující úryvek ukazuje jednu z reformulací, která zužuje hostovu obširnou odpověď. Ta zde kvůli své délce není uvedena celá (není zde uvedena první část před moderátorčíným přerušením).

Transkript 8

DP: [vyrábět elektřinu]

PB: černé na bílém, že výpadek jednoho, dvou, třech, pěti dnů Vltavské kaskády podst- v tom systému ČEZu neznamena v podstatě téměř nic. To ta představa, že jedeme hlavně na elektrárny na Slapech a Orlíku, ta je velmi mylná, protože je tam my máme omezenou možnost manipulace právě s Vltavskou kaskádou a hodně to odvisí od toho, co jsme se tady bavili na začátku. Jaká bude předpověď počasí, co nám řeknou vlastně meteorologové, jak se mají vodohospodáři připravit, kolik mají upustit, tak aby jednak zachytili tu povodňovou vlnu, přestože primárně, jak říkám, kaskáda k tomu nebyla určena, a zároveň si zajistili dostatek vody. V případě, že přšet přestane, abychom se nedostali do obrovských potíží zase obráceně, ze sucha.

DP: jinými slovy jestli tomu správně rozumím to co ste zmiňoval před tím že ta předpověď ee kolik spadne srážek nebyla tak pesimistická jaká ve skutečnosti [byla,]

PB: [ano]

DP: =proto se neupouštělo více. rozumím tomu [správně a teď už]

PB: [přesně tak]

DP: =protože se všichni bojí toho že by mohla přijít druhá vlna povodní, tak už se nebojíte [vyšších průtoků.]

PB: [říkáte to] naprosto přesně, je to odvislé opravdu od těch předpovědí, co nám ČHMÚ řekne a my se snažíme po tom, řeknu, maximálně vyjít vstříc v tom, že ty hladiny a množství zásoby vody v přehradách upouštíme.

Moderátorka se dotazovala hosta, jakým způsobem funguje vltavská kaskáda. Host na tuto otázku odpověděl zešíroka, proto moderátorka jeho dlouhou a rozevlátou odpověď

přeformulovala svými slovy do několika vět, které shrnují ty nejdůležitější informace. Použila při tom výrazy „*jinými slovy, jestli tomu správně rozumím*“ a „*rozumím tomu správně*“, které její reformulaci uvedly. Výpověď hosta přeformulovala tak, aby byla srozumitelná pro diváky. Host během její reformulace souhlasně přitakával.

7 Analýza řízení interakčního dění v dialogu

Mechanismus střídání partnerů v dialogu byl vysvětlen v kapitole věnované konverzační analýze, která poskytuje metodologická východiska pro jeho analýzu. V mediálním dialogu se střídání mluvčích uskutečňuje prostřednictvím moderátora, který uděluje a odnímá slovo konkrétnímu hostu a rozhoduje i o délce jeho replik.

Ve sledovaném vzorku je ve studiu přítomen vždy pouze jeden host. Střídání partnerů se tedy ve většině případů děje dle ustálených pravidel a není přítom třeba zásahů moderátorky. Pozornost zde tedy bude věnována jevům, ze kterých je zjevné její řízení, především způsobu udělování slova, přesahům a přerušením. Výskyt přerušení a přesahů ve sledovaném vzorku je zachycen v tabulce 2. Pro porovnání jsou v tabulce uvedeny také přerušení a přesahy ze strany hostů.

		Přerušení		Přesahy
		Kooperativní	Kontroverzní	
Díl ze 7. 6. s Janem Daňhelkou	Ze strany moderátorky	2	0	2
	Ze strany hosta	0	2	1
Díl z 10. 6. s Petrem Bendlem	Ze strany moderátorky	3	0	0
	Ze strany hosta	0	1	3

Tabulka č. 2: Četnost přerušení a přesahů ve sledovaném vzorku

K uvedeným číselným záznamům v tabulce je třeba dodat, že mezi přerušení nejsou započítávány případy, kdy mluvčí vstoupí do řeči jinému mluvčímu, aby paralelně signalizoval svoji pozornost, porozumění či souhlas, jak je to zachyceno v následujícím transkriptu. Tyto případy nelze dle Müllerové považovat za přerušení.¹⁴⁰

¹⁴⁰ MÜLLEROVÁ, O. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 101.

Transkript 9

DP: jinými slovy jestli tomu správně rozumím to co ste zmiňoval před tím že ta předpověď ee kolik spadne srážek nebyla tak pesimistická jaká ve skutečnosti [byla,]

PB: [ano]

DP: =proto se neupouštělo více. rozumím tomu [správně a teď už]

PB: [přesně tak]

Přestože host dvakrát vstoupil do moderátorčiny repliky, nelze jeho jednání považovat za přerušeni, protože pouze vyjadřoval souhlas s její reformulací.

Z porovnání výsledků obou dílů je opět zřejmé, že se přístup moderátorky k hostům (politik x nepolitik) nijak výrazně neliší, není proto nutné výskyt sledovaných jevů dále analyzovat v rámci jednotlivých dílů odděleně.

V tabulce jsou pouze pro srovnání uvedeny také přerušeni a přesahy moderátorky ze strany hostů, které se ve sledovaném vzorku objevily v celkovém počtu stejně často, jako ze strany moderátorky. V případě přesahů je důvodem jejich vzniku pravděpodobně horlivost a netrpělivost hostů, než snaha ukončit moderátorčinu repliku. Stejně je tomu pravděpodobně i v případě přerušeni.

7.1 Kooperativní přerušeni

Všech pět moderátorčiných kooperativních přerušeni hosta mělo podobu krátké poznámky vsunuté do hostovy repliky. Moderátorka je použila k doplnění jejich výpovědí, nebo aby jim pomohla s vyjádřením jejich myšlenek. Hosté na její přerušeni nijak nereagovali, beze změny směru výpovědi pokračovali ve svých replikách, jak je to viditelné v následujícím úryvku (hostova replika zde ale kvůli její délce není uvedena celá), což dokazuje, že hosté její chování nepovažovali za konfliktní.

Transkript 10

PB: já vím, že ty spekulace jsou, rozumím jim, protože v minulosti se příliš nevysvětlovalo, jak co ta Vltavská kaskáda vlastně je, že nebyla postavená za účelem ochrany před velkou vodou, ale za účelem zajištění průtoku, vůbec nějakého průtoku Vltavy, protože my tu vodu

potřebujeme nejenom k takovým těm běžným věcem ve Vltavě, ale zejména k fungování čistíren odpadních vod. Kdyby nebyl dostatečný průtok Vltavy, tak řeky, nebo tak města a obce, které jsou na Vltavě a využívají k čištění odpadních vod právě této řeky, tak by nemohli čistit a v tu chvíli bychom se dostali do neuvěřitelných hygienických problémů. Naše Vltavská kaskáda byla stavěna v době, kdy bylo obecně moderní v Evropě stavět na kaskádách i ty, řeknu, výroby, nebo umožnit výrobu elektrické energie, což je jedna jedna z priorit, které ta Vltavská kaskáda při výstavbách, nebo při výstavbě měla. Slyšel jsem už, že jsme neupouštěli, protože jsme tím chtěli zachránit [ČEZ. Je doložitelné]

DP: [vyrábět elektřinu]

PB: černé na bílém, že výpadek jednoho, dvou, třech, pěti dnů Vltavské kaskády podst- v tom systému ČEZu neznamena v podstatě téměř nic [...]

Moderátorka kooperativně přerušila hosta, aby doplnila jeho výpověď. Host však bez jakékoli pauzy pokračoval ve své výpovědi, čímž vznikl přeryv dlouhý sedm slabik (přestože Havlík uvádí, že v běžných rozhovorech většina přesahů netrvá déle než tři slabiky¹⁴¹).

Na úryvku je také viditelné, že moderátorka žádného z hostů nepřerušovala, pokud mluvil dlouho. Ve všech případech došlo ke kooperativnímu přerušení v poměrně dlouhých replikách hosta, přesto se však moderátorka přerušením nepokoušela o převzetí slova.

Tím, že si hosté nenechali kooperativním přerušením odebrat slovo (ani nepřestali v daném okamžiku sami hovořit) vznikaly různě dlouhé překryvy replik, které Havlík považuje za jeden z projevů konfrontačnosti.¹⁴² Přestože v analýze nejsou zohledňovány žádné neverbální a paralingvistické projevy, v případě kooperativních přerušení (a následkem toho vzniklých překryvů) je i bez důkladnější analýzy těchto jevů patrné, že moderátorka svoje dodatky pronášela polohlasem, což by při hodnocení

¹⁴¹ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 9.

¹⁴² tamtéž

konfrontačnosti mělo patrně vliv na určení její míry, stejně jako moderátorčin nekonfliktní záměr, se kterým hosta přerušovala.

7.2 *Kontroverzní přerušení*

Nepřítomnost kontroverzních přerušení, které by iniciovala moderátorka, nasvědčuje v rovině střídání mluvčích nekonfliktnímu způsobu řízení mediálního dialogu. Přestože moderátorka v několika případech s hosty nesouhlasila, což je patrné ze způsobu zahajování některých replik (většinou použitím odporovací spojky *ale*), vždy nechala hosta dokončit svoji repliku.

Jako potencionální kontroverzní přerušení lze označit bezprostřední navazování repliky na konec předcházející repliky (tzn., že moderátorka začínala hovořit okamžitě po tom, co skončil host),¹⁴³ které se u moderátorky vyskytovalo opakovaně. Nevznikl tak přesah, ani přerušení.¹⁴⁴ Havlík ale uvádí, že toto bezprostřední navázání není optimálním způsobem převzetí slova, protože je obvyklé zahájit další repliku až po krátké pauze.¹⁴⁵

Důvodem k bezprostřednímu navazování na repliku může být moderátorčina snaha ukončit hostovu výpověď, převzít mu slovo např. v pauze na nádech a zabránit mu v pokračování (vždy ale v místě potencionálního předělu), nebo se může jednat o určitý projev její útočnosti. Fakt, že navázané repliky začínaly vždy odporovacími spojkami (např. *ale*) a jednalo se o námitky, nasvědčuje spíše moderátorčině útočnosti. Zřetelné je to například v následujícím transkriptu.

Transkript 11

JD: představa toho, že bychom uměli to dokonale změřit a dokonale nasimulovat, ta tady není. Cesta, kterou se vydáváme, vlastně v dnešní době jak meteorologická, tak potom následně ta hydrologická komunita, je vlastně ve vyjadřování pravděpodobnosti. Proto také neexistuje jenom jeden meteorologický model, ale ti meteorologové koukají na těch modelů čtyři, pět, šest, kolik jich je k dispozici a ty velké meteorologické služby, které mají dostatečněji superpočítače na to, aby byly schopny spočítat opravdu velké objemové výpočty, tak dělají několik různých variant toho modelu,

¹⁴³ Tento prostředek ale nelze ve výsledném shrnutí zahrnout pod sledované nástroje.

¹⁴⁴ Pokud by však moderátorka zahájila svoji repliku o několik sekund dříve, nastalo by kontroverzní přerušení – proto označení „potencionální kontroverzní přerušení“.

¹⁴⁵ HAVLÍK, M. „Slušný“ Bursík a „neslušný“ Železný v Otázkách Václava Moravce. *Biograf*. 2007, ods. 20.

třeba dvacet, padesát, právě s liš- s mírně se lišícími počátečními podmínkami, cílenými tak, aby se postihlo spektrum toho možného vývoje.

DP: =ale co si z toho potom mají vzít ty jednotlivé obce kterých se to potom dotkne, [když dostanou spektrum nějakých možností]

Z hostovy repliky nelze jednoznačně určit, zda měl v úmyslu pokračovat ve výpovědi, protože se obsahově jeví jako ukončená. Pravděpodobně se moderátorka tedy nesnažila zabránit mu v pokračování po předělu (mluvčí mohou pokračovat ve své výpovědi i po předělech – viz *Střídání mluvčích – replik – vystřídání mluvčích dle třetího bodu*) a jde tedy o projev naléhavosti a útočnosti, která je posílena i odporovací spojkou *ale* na začátku její repliky.

7.3 Přesahy

Ve dvou případech v díle s Janem Daňhelkou moderátorka zahájila svoji repliku ještě před ukončením repliky hosta a vznikly tedy přesahy. Nic však nenasvědčuje tomu, že by se jednalo o záměrné jednání (opět se může jednat o způsob, kterým moderátor koriguje hostovu odpověď tím, že ji ukončí krátce před možným předělem a zabrání mu v pokračování).

Důvodem vzniku přesahů u moderátorky pravděpodobně bylo to, že host signalizoval ukončení výpovědi a nedalo se jednoznačně určit, kdy přesně bude replika ukončená a zda host nedodá ještě nějaké slovo, jako v následujícím úryvku.

Transkript 12

JD: [právě další] další věc je to, že se dostáváme dostáváme vlastně do koryt, která jsou nějakým způsobem postižená a podobně. Ale to, jestli to bude čtyřicet milimetrů, nebo jestli to lokálně může být navýšeno výše, protože v těch horských oblastech vždycky působí lokální efekty, které mohou ty srážkové úhrny zvyšovat, nebo jestli to bude méně, to je právě situace momentálně, kde ty meteorologické modely se neshodují a shodují se právě na tom, že bude určitě pršet a nevíme úplně kolik a nevíme úplně kde, kolik bude pršet, takže proto je to [přes-]

DP: [máme se] ale do budoucna v budoucích letech bát, že povodně budou, na pořadu (.) ne dne, ale roku, (.) klimatolog václav cílek o tom mluví, že (.) tady tu povodeň ee předpovídal a říká že nás čeká ještě daleko horší velká voda. (.) [lze]

Moderátorka zahájila svoji repliku v okamžiku, kdy se domnívala, že host svoji výpověď dokončil. Host v daném okamžiku hovořil pomalu a za „*takže proto je to*“ udělal ve výpovědi krátkou pauzu, což signalizovalo místo předělu (i když výpověď ještě nebyla obsahově ukončená), ve kterém moderátorka chtěla převzít slovo. Host měl ale zřejmě v úmyslu minimálně ještě jedno slovo dodat a vyslovil poslední slabiku. Slovo ale nedokončil, protože začala hovořit moderátorka.

7.4 Udělování slova

Dalším sledovaným nástrojem řízení pro tuto kategorii je udělování slova hostovi. Několikrát již bylo zmíněno, že ve sledovaných dílech s jedním hostem ve studiu není nutné, aby ho moderátorka explicitně vyzývala k odpovědi, protože po skončení její repliky má právo na slovo. Přesto však moderátorka užívá různé prostředky udělování slova, kterými interakční dění v dialogu řídí.

Jelikož způsoby udělování slova nebyly v teoretické části nijak definovány a je cílem analýzy zjistit, jakým způsobem se tak děje, nejprve je tato část popsána kvalitativně a až v závěru podkapitoly je, na základě zjištění, výskyt jednotlivých způsobů kvantifikován v tabulce 3.

Prvním prostředkem udělování slova, který moderátorka několikrát použila k vyzvání hostů, je jednoduchá zjišťovací otázka, která následovala po výzvole otázce (tj. bez tázací formy). Výzvole otázka by mohla být hostem interpretována jako prosté konstatování, proto moderátorka hosty implicitně vyzvala k odpovědi. Takto užitě zjišťovací otázky byly vždy formulovány podobným způsobem („*Trápí vás to?*“ „*Myslíte si to stejné?*“). Ne všechny takto formulované otázky lze ale identifikovat jako výzvu k odpovědi. Rozdíl lze sledovat na následujících dvou transkriptech.

Transkript 13

DP: zůstaňme ještě u samotné předpovědi. e možná není problém předpovědět úhrn srážek, ale zřejmě, už je větší problém předpovědět

kde přesně spadnou a jak moc to rozvodní jednotlivé toky, trápí vás to?

PB: já se na to dívám trochu laicky v tom smyslu, že při vší úctě k našim meteorologům, vím, že dělali absolutní maximum, ale moje zkušenost osobní je taková, že někdy se podíváte na předpověď, obléknete se podle toho a druhý den vidíte, že je to třeba trochu jinak, právě, že třeba jste na jiném místě, než oni to předpovídali, že to počasí bude. Proto je to pro nás, nebo pro naše vodohospodáře někdy extrémně složité nachystat se na něco, co má být jakoby za týden, kdy vám řeknou: „Ano, za týden spadne šest set, nebo bude ten přítok vzhledem k množství srážek, třeba do té Vltavské kaskády na úrovni šest set padesát kubíků za vteřinu,“ což byla předpověď před těmi povodněmi a nakonec přišlo dva a půl tisíce, což [je řádově někde]

Transkript 14

DP: a: když to někdo podstoupí, tak e samozřejmě porušení zákazu vydat se na tyto toky je pod sankcí, myslíte si že to opravdu lidi už odradí,

V prvním transkriptu nemá otázka „*Trápí vás to?*“ téměř žádnou výpovědní hodnotu (lze pochybovat o tom, zda moderátorku skutečně zajímá, zda si host dělá starosti s přesností předpovědí) a zdá se, že je užita k navázání kontaktu s hostem, aby jí moderátorka vyzvala hosta k nějaké reakci. V běžném rozhovoru by výzvolná otázka mohla být pochopena pouze jako konstatování, na které není třeba reagovat, proto pravděpodobně moderátorka vyslovila ještě prostou otázku. Tomu nasvědčuje i fakt, že host na zjišťovací otázku neodpověděl a moderátorka se odpovědi nedožadovala ani v následující replice. Zjišťovací otázka tak slouží jako prostředek řízení rozhovoru, který má zamezit tomu, aby nastalo ticho z důvodu, že host nezačne reagovat.

Ve druhém transkriptu, závěrečná otázka tuto funkci nemá a slouží k zjištění názoru hosta, přestože je nejprve vyslovena výzvolná otázka a následuje obdobně formulovaná zjišťovací otázka, jako v prvním případě.

Během sledovaných dialogů použila moderátorka i přímé oslovení komunikačního partnera, které mělo jednoznačně určit dalšího mluvčího. Protože se jednalo o případy,

kdy oslovovala komunikační partnery, kteří nebyli přítomni ve studiu, přesto ale museli vědět, že je otázka určena právě jim (moderátorka totiž byla natočena na obrazovku, která zprostředkovávala přenos), bylo oslovení pravděpodobně určeno divákům, aby i oni věděli, pro koho otázka je (diváci u televizních obrazovek nemuseli vidět, na koho se moderátorka dívá). Oslovování hosta přítomného ve studiu ale tuto funkci nemělo, sloužilo spíše jako kontaktní prostředek. Z následujících dvou transkriptů je rozdíl v oslovování patrný.

Transkript 15

DP: podme se na některá místa v čechách teď podívat za našimi kolegy, konkrétně ve staňkově máme filipa horkého. filipe, zdravím tě, doufám že se slyšíme a vidíme jak to na místě vypadá. bude situace ještě dramatická,

Transkript 16

DP: pane e máte pane ministře k dispozici nějaký model který by říkal kolik by muselo spadnout srážek e za jeden den dejme tomu, aby: opravdu se ještě znovu rozvodnily ty stejně toky a: e ti lidé kteří museli čelit velké vodě poprvé, jí během několika dnů museli čelit znovu?

V prvním úryvku moderátorka poprvé oslovuje nepřítomného reportéra, čímž směřuje svůj dotaz na jeho osobu. Ve druhém úryvku ale oslovení přítomného hosta, uprostřed rozhovoru s ním, není třeba a slouží tedy pouze jako kontaktní prostředek.

Ve sledovaném vzorku se objevil i jeden případ, kdy moderátorka oslovila přítomného hosta 3. osobou (viz následující transkript). Müllerová uvádí, že se jedná o moderátorův individuální řečnický prostředek, který slouží ke zvláštnímu oživení dialogu.¹⁴⁶

Transkript 17

DP: co ted' tedy momentálně dělá ministr zemědělství proto, aby v případě že by se ještě naplnily nějaké černé scénáře, e byly dopady povodní, třeba té druhé vlny, co možná nejnižší

¹⁴⁶ MÜLLEROVÁ, O. *Jazyk, média, politika*. 2003, s. 141.

Zjištěné způsoby udělování slova jsou kvantifikovány v tabulce 3. Ve všech ostatních případech došlo k výměně mluvčích bez vyzvání, po prvních částech párových sekvencí.

	Díl ze 7. 6. s Janem Daňhelkou	Díl z 10. 6. s Petrem Bendlem
Zjišťovací otázka po otázce výzvové	1	2
Oslovení (s funkcí vyzvání)	3	2
Oslovení 3. osobou	0	1

Tabulka č. 3: Výskyt zjištěných způsobů udělování slova ve sledovaném vzorku

8 Analýza tematického řízení dialogu

Hypertématem (tj. nadřazeným tématem) obou sledovaných dílů jsou povodně v roce 2013. Z něho pak vycházejí dílčí témata, která tvoří tematické bloky. V rámci těchto bloků dochází k různým modifikacím a posunům, které jsou předmětem první části této analýzy. Druhá část rozboru sleduje zvolený nástroj pro tuto kategorii – prostředky tematicko-obsahového posunu, tedy jakési spojnice mezi jednotlivými bloky, modifikacemi a posuny v tématu.

Sledované prvky první části analýzy jsou opět nejprve kvantifikovány a uvedeny v tabulce, byť v tomto případě pouze pro přehlednost (protože se nejedná o jeden z nástrojů řízení), následně jsou kvalitativně popsány. Je pochopitelné, že v této části budou díly popisovány odděleně. V tabulce 4 jsou zachyceny údaje o tematické skladbě obou dílů.

	Díl ze 7. 6. s Janem Daňhelkou	Díl z 10. 6. s Petrem Bendlem
Tematické bloky	6	9
Modifikace v rámci tematického bloku	2	3

Tabulka č. 4: Tematická skladba sledovaného vzorku

Za modifikaci v rámci tematického bloku je považována každá výraznější změna v původním tématu, která umožňuje nazírat na téma z jiného úhlu, například jako v následujícím transkriptu. Modifikace jsou zde odlišovány od menších posunů v tématu, které se objevují v každém následném dotazu. Při výrazné modifikaci je modifikované téma naopak identifikováno jako nový tematický blok.

Transkript 18

DP: co teď tedy momentálně dělá ministr zemědělství proto, aby v případě že by se ještě naplnily nějaké černé scénáře, e byly dopady povodní, třeba té druhé vlny, co možná nejnižší

...

DP: to co regulujete jsou: činnosti s vodohospodáři, samozřejmě vltavská kaskáda o té už se toho napsalo strašně moc, ee byli ste kritizováni nebo vodohospodáři za to že málo upouštěli, teď najednou se objevují články že už to zase jde. můžete tedy vysvětlit, jakým způsobem vůbec funguje vltavka vltavská kaskáda, abychom zamezili všem těm spekulacím a: abychom se už dále nedohadovali co mělo být učiněno a nebylo dejme tomu

Tematický blok se věnuje snižování dopadů povodní při další vlně. Hostova odpověď se zaměřuje na jediný nástroj, kterým lze dopady regulovat – vltavskou kaskádu. V následující replice moderátorky je pak téma modifikováno na roli přehrad.

8.1 Tematická skladba dílu ze 7. 6. s Janem Daňhelkou

Tematickou skladbu tohoto dílu tvoří šest dílčích tematických bloků, které jsou vyvozeny z hypertématu.

První tematický blok se zabývá možností předejití milionovým škodám způsobených povodněmi. Moderátorka tento blok zahajuje otázkou, zda se těmto škodám dalo zabránit. Po odpovědi hosta moderátorka toto téma směřuje konkrétně na jeho osobu a dotazuje se na poučení, které z povodní plyne pro něj.

Tématem druhého bloku je situace v zaplavených obcích. Moderátorka žádá o popis situace reportéra, který živě vysílá ze zaplavené obce. Podobně žádá o popis i starostku jedné ze zaplavených obcí. V tomto případě se ale neomezuje pouze na jednu párovou sekvenci, jako v případě rozhovoru s reportérem, ale iniciuje nezávislý dialog, který má vlastní tematickou skladbu. Zjednodušeně lze uvést výčet dílčích témat:

1. momentální situace v obci
2. protipovodňová opatření obce
3. opuštění zaplavených míst
4. materiální potřeby obce
5. žádost o finanční pomoc
6. výše škod

Při kvantifikaci tematické skladby tohoto dílu byly dílčí témata započítány jednotně jako modifikace v rámci tematického bloku. Kvůli tomuto mikrodialogu ale není vhodné vzájemně srovnávat údaje z obou dílů.

Třetí tematický blok moderátorka uvádí slovy „... *pojd'me pokračovat v tom, co jsme započali ve studiu,*“ zavádí ale do dialogu nové téma – nejednoznačnost předpovědí, které rozvádí v dalších dvou replikách následnými dotazy. Nutno dodat, že téměř stejné dotazy na přesnost předpovědí a přístroj, který by zpřesnil tyto předpovědi, moderátorka položila i ve druhém sledovaném díle. Tam ovšem působí jako nerelevantní, jelikož jsou směřovány na ministra zemědělství, tedy neodborníka v této oblasti.

Čtvrtý tematický blok se věnuje předpovědi na následující dny, může se tedy jevit pouze jako modifikace v rámci předchozího bloku. Moderátorka se ale dotazuje na obavy z dalších srážek, které mají přijít, jedná se tedy o tak podstatnou modifikaci předchozího tématu, že je identifikována jako samostatný tematický blok. První dotaz moderátorka v následující tázací replice modifikuje a táže se na obavy z povodní v následujících letech. Modifikaci lze vidět v následujícím transkriptu.

Transkript 19

DP: když se podíváme na úplné nejbližší budoucnost meteorologové už v tuto chvíli mluví o dalších srážkách. v neděli až v pondělí by se měli nárazově vyskytovat intenzivní srážky během těch by mělo napršet až kolem čtyřiceti milimetrů vody za den. máme se bát v tuto chvíli,

...

DP: [máme se] ale do budoucna v budoucích letech bát, že povodně budou, na pořadu (.) ne dne, ale roku, (.) klimatolog václav cílek o tom mluví, že (.) tady tu povodeň ee předpovídal a říká že nás čeká ještě daleko horší velká voda. (.) [lze]

JD: [()]

DP: =to nějak vydedukovat, lze z něčeho z nějakých signálů už teď vycítit, že opravdu ta situace může být velmi složitá v následujících letech

V pátém tematickém bloku moderátorka zavádí do dialogu téma protipovodňových opatření. Nejprve se táže hosta na jeho názor na využití protipovodňových opatření. Tento dotaz dále rozvíjí následnou otázkou, zda je účinná konkrétní zábrana v obci, kterou uvedla jako příklad.

Šestý tematický blok se opět objevil i v následujícím díle. Táže se na roli přehrad vltavské kaskády jako protipovodňového opatření. V obou dílech moderátorka v tomto případě dokonce parafrázuje klimatologa Václava Cílka. Tematický blok tvoří pouze párová sekvence otázka – odpověď.

8.2 Tematická skladba dílu z 10. 6. s Petrem Bendlem

Tematická skladba tohoto dílu obsahuje devět tematických bloků, které moderátorka postupně zavádí do dialogu. Některým věnuje větší pozornost a čas, v jiných případech se jedná pouze o párové sekvence otázka – odpověď.

První tematický blok se zabývá dalším vývojem povodní v nejbližší budoucnosti. Moderátorka tomuto tématu věnuje čtyři své repliky, ve kterých téma rozvíjí otázkami:

1. Co lze ještě čekat?
2. Pomine po dnešku zásadní nebezpečí?
3. Hrozí stále bleskové povodně?
4. Existuje model, který by udával množství srážek nutné pro znovu rozvodnění toků?

Čtvrtá moderátorčina replika se dotazuje na již modifikované téma, které téma dalšího vývoje povodní posunuje do jiné oblasti. Stále se však nachází v daném tematickém bloku.

Druhý tematický blok tohoto dílu se zabývá situací v zaplavených obcích. Téma je naplňováno dvěma otázkami na reportéry, kteří se ve vybraných obcích nacházejí a popisují danou situaci (živé vstupy), a otázkou pro hosta ve studiu, která tento blok

uzavírá. Reportérům pokládá stejné otázky „*Jak to na místě vypadá?*“ a „*Můžeme čekat dramatickou situaci během několika následujících hodin?*“, hosta se dotazuje na jeho dojmy z návštěv zaplavených míst.

Další tematický blok vychází ze srovnání povodní v roce 2002 a 2013, kterého se host dotkl v odpovědi na předcházející otázku (jaké jsou jeho dojmy z návštěv v zaplavených místech). Moderátorka již v úvodu repliky odkazuje svoji otázku na předchozí srovnání povodní. Jedná se však o významně modifikované téma, je tedy identifikováno jako nový tematický blok. Je mu ovšem věnována pouze jedna párová sekvence. V transkriptu replik moderátorky lze hranici mezi oběma tematickými bloky vidět.

Transkript 20

DP: kateřina poláková. kateřino i tobě děkuju za informace, na shledanou. (.) pane ministře vy ste bedlivě sledovat obrázky a koneckonců vy ste se i do: jednotlivých míst vydával. jak to na vás působí potom když ste přímo na místě mluvíte s lidmi, kteří: si zažili. povodně. a možná i zažili povodně kolikrát před jedenácti lety v roce dva tisíce dva

...

DP: =a když sme se tedy dotkli toho srovnání roku dva tisíce dva a: letošního roku dva tisíce třináct, máte pocit že ty povodně: a: vůbec souhrn srážek nebyl tak masivní jako třeba před těmi jedenácti lety, nebo i pomohlo to právě, že se česká republika poučila z povodní v roce dva tisíce dva

Čtvrtý tematický blok se věnuje problematice předpovědí. Moderátorka nejprve vyžaduje hostovu reakci na své tvrzení, že: „*Možná není problém předpovědět úhrn srážek, ale zřejmě už je větší problém předpovědět, kde přesně spadnou a jak moc to rozvodní jednotlivé toky.*“ V následující tázací replice se následnou otázkou dotazuje po existenci přístroje, který by tento problém řešil. Přestože v úvodu tematického bloku odkazuje k již zmiňované předpovědi počasí (viz následující transkript), nejedná se o modifikaci předcházejícího tématu srovnání povodní 2002 a 2013.

Transkript 21

DP: zůstaňme ještě u samotné předpovědi. e možná není problém předpovědět úhrn srážek, ale zřejmě, už je větší problém předpovědět kde přesně spadnou a jak moc to rozvodní jednotlivé toky, trápí vás to?

...

DP: a co s tím lze třeba nebo existuje vůbec nějaký přístroj do kterého by česká republika mohla, investovat a potom by byla lépe informovaná a mohla by se tím [pádem lépe]

PB: [ee]

DP: =připravit na přicházející povodně,

Tématu snižování dopadu další vlny povodní se věnuje pátý tematický blok. Moderátorka se nejprve dotazuje, co host dělá pro snížení dopadů povodní. V další replice moderátorky je téma modifikováno a dále se tak rozvíjí v linii, ve které na první dotaz odpověděl host (snižování dopadů pomocí vltavské kaskády). Nejedná se však o tak podstatnou modifikaci, aby byl tematický blok rozdělen na dva, jako v případě druhého a třetího bloku. Tomuto tématu moderátorka věnovala šest svých replik, kromě dotazů se ale jednalo i o kooperativní přerušování a reformulace.

Šestý tematický blok obsahuje opět pouze jednu párovou sekvenci a týká se dalších kroků vlády pro následující roky. Hostova replika je poměrně dlouhá, takže pravděpodobně nebylo ani třeba dalších dotazů moderátorky.

Sedmým samostatným tématem jsou škody po povodních. Toto téma je uvedeno dotazem ohledně kontrol zemědělských plodin. Po následné otázce je téma modifikováno do oblasti kompenzací pro poškozené zemědělce a opět rozvedeno následným dotazem. Moderátorka nastolené téma tedy rozvíjí a modifikuje dotazy:

1. Bude kontrolováno, zda se neprodávají plodiny, přes které přešla velká voda?
2. Takže už nějaké kontroly probíhají?
3. Budou zemědělcům poskytnuty nějaké kompenzace?

4. Přemýšlíte i o nějakých přímých dotacích?

Osmý tematický blok je věnován zákazu plaveb na rozvodněných tocích. Moderátorka se ptá hosta na to, čím si vysvětluje, že lidé plavbou na rozvodněném toku stále hazardují se svými životy. Téma dále rozvíjí následnou otázkou, která se dotazuje na hostův názor na sankce za porušení zákazu plaveb.

Poslední tematický blok obsahoval z nedostatku času pouze jednu párovou sekvenci, ve které se moderátorka dotazovala na názor hosta ohledně návratů občanů na několikrát zaplavená území.

8.3 Prostředky tematicko-obsahového posunu

Na základě vymezení tematických bloků ve sledovaných pořadech lze analyzovat stanovený nástroj řízení této kategorie – prostředky, které moderátorka používá pro tematicko-obsahový posun. Pro tuto analýzu jsou prostředky rozděleny na explicitní a implicitní. Jejich výskyt ve sledovaných dílech je zachycen v tabulce 5 a v následujících dvou podkapitolách jsou tyto prostředky důsledněji kvalitativně popsány.

	Díl ze 7. 6. s Janem Daňhelkou	Díl z 10. 6. s Petrem Bendlem
Explicitní prostředky tematicko-obsahového posunu	5	5
Implicitní prostředky tematicko-obsahového posunu	7	8

Tabulka č. 5: Četnost prostředků tematicko-obsahového posunu ve sledovaném vzorku

Jako explicitní prostředky jsou ve sledovaném vzorku označeny všechny prostředky, které již na začátku repliky signalizují nějakou změnu a posun ve směru dialogu. Za implicitní jsou považovány ostatní prostředky, které změnu nesignalizují, přesto jsou při tematicko-obsahovém posunu užity.

8.3.1 Explicitní prostředky tematicko-obsahového posunu

Při tematicko-obsahovém posunu ve sledovaném vzorku použila moderátorka v obou dílech pět explicitních členících signálů, které již na začátku její repliky signalizovaly, že nastane určitý posun v probíraném tématu.

Pro zahájení a ukončení dialogu (analyzované středové části) použila moderátorka členící signály, které explicitně poukazyvaly na zahájení a ukončení. Nepoužila je ale v obou sledovaných dílech, jeden dialog byl zahájen přímo komplexním dotazem a jeden končil párovou sekvencí otázka - odpověď, po které následovalo moderátorčino rozloučení s hostem. V následujících dvou transkriptech lze pozorovat její signalizaci začátku a konce rozhovoru.

Transkript 22

DP: začněme tou otázkou, kterou už jsem předestřela, dalo se zabránit, takovým miliardovým škodám které počítáme po letošní povodni,

Jedná se o první moderátorčinu repliku po zahájení pořadu. Moderátorka zahajuje pořad položením několika hlavních otázek, které mají nastínit téma dílu, a následuje úvodní znělka pořadu. Po představení hosta moderátorka pokládá první dotaz, kterým otevírá diskuzi. Formulace „*Začněme tou otázkou, ...*“ jednak explicitně odkazuje k začátku celé diskuze, ale také předestírá nové, v tomto případě i úvodní, téma a odkazuje i k jedné z otázek položených v úvodu pořadu.

Transkript 23

DP: velice stručně na závěr myslíte si že: stojí za zvážení debata, zda by lidé se měli vracet na: už poněkolikáté zaplavená území a že by spíše měli budovat své domovy někde jinde,

Vyjádřením „*Velice stručně na závěr ...*“ moderátorka signalizuje nejen zavedení nového tématu do dialogu (mohlo by signalizovat ale i modifikaci), ale také to, že dané téma bude v rozhovoru poslední.

V obou dílech se objevily dva zprostředkované živé vstupy reportérů a hostů do studia. Ve všech případech jejich zahájení moderátorka signalizovala stejným způsobem – „*Pojďme se podívat do ...*“, *Pojďme se na některá místa v Čechách teď*

podívat ...“ po kterém následovala otázka na reportéra či hosta, jak je to viditelné v dalším úryvku.

Transkript 24

DP: pojďme se podívat i do obce, kterou zatopila velká voda
konkrétně se jedná o obec kly. starostka této obce alice semiánová
je také též s námi ve spojení, dobrý den paní starostko

„Pojďme se podívat i do obce, ...“ signalizuje zavedení nového tématu (byť modifikovaného) do dialogu, obsahem kterého bude dění v obci Kly.

Při posunu v tématu během rozhovoru s hostem ve studiu moderátorka použila tyto formulace:

- ❖ *„Pojďme pokračovat v tom, co jsme započali...“* Tato formulace následovala po ukončení živého vstupu s reportérem. Moderátorka jí signalizovala nejen obrát své pozornosti zpět k hostu ve studiu, ale také návrat k tématu, které přerušily dva živé vstupy.
- ❖ *„Ještě se znovu dotkněme citace ...“* Tímto způsobem moderátorka zavedla do rozhovoru nové téma, které vycházelo z citace již jednou zmiňovaného klimatologa. Do dialogu takto zavedla zcela nové téma.
- ❖ *„Zůstaňme ještě u samotné předpovědi ...“* Takto moderátorka signalizovala uvedení modifikovaného tématu, které vycházelo z tématu předchozí párové sekvence.
- ❖ *„Když se zastavíme ještě u ...“* Touto formulací moderátorka opět uvedla modifikované téma vycházející z předchozí párové sekvence.

8.3.2 Implicitní prostředky tematicko-obsahového posunu

Při analýze prostředků signalizujících změnu v tématu se ve sledovaném vzorku objevily prostředky, které nijak nepoukazují na změnu tématu, přesto je moderátorka pro tento účel použila.

Nejčastěji se jednalo o komplexní dotazy, které obsahují kontextualizující úvod nahrazující tematické signály. Komplexními dotazy moderátorka zaváděla do dialogu

nová témata, jako například v následujících dvou po sobě jdoucích replikách moderátorky.

Transkript 25

DP: jak se vůbec ee vláda, petra nečase poučila z těchto povodní, e (..) jde mi o další postup ee ke kterým krokům přistoupíte dejme tomu v následujících měsících, aby opravdu protože se mluví hodně o tom, že četnost povodní se může zvyšovat v následujících, letech, co k čemu chcete přistoupit, k jakým krokům

...

DP: vy ste dnes také na tiskové konferenci vyčísloval škody po povodních i když se budou patrně ještě zvyšovat protože velká voda neopadla úplně všude. zůstaňme u zemědělství, jako takového. ee budete kontrolovat, zda se třeba, neprodávají plodiny, přes které přešla velká voda a mohou být zdraví nebezpečné? jak se k tomuto postaví váš resort. nebojíte se že budou třeba prodávány někde na farmářských trzích?

Tímto komplexním dotazem moderátorka přešla od poučení z povodní a následných kroků vlády k vyčíslování škod po povodních a potravinářským kontrolám. Zavedla tak do dialogu nové téma a nasměrovala jej jiným směrem, bez toho, aby tematický posun předem explicitně signalizovala.

Dalšími prostředky, které byly ve sledovaném vzorku identifikovány jako prostředky tematicko-obsahového posunu, byly mnohofunkční signály textového členění (částice, citoslovce aj.) např. *vůbec, navíc ale, vlastně a tedy*. Tyto výrazy mají v textu různé funkce, například komentářové, kontaktové, textově konstrukční,¹⁴⁷ v běžných rozhovorech jsou používány pro uvedení modifikovaného či nového tématu. Často se tyto prostředky objevovaly ve sledovaném vzorku v začátcích komplexních dotazů, například jako v následujícím úryvku.

¹⁴⁷ KOŘENSKÝ, J., HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O. Metoda analýzy komunikačního procesu. *Naše řeč*. 1987, s. 67.

Transkript 26

DP: když se zastavíme ještě u aktuální situace vltavská kaskáda je tedy připravena, kolik e je tam místa pro případné srážky, (metriční) prostor jak velký je

...

DP: jak se vůbec ee vláda, petra nečase poučila z těchto povodní, e (..) jde mi o další postup ee ke kterým krokům přistoupíte dejme tomu v následujících měsících, aby opravdu protože se mluví hodně o tom, že četnost povodní se může zvyšovat v následujících, letech, co k čemu chcete přistoupit, k jakým krokům

Ve druhé části úryvku je viditelný posun v tématu. Nové téma je do dialogu zavedeno komplexním dotazem, hned v úvodu dotazu se ale objevuje částice *vůbec*, kterou lze v tomto případě identifikovat jako prvotní implicitní prostředek posunu (komplexní dotaz je až druhotný prostředek posunu, protože částice zaznívá hned na začátku, kdežto kontextualizující informace až v závěru dotazu).

9 Shrnutí a interpretace zjištění analýzy

V oblasti kladení otázek se řízení mediálního dialogu moderátorkou nejméně projevuje vymezením přesného prostoru pro odpovědi hostů, například pokládáním uzavřených otázek, které umožňují průběh dialogu snáze řídit. Vylučovacích a negativních zjišťovacích otázek, které po této stránce snad nejlépe umožňují řídit dialog, se ale ve sledovaném vzorku neobjevilo větší množství, což poukazuje na to, že se moderátorka pravděpodobně nesnažila vést dialog v konfrontačním duchu. Moderátorka se tedy patrně snažila odpovědi hosta pouze korigovat a vést k jednoznačnosti, nikoli hosta omezovat ve vyjadřování, což by větší množství např. vylučovacích otázek způsobilo.

Na jistou míru útočnosti poukazuje množství složených dotazů, které vyjadřují určitou naléhavost moderátorky, byť možná způsobenou omezeným časem pro dialog či snahou o lepší porozumění otázce (pokud se jednalo o několik otázek dotazujících se na totéž). Stejně tak jsou, dle formální analýzy otázek, hodnoceny i komplexní dotazy. Ty navíc slouží také jako prostředek, kterým moderátorka zavádí do diskuze nové informace, kontextualizuje svoji otázku, posunuje téma a uvozuje nový tematický blok.

Dalším výrazným nástrojem řízení moderátorky jsou následné dotazy, kterými se doptává na dosud neznámé informace. Jsou projevem moderátorčiny důslednosti, kterými hosta směřuje k podání komplexních informací k tématu. Pomocí následných dotazů moderátorka také posunuje a dále rozvíjí téma v dané linii.

Jako soukromá osoba vstupuje moderátorka do mediálního dialogu výzvolnými dotazy, které mají podobu prostého konstatování. Moderátorka jimi předkládá svoji domněnku, či pouze věcnou poznámku a očekává hostovo vyjádření souhlasu či nesouhlasu. Výzvolné dotazy tedy moderátorka opět používá pro získání jednoznačné odpovědi, což může být mnohdy efektivnější než např. položení zjišťovací otázky. Tento způsob dotazování dialog navíc jistým způsobem oživuje, aby se nejednalo pouze o sled otevřených nebo uzavřených otázek a odpovědí.

Reformulace, jako prostředek pro usměrnění hostovy odpovědi, moderátorka použila pouze dvakrát. Reformulovala dlouhou a obšírnou repliku hosta, která mohla být pro diváky nesrozumitelná. Jedná se tedy o další z nástrojů, kterými moderátorka zasahuje do dialogu z důvodu získání jednoznačné odpovědi.

Celkově tedy moderátorčiny otázky slouží jako nástroj řízení dialogů k porozumění (aby host porozuměl otázce a diváci porozuměli odpovědi i celé problematice) a k jednoznačným a přesným odpovědím, které k porozumění vedou. Položenými dotazy se nesnažila hosty omezit, ale spíše usměrnit a korigovat, aby byly jejich odpovědi dobře pochopitelné a nesly nezbytné informace. Všechny sledované typy otázek a dotazů moderátorka používala, aby jimi tímto způsobem dialog ovlivnila, i když některé mohly působit útočně a konfrontačně.¹⁴⁸ Nelze ale určit, do jaké míry byla volba konkrétních nástrojů (typů otázek) záměrná.

Moderátorčino řízení dialogu v kategorii řízení interakčního dění se ve sledovaném vzorku výrazněji neprojevuje. Přesahy se v analyzovaných dílech nejeví jako záměrné, moderátorka patrně nechtěla směr dialogů nijak ovlivňovat, nelze je tedy ve vybraném vzorku označit jako prostředky řízení.

Délku replik hostů moderátorka nijak nekoriguje, ani pokud se hosté vzdalují od tématu. V případě přerušení se vždy jedná o přerušení kooperativní, které slouží k doplnění hosta a má mu pomoci se lépe vyjádřit, nikoli k převzetí slova a ukončení hostovy repliky.

Udělování slova moderátorka realizuje přímým oslovením, děje se tak ale pouze pokud do dialogu zapojuje nového mluvčího, zprostředkovaného živým vysíláním. V případě, když hrozí, že se host po moderátorčině replice neujme slova, vyzývá Písařovicová k odpovědi prostřednictvím prostých zjišťovacích otázek, které pokládá (v této funkci) pouze po výzvoových dotazech. Ve většině případů ale dochází k vystřídání mluvčích dle jejich rolí a párových sekvencí, bez vyzvání či explicitního udělení slova.

Řízení při střídání mluvčích mělo tedy celkově povahu podporování hosta v řeči, nikoli jeho omezování a usměrňování. Takto působilo naopak bezprostřední navazování replik na předchozí repliky, to ovšem nelze zahrnout pod sledované nástroje řízení. I v díle, ve kterém byl hostem politik se, navzdory různým průzkumům poukazujících na konfliktnost dialogů s politiky, způsob střídání mluvčích jeví jako nekonfliktní, kooperativní.

¹⁴⁸ V podstatě i konfrontací se moderátorka mohla snažit o získání jednoznačných a přesných odpovědí.

Kooperativní přerušování, do jisté míry také přesahy a přerušování ze strany hostů (jelikož nebyly interpretovány jako záměrné) a všechny v této kategorii výše popsané jevy také udržují dialog živý a podle Havlíka i divácky přitažlivý. Pokud by účastníci dialogu striktně dodržovali pravidla řádu střídání replik v mediálních rozhovorech, chyběla by dialogu dynamika. Záměrem televizí je podle něj udělat politický dialog živý, někdy až bouřlivý (viz *Úkoly moderátora – confrontation*).¹⁴⁹

Přestože tematická skladba nebyla sledovaným nástrojem kategorie tematického řízení dialogu, je vhodné zde výsledky jejího, byť povrchního, popisu stručně shrnout. Z analýzy je zjevné, že obsah obou dílů tvoří několik dílčích témat ohraničených tematickými bloky. Dílčí témata jsou odvozena z hypertématu, které je společné oběma dílům. Přes společné hypertéma obou sledovaných dílů není jejich obsah identický, je určován odborností daného hosta. Některá témata se ale objevují v obou dílech. Počet tematických bloků a jejich rozpracování poukazuje k tomu, že má být v pořadu naznačen pouze stručný průřez danou problematikou, nikoli podrobný pohled na věc.

Některé tematické bloky tvoří pouze jedna párová sekvence, což může být způsobeno nedostatkem času (např. na konci pořadu, před zahájením živého vstupu), nebo tím, že moderátorka dané téma záměrně použila jako vsuvku, kterou není nutné více rozvíjet. V ostatních tematických blocích dochází k drobným posunům či větším modifikacím v rámci daného tématu, které moderátorka realizuje následnými či komplexními dotazy.

Při přechodu mezi dílčími tématy a posunu v rámci tematického bloku moderátorka používá explicitní i implicitní prostředky. Explicitně předznamenává tematickou změnu při zahájení a ukončení pořadu a při zahájení a ukončení živých vstupů. V ostatních případech jsou explicitní prostředky užity k uvedení modifikovaného tématu.

Ve zbylých případech se posun děje za užití implicitních prostředků. Povětšinou se jedná o posun prostřednictvím komplexních dotazů, v dalších případech je jako signálů textového členění užito částic, které jsou typické pro tematický posun v neřízené komunikaci. Jejich převažující počet směřuje řízení dialogu do oblasti běžné komunikace, kam ho ostatně posunují i prvky zjištěné analýzou řízení interakčního dění

¹⁴⁹ HAVLÍK, M. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*. 2008, s. 27.

v dialogu. Ve výsledku tím dialog nepůsobí tak formálně, což může mít pozitivní vliv na pocity hostů a může tak ovlivnit jejich sdílnost.

10 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo analyzovat způsob řízení mediálního dialogu moderátorkou. Pro analýzu byly zvoleny dva díly pořadu Interview ČT24 vysílané v roce 2013, které moderovala Daniela Písařovicová.

Způsob řízení dialogu ve sledovaném vzorku byl analyzován ve třech stanovených kategoriích – dotazování moderátorky, řízení interakčního dění v dialogu a tematické řízení, vycházejících z hlavních oblastí řízení dialogu moderátorem a jeho hlavních úkolů v pořadu. V rámci každé kategorie analýzy bylo zvoleno několik dílčích nástrojů řízení, na které se analýza konkrétně zaměřila a sledovala je kvantitativně i kvalitativně.

Při analýze způsobu dotazování byly popsány a analyzovány typy otázek, dotazů a reformulace užívané moderátorkou. Druhá oblast řízení dialogu – interakční dění, byla hodnocena na základě přesahů, přerušování a způsobů udělování slova. V poslední kategorii analýzy zabývající se tematickým řízením mediálního dialogu byly sledovány prostředky tematicko-obsahového posunu.

V teoretické části práce byly vymezeny základní pojmy poskytující širší kontext pro samotnou analýzu – mediální dialog, moderátor a komunikační strategie. Dále zde byly definovány základní pojmy, se kterými analýza pracuje, a to pojmy z oblasti konverzační analýzy, dotazy a otázky. Poslední úsek teoretické části byl věnován kategoriím analýzy, kde byly vymezeny sledované oblasti a určeny dílčí nástroje řízení pro analýzu.

Analytická část práce byla rozdělena podle stanovených kategorií analýzy. První část analyzovala dotazování moderátorky. Dle formální analýzy otázek zde byly kvantitativně i kvalitativně popsány sledované typy otázek a reformulace, které moderátorka při řízení dialogu užívala. V druhé části byl analyzován způsob řízení interakčního dění v dialogu. Sledované nástroje řízení – přerušování, přesahy a udělování slova, byly opět nejprve kvantifikovány a následně kvalitativně popsány. Při analýze tematického řízení sledovaného vzorku byly kvantifikovány a popsány prostředky tematicko-obsahového posunu, tematické bloky a modifikace v rámci těchto bloků, mezi kterými se prostředky posunu vyskytovaly. Poslední část práce je věnována podrobnému shrnutí zjištění analýzy.

Vybrané prostředky moderátorkina řízení dialogu byly identifikovány ve všech kategoriích analýzy. Celkově lze její strategie řízení dialogu označit za kooperativní. Moderátorka dialog řídí ke vzájemnému porozumění, jak mezi ní a hostem, tak i porozumění ze strany diváků, k bezkonfliktní spolupráci s hostem a širokému pokrytí problematiky. Množství jevů by ale dovysvětlilo (v některých případech možná i zcela jinak interpretovalo) pozorování neverbálních a paralingvistických jevů, což může být možná cesta dalšího výzkumu.

Nejvýrazněji se její řízení dialogu projevuje při dotazování, kdy volbou různých typů dotazů a otázek směřuje hosta k určitému cíli – jednoznačnosti odpovědí, díky které bude dialog srozumitelný nejen pro diváky, ale i pro samotné účastníky. Do interakčního dění v rozhovoru moderátorka výrazněji nezasahuje, pokud ano, slouží její zásahy spíše ke kooperativnímu podpoření řeči hosta. Při tematickém řízení dialogu u moderátorky převažuje používání implicitních prostředků, jak byly dané prostředky pro tuto práci označeny, což dialog směřuje do oblasti běžné komunikace. Navozuje tak v dialogu pozitivní atmosféru, což může být další z jejích strategií pro podpoření sdílnosti hosta.

Ve sledovaných dílech nebyla zaznamenána výraznější snaha moderátorky rozdmýchat konflikty či vyprovokovat hosty, jak by se u podobných dialogů dalo očekávat. Koresponduje to s výsledky analýzy Media Tenor, která u těchto dílů zjistila poměrně nízkou míru konfrontačnosti.

Ze zjištění analýzy také vyplývá, že mezi sledovanými díly nejsou patrné rozdíly v přístupu moderátorky k politikovi a nepolitikovi, což může být způsobeno nekonfliktností tématu obou dílů. Zjištění ovšem nelze na základě analýzy dvou dílů pořadu zobecňovat a vyvozovat z nich celkový komunikační styl Daniely Písařovicové.

Cíl práce byl tedy naplněn.

11 Použitá literatura a zdroje

Analýza zpravodajství českých televizí: rok 2013. Ostrava: Media Tenor, 2014. 42 s.

Dostupné také na: <<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/sledovanost-a-spokojenost/mereni-verejne-sluzby/analyza-zpravodajstvi-a-publicistiky/>>.

CLAYMAN, Steven, HERITAGE, John. Questioning presidents: Journalistic deference and adversarialness in the press conferences of U. S. presidents Eisenhower and Regan. *Journal of Communication*, 2002, č. 52, s. 749 – 775.

ČMEJRKOVÁ, Světa, KADERKA, Petr. *Studie k moderní mluvnici češtiny 1: Pragmatické aspekty češtiny.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2013. ISBN 978-80-244-3527-5.

ČMEJRKOVÁ, Světa. 1. Předmluva: Styl mediálních dialogů. In *Styl mediálních dialogů.* ČMEJRKOVÁ, Světa aj. Praha: Academia, 2013. s. 9 – 14. ISBN 978-80-200-2267-7.

ČMEJRKOVÁ, Světa. 12. Závěr. In *Styl mediálních dialogů.* ČMEJRKOVÁ, Světa aj. Praha: Academia, 2013. s. 286 - 289. ISBN 978-80-200-2267-7.

ČMEJRKOVÁ, Světa. Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika.* ČMEJRKOVÁ, Světa - HOFFMANNOVÁ, Jana. Praha: Academia, 2003. s. 80 – 115. ISBN 80-200-1034-3.

ČMEJRKOVÁ, Světa. Televizní interview a jiné duely. Mediální dialog jako žánr veřejného projevu. *Slovo a slovesnost*, 1999, roč. 60, č. 4, s. 247 – 267. ISSN 0037-7031.

Havlík, Martin. „Slušný“ Bursík a „neslušný“ Železný v Otázkách Václava Moravce. *Biograf*, 2007, č. 43 – 44. ISSN 1211-5770. Dostupné také na: <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v4302>>.

HAVLÍK, Martin. 9. Dvojí řád střídání replik mluvčích v televizních politických debatách. In *Styl mediálních dialogů.* ČMEJRKOVÁ, Světa aj. Praha: Academia, 2013. s. 196 - 229. ISBN 978-80-200-2267-7.

HAVLÍK, Martin. Otázky Václava Moravce. In *Člověk – jazyk – text.* JAKLOVÁ, Alena aj. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7394-075-1.

HAVLÍK, Martin. Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview. *Jazykovědné aktuality*, 2008, roč. 45, č. 1 – 2. ISSN 1212-5326.

HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1283-7.

HOFFMANNOVÁ, Jana, MÜLLEROVÁ, Olga. *Jak vedeme dialog s institucemi*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0446-7.

HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a ...: Současná situace stylistiky*. Praha: Trizonia, 1997. ISBN 80-85573-67-9.

HOFFMANNOVÁ, Jana. Výstavba mluvených projevů, jejich členění a syntax. In *Mluvená čeština: Hledání funkčního rozpětí*. ČMEJRKOVÁ, Světla, HOFFMANNOVÁ, Jana aj. Praha: Academia, 2011. s. 129 – 172. ISBN 978-80-200-1970-7.

CHLEBOUN, Petr. Projekt kontinuální analýzy diskuzních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*, 2003, roč. 64, č. 3, s. 193 – 200. ISSN 0037-7031.

Interview ČT24 – Česká televize [online]. c1996 – 2014, [cit. 2014-10-30].

Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095426857-interview-ct24/>>.

Interview ČT24 – Česká televize [online]. c2013, [cit. 2015-01-03].

Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/213411058040607>>.

Interview ČT24 – Česká televize [online]. c2013, [cit. 2015-01-03].

Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/213411058040610>>.

JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1246-2.

KADERKA, Petra, SVOBODOVÁ, Zdeňka. Jak přepisovat audiovizuální záznam rozhovoru? Manuál pro přepisovatele televizních diskuzních pořadů. *Jazykovědné aktuality*, 2006, roč. 43, č. 3–4, s. 18–51. ISSN 1212-5326.

KOŘENSKÝ, Jan aj. *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu: učební text pro výběrové semináře filologických oborů*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1987.

KOŘENSKÝ, Jan, HOFFMANNOVÁ, Jana, MÜLLEROVÁ, Olga. *Analýza komunikačního procesu a textu: učební text pro výběrové semináře filologických oborů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-4032-3.

KOŘENSKÝ, Jan, HOFFMANNOVÁ, Jana, MÜLLEROVÁ, Olga. Metoda analýzy komunikačního procesu. *Naše řeč*, červen 1987, roč. 70, č. 2, s. 57 – 69. ISSN 027-8203.

KOŠČO, Ján. *Žurnalistické žánry v televizi*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1984.

KRAUS, Jiří. Moderátor. *Naše řeč*, 1982, roč. 65, č. 4, s. 224. ISSN 0027-8203.

LUGINBÜHL, Martin. Conversational violence in political TV debates: Forms and functions. *Journal of Pragmatics*, 2007, č. 39, s. 1371 – 1387.

MARKOVÁ, Ivana, MÜLLEROVÁ, Olga, HOFFMANNOVÁ, Jana. Od teorie dialogu k institucionální komunikaci. *Slovo a slovesnost*, 1999, roč. 60, č. 3, s. 195 – 211. ISSN 037-7031.

MAŠKOVÁ, Drahuše. *Český jazyk: Přehled středoškolského jazyka*. Třebíč: VYUKA.CZ, 2006. ISBN 80-902571-5-1.

MÜLLEROVÁ, Olga, HOFFMANNOVÁ, Jana. *Kapitoly o dialogu*. Praha: Pansofia, 1994. ISBN 80-85804-29-8.

MÜLLEROVÁ, Olga. 5.2 Ranní interview jako druh komunikačního žánru. In *Styl mediálních dialogů*. ČMEJRKOVÁ, Světlá aj. Praha: Academia, 2013. s. 83 – 117. ISBN 978-80-200-2267-7.

MÜLLEROVÁ, Olga. Otázka a odpověď v dialogu. *Slovo a slovesnost*, 1982, roč. 43, č. 3, s. 200 – 211. ISSN 037-7031.

MÜLLEROVÁ, Olga. Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*. ČMEJRKOVÁ, Světlá - HOFFMANNOVÁ, Jana. Praha: Academia, 2003. s. 116 – 156. ISBN 80-200-1034-3.

MÜLLEROVÁ, Olga. Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radiofórum. *Naše řeč*, září 1999, roč. 82, č. 4, s. 169 – 183. ISSN 0027-8203.

NEKVAPIL, Jiří. Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*, 1999/2000, roč. 10, č. 3, s. 80 – 87. ISSN 1211-6874.

OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan aj. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-108-6.

RADA ČESKÉ TELEVIZE. *Kodex České televize*. Praha: Česká televize, 2003.

ISBN 80-85005-46-8. Dostupné také na: <<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-6-diskusni-porady-a-pluralita/>>.

ZH. Šlo o konfrontaci? *Naše řeč*, 1973, roč. 56, č. 4, s. 218. ISSN 027-8203. Dostupné také na: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5716>>.

12 Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Četnost dotazů a otázek ve sledovaném vzorku, s. 43.

Tabulka č. 2: Četnost přerušení a přesahů ve sledovaném vzorku, s. 53.

Tabulka č. 3: Výskyt zjištěných způsobů udělování slova ve sledovaném vzorku, s. 61.

Tabulka č. 4: Tematická skladba sledovaného vzorku, s. 62.

Tabulka č. 5: Četnost prostředků tematicko-obsahového posunu ve sledovaném vzorku, s. 68.

13 Seznam transkriptů

Transkript 1, s. 44.

Transkript 2, s. 44.

Transkript 3, s. 45.

Transkript 4, s. 46.

Transkript 5, s. 47.

Transkript 6, s. 48.

Transkript 7, s. 49.

Transkript 8, s. 51.

Transkript 9, s. 54.

Transkript 10, s. 54.

Transkript 11, s. 56.

Transkript 12, s. 57.

Transkript 13, s. 58.

Transkript 14, s. 59.

Transkript 15, s. 60.

Transkript 16, s. 60.

Transkript 17, s. 60.

Transkript 18, s. 62.

Transkript 19, s. 64.

Transkript 20, s. 66.

Transkript 21, s. 67.

Transkript 22, s. 69.

Transkript 23, s. 69.

Transkript 24, s. 70.

Transkript 25, s. 71.

Transkript 26, s. 72.

14 Seznam příloh

Příloha č. 1: Transkripční značky užívané v korpusu Dialog, s. 86.

Příloha č. 2: Transkripční přepis dílu ze 7. 6. 2013, s. 87.

Příloha č. 3: Transkripční přepis dílu z 10. 6. 2013, s. 100.

15 Přílohy

Příloha č. 1: Transkripční značky užívané v korpusu Dialog¹⁵⁰

VM	Označení mluvčí/ho
XX	Označení nerozpoznané/ho mluvčí/ho
N1, N2, N3	Označení neznámé/ho mluvčí/ho
to já [nevím]	Souběžně pronesené pasáže
[v té] knize	
=	Okamžité navázání na repliku partnera
<u>zase</u>	Zdůraznění slabiky/slova
a:le:	Protážení hlásky
e ehm mhm ehe	Hezitační a responzní zvuky
(.)	Krátká pauza
(..)	Delší pauza
(...)	Dlouhá pauza
?	Vysoké stoupnutí hlasu
,	Mírné stoupnutí hlasu
.	Klesnutí hlasu
mon-	Nedokončení slova
<uhodil>	Pasáž pronesená se smíchem
(ale)	Předpokládaný, ne dobře srozumitelný výraz
()	Nesrozumitelný výraz
((smích))	Komentář přepisovatele

¹⁵⁰ ČMEJRKOVÁ, S. *Styl mediálních dialogů*. 2013, s. 13 – 14.

Příloha č. 2: Transkripční přepis dílu ze 7. 6. 2013

NÁZEV POŘADU: Interview ČT24

DATUM VYSÍLÁNÍ: 7. 6. 2013

KANÁL: ČT24

STOPÁŽ: 24 min

ÚČASTNÍCI:

DP = Daniela Pisařovicová, moderátorka

JD = Jan Daňhelka, hydrolog z Českého hydrometeorologického ústavu

V ŽIVÝCH VSTUPECH:

JS = Jiří Svoboda, reportér

AS = Alice Semiánová, starostka obce Kly

DP: dalo se zabránit miliardovým škodám po letošních povodních?
a čeká nás další, možná ještě horší velká voda? dnes s hydrologem
(.) janem daňhelkou. začíná interview, dobrý večer.

((úvodní znělka))

DP: ve studiu interviewu hydrolog a člen povodňového štábu jan
daňhelka vítám vás dobrý večer.

JD: dobrý večer

DP: začněme tou otázkou, kterou už jsem přdestřela, dalo se
zabránit, takovým miliardovým škodám které počítáme po letošní
povodni,

JD: ta otázka je velice složitá. Určitě se škody vždycky dají
nějakým způsobem při povodních snížit. Ostatně vidíme to i při
porovnání třeba povodní 2002, jejich průběhu, 1997 a těch letošních.
Takže na každém místě se dá určitě něco zlepšit a jde o to, jestli
můžeme zabránit miliardovým škodám jako takovým. Nemůžeme. Povodně
prostě k České krajině patří a vyskytovat se tu budou a pokud

neutečeme od vody pouze do kopců a tak, aby na nás nemohla za žádných situací, tak prostě ty škody vždycky při povodních vzniknou.

DP: =a jaké je poučení z těch letošních povodních přímo pro vás? kde se tedy mohlo zpracovat lépe

JD: já bych tohle to úplně nechal na vyhodnocení, až si v klidu budeme moct sednout nad fakty, protože ono teďkom stále ještě ta povodeň probíhá, stále ještě řešíme operativně ty záležitosti. Po každé velké povodni v minulosti, a věřím, že tomu bude i tak tentokrát, vlastně následovalo zpracování projektu, vyhodnocení té povodně a jeho nedílnou součástí jsou i právě takové ty revize těch postupů hlásné a předpovědní povodňové službě, ale už to bylo zmiňováno často v médiích i od kolegů a za Povodí Vltavy. I vlastně revize manipulačních řádů a nádrží, funkčnosti protipovodňových opatření a vlastně včetně návrhu na to, jakým způsobem pokračovat dál, tak aby se zlepšilo. Uvedu jenom pří- jeden případ, v roce 1997 a vlastně výsledkem tady tohoto vyhodnocení povodně byla skutečnost, že je potřeba pracovat na hydrometeorologických předpovědích tak, abychom je byli schopni nabízet a po roce 1997 se začaly vůbec u nás stavět, implementovat a provozovat hydrologické modely, které za povodně devadesát sedm nebyly, dnes běží v podstatě v rutinním provozu.

DP: k tomu se tedy ještě určitě dostaneme. podme se podívat do ústí nad labem. labe v ústí nad labem už kleslo o metr. do svých domů se vracejí první evakuovaní obyvatelé. město připravuje harmonogram úklidu a dalších prací. o detaily z místa poprosím mého kolegu. Jiřího svobodu, Jiří

((začátek živého vstupu))

JS: tak dnešní den v Ústí nad Labem už je optimističtější, protože město se mu podařilo vlastně uklidit už centrum, což je vlastně pohled, na který se teď kamera dívá, za hlavním nádražím vlakovým vlastně, Mírové náměstí, kde byly původně hrázi s pytlí písku a to už dneska město odstranilo, protože to nebezpečí vlastně ohrožení toho centra města, náměstí už pominulo. Ale jinak samozřejmě ta situace zůstává obdobná a stejná, jako tomu bylo včera, protože hladina Labe klesá velice pomalu. Já bych poprosil pana kameramana,

aby se šel teď se mnou podívat, a můžeme se podívat na tu zatopenou část Střekova. Včera jsem vám ukazoval, že vlastně ta hladina téměř ještě překrývala ty protipovodňové zábrany a byla ve výšce přibližně asi deseti metrů padesáti centimetrů. Dnes, když se podíváte, tak přece jenom už je tam znatelný rozdíl. Protipovodňové zábrany už se konečně dostaly z vody ven a Labe kleslo pod hranici deseti metrů asi do výšky devíti metrů šedesáti šesti centimetrů. Ten Střekov ale za ním je vlastně pořád zatopený je. Tam se ta situace zatím nemění. Ovšem město se snaží pomoci nejenom Střekovu, ale i dalším okrajovým částem Ústí nad Labem, které jsou vlastně podobně jako Střekov odřízlé od světa. Jedná se především o část Vaňova a Svádova, kam se dnes pokusilo město dopravit potraviny a také samozřejmě prostředky pro úklid. Do Svádova už se to povedlo a teď je připravován speciální vlak do Vaňova, který by měl vyjet každou chvíli. Město se obrací na občany právě v těchto odřízlých částech, že pokud se dostanou do potravinové nouze, aby se nebáli a oslovili policii, případně hasiče a ti jim opravdu pomohou. To si myslím, že je asi z takových těch nejdůležitějších a nejaktuálnějších informací dnešního dne v Ústí nad Labem.

DP: z ústí nad labem nás informoval jiří svoboda děkuju ti za to, na shledanou.

((konec živého vstupu))

DP: pojďme se podívat i do obce, kterou zatopila velká voda konkrétně se jedná o obec kly. starostka této obce alice semiánová je také též s námi ve spojení, dobrý den paní starostko

((začátek živého vstupu))

AS: dobré odpoledne

DP: jak to tedy teď momentálně vypadá ve vaší obci, už voda pomalu opadává,

AS: ano, voda pomalu opa- opadává, od dvanácti hodin se občané vrátili do svých nemovitostí a začaly uklízení práce.

DP: vypadá to ale za vámi, pohled na vodu není příliš optimistický kdy si myslíte, že: bude stav napraven tak jak to bylo před povodněmi. dá se to vůbec odhadnout?

AS: těžko se tato doba odkaz- odhaduje. My máme ještě v tuto chvíli několik občanů, které sta- kteří stále ještě nemohou se vrátit do své nemovitosti, protože tam mají vodu.

DP: mají kly vůbec nějaké protipovodňové opatření, protože pokud s- je mi známo tak stavět hráze ste nezačali, jen ste si vypracovali studii která ukázala že by to všechno vyšlo na sto milionů korun ale nakonec ste k tomu nepřistoupili. e budete k tomu třeba přistupovat po letošních povodních? myslíte si, že protipovodňová opatření mají, svůj smysl,

AS: těžko těžko říct jednoznačně, zda-li ano nebo ne, záleží samozřejmě na různých () jakoby různých situacích a na vlastně i vlivu, na kde ta obec je postavená. My jsme třeba postaveni na písku, takže to musí zvážit odborníci hydrologové, zda vůbec je to pro nás vhodné, protože na spoustu místech vlastně v republice jsme viděli, že ta protipovodňová opatření vlastně způsobila hodně problémů.

DP: a vy byste se sama k tomu přiz- ee přikláběla, nebo byste opravdu počkala ještě na nějaký speciální posudek od hydrologů

AS: já bych se k tomu já bych se k tomu teď vůbec nechtěla vyjadřovat, já bych spíš počkala na odborníky, jak se k tomu vyjádří odborníci.

DP: navíc ale kly sou blízko soutoku labe a vltavy, ee jak moc je to pro vás problematické, právě to umístění. lokace. samotné obce

AS: velice je to u- je to velice problematické, protože v podstatě na nás jde voda i z Labe i z Vltavy a když má velký proud Vltava a je vlastně i povodeň na Labi, tak to dostane jakoby takový zpětný spád a nám se to vrátí do obce.

DP: paní starostko voda, se vás může dotknout v následujících letech třeba i znovu. přemýšlela ste někdy nebo připustila ste si vůbec tu

myšlenku, že by možná bylo na místě, aby lidé přemýšleli o tom, že by už nebydleli na místech, která byla zaplavena?

AS: já o tom často přemýšlím a říkám si, je- jestli by nebylo efektivnější spočítat, kolik těch nemovitostí v těch lokalitách stojí, a kdyby se třeba ty peníze, nebo ty prostředky věnovaly každému fyzicky občanovi, aby si mohl postavit novou nemovitost a vlastně ty peníze využít efektivně, kdy víme, že vlastně protipovodňové opatření mohou i selhat a v podstatě ten občan když si postaví nový dům, tak bude mít jistotu, že ho ta voda nepotká. Samozřejmě chápu, že pro staré lidi je to velice složitá situace, protože mají k tomu místu vazby a tohle to se vlastně velmi špatně řeší. Chápu to a vím, že je to rozhodnutí anebo jednoznačně říct: „Mělo by to být tak, nebo onak,“ je velice těžké.

DP: co budete teď jako obec vlastně potřebovat. vy už ste říkala že už někde započaly uklízeční práce tak co je pro vás teď podstatné aby ste měli k dispozici

AS: holínky, lopaty, košťata. Toho je stále nedostatek, to zatím vážne, ale před- já myslím, že to přijde, protože ti lidé volají, dělají sbírky, volají nám do obce, že nám přivezou, ale většinou říkají v neděli, v pondělí, v úterý, ale bohužel ty občany, co byli zatopené zatopeni, tak ty nezajímá v tuhle chvíli, když jim opadne voda, oni chtějí uklízet hned a těžko jim budeme vysvětlovat, že v tuhle chvíli pro ně nemáme koště nebo holínky. Je to taková nepříjemná situaci, kterou teď nemůžeme ovlivnit, a věřím tomu, že se třeba během zítř- zítra stabilizuje a budeme bez problému.

DP: máte i dostatek e dobrovolníků možná i vojáků ee kteří by pomáhali s úklidem v obci

AS: máme zde vlastně profesionální jednotky hasičů, kterým kteří které nám pomáhají a dobrovolníků se také hlásí spousty, ale bohužel, dnes jsem musela některé dobrovolníky odmítnout, protože občané, je mě je to strašně mrzí vůči těm dobrovolníkům, co se nabízí, ale občané, když je oslovíme, kolik chtějí dobrovolníků, tak řeknou, že jim bude uklízet rodina, nebo známí, nebo kamarádi a opravdu velice málo lidí využívá vlastně tu možnost toho požadavku, že by jim přišli vlastně ti dobrovolníci pomoci. My jsme

lidem smskami poslali, aby nás informovali o tom, kolik dobrovolníků kdo potřebuje na který den a zatím ta odezva nebyla až tak velká.

DP: jak si to vysvětlujete, myslíte si, že nikdo nechce třeba pustit nikoho cizího do svého obydlí, že je to pro ně natolik soukromá věc?

AS: já si myslím, že hraje velkou záležitost jakoby to soukromí, ale na druhou stranu si myslím, že dnes je to i takový prvotní šok, vlastně vidí tu situaci a já se domnívám, že vlastně za den, za dva pochopí, že to stejně sami nemohou zvládnout, a že ta pomoc bude potřeba. Já bych prosila dobrovolníky, aby prostě si ty síly šetřili a přijeli a třeba se nabídli, nabídli tu pomoc třeba další týden, nebo nebo za čtrnáct dní, protože té práce bude skutečně mnoho, několik i několik týdnů.

DP: samozřejmě ee že už jsme zmínili finanční aspekt i když v trochu jiném ee úhlu pohledu, sice v tom smyslu že pokud by bylo možné tak by bylo e ee do budoucna lepší kdyby si lidé za peníze které by mohli dostat, ať už od státu nebo z evropské unie postavili svoje ee obydlí někde jinde. vy budete žádat jako obec kly stát o finanční pomoc?

AS: určitě, samozřejmě budeme si žádat o finanční pomoc. Budeme žádat o pro pomoc. Budeme vlastně hledat realizaci, jak zabezpečit vlastně ty co jsou zatopení a v podstatě budeme muset řešit tento problém, protože to není problém, sice se lidé mohou vrátit do té nemovitosti, ale není vyřešena situace, protože do toho domu, ten bude vysychat třeba tři měsíce, čtyři měsíce a budou potřebovat nějak to ubytování řešit. Takže zatím jsme měli pracovní poradu zastupitelstva, kde jsme zvažovali různé varianty, zda-li řešit, nabídnout lidem pronájem vlastně v ubytovně, nebo zorganizovat buňky. Občanům bude vlastně zaslána zpráva, že mají nějaký čas na rozmyšlenou, aby nám sdělili, jak si představují, že by se ta situace měla řešit.

DP: a dokážete paní starostko už v tuto chvíli odhadnout výši škod

AS: netroufám si nic říkat, nějaká čísla. Myslím si, že v neděli, v pondělí, až opadne opadne voda jako úplně z obce, tak budeme schopni říct nějaké odhady.

DP: alice semiánová, starostka obce kly. děkuju vám že ste byla hostem interviu čtete dvacet čtyři ((míněno ČT24)). na shledanou.

AS: na shledanou

((konec živého vstupu))

DP: pane daňhelko podme pokračovat v tom, co sme započali: ve studiu. meteorologové sou velmi často pod palbou kritiky, že nedokázali správně předpovědět množství srážek. když sem dnes poslouchala vysílání čtyřadvacítky tak dokonce hejtman jihočeského kraje Jiří Zimola se vyjádřil e v tom smyslu že předpovědi meteorologů jsou nejednoznačné. (..)lze (..) s přesností (..) určit, jaká jaký bud- jaké bude množství srážek a od toho potom odvíjet e další předpovědi?

JD: příroda, kterou se tady snažíme nějakým způsobem predikovat, co se bude dít do budoucna, je opravdu extrémně složitá. Ta atmosféra totiž z našeho pohledu, to je prostě vzduch a nevnímáme to, ale v té atmosféře najednou probíhají fyzikální zákony fyzikální děje, které my umíme rovnicemi bez problému popsat. Problém ale je, že tam probíhají v takovém množství, na úrovni jednotlivých molekul, mezi oblaky, prostě i v řádu kilometrů a my nejsme schopni všich- všech- nebo nejsme schopni všechny tyto jevy, všechny ty rovnice, každý ten detail, jak spolu interagují dvě molekuly, dvě dva atomy vzduchu, popsat, proto nutně musí docházet ke zjednodušení a vlastně pracujeme v nějakém měřítku, které je odpovídá našim schopnostem jednak na simulování a na druhé straně ale i na pozorování. Ona totiž ta meteorologická předpověď a potom z ní se odvíjející hydrologická předpověď, nezačíná jenom u toho meteorologického modelu, jeho výstupu, který nějakým způsobem odhaduje množství srážek a meteorologa, který se snaží to interpretovat z různých modelů. Začíná už u měření. U měření ať už na pozemních stanicích, nebo pomocí známých balonových sond, které jsou v podstatě jediným způsobem, jak se dozvědět, nejenom to, co se děje při zemi v té atmosféře, ale i to co se děje ve výškách, kde je vlastně to rozhodující, protože tam dochází k tomu proudění těch velkých tlakových níží nad evropským kontinentem a podobně a tak ale máme třeba družicová měření, radarová měření, takže všechna tato data se

snažíme nějakým způsobem získat a zpracovat pomocí meteorologických modelů, ale pořád to není dokonalý popis toho, jak ta atmosféra toho stavu té atmosféry v jeden daný okamžik. A potom ty meteorologické modely z nejistého nepřesného nebo nepřesného původního stavu, protože nikdy nevíme a nikdy nebudeme vědět, jaký úplně přesně je, se snaží modelovat ten stav budoucí. No, ale bohužel tedy vlastně je to velice nelineární děj. Já se to snažím nebo pokusím se to popsat, to co se v té atmosféře děje, je to že i velice malé odchylky v tom počátečním stavu mohou vést k naprosto rozdílnému stavu atmosféry už za několik hodin nebo za několik dní. Znamená to tedy, že v podstatě když my určíme, teď si vymyslím, kolegové meteorologové prominou, když špatně změříme nebo špatně odhadneme teplotu v místě, kde nemáme měření, o jeden stupeň Celsia, tak meteorologický model, který by měl tu správnou teplotu, třeba patnáct stupňů, za dva dny v tom místě, může předpovídat srážky, zatím co ten, který tam má tu druhou teplotu, o stupeň jinou, tak předpovídá v tom samém místě slunečné počasí a tropické tropické teploty. Prostě už na základě toho, že se to malinko liší na začátku našeho poznání, může dojít k velkému rozdílu.

DP: a může do budoucna někdo vymyslet nějaký přístroj nebo se zdokonalit všechny tyto výpočty, aby e povodně byly e lépe predikovatelné, aby se na ně lidé opravdu mohli připravit?

JD: představa toho, že bychom uměli to dokonale změřit a dokonale nasimulovat, ta tady není. Cesta, kterou se vydáváme, vlastně v dnešní době jak meteorologická, tak potom následně ta hydrologická komunita, je vlastně ve vyjadřování pravděpodobnosti. Proto také neexistuje jenom jeden meteorologický model, ale ti meteorologové koukají na těch modelů čtyři, pět, šest, kolik jich je k dispozici a ty velké meteorologické služby, které mají dostatečněji superpočítače na to, aby byly schopny spočítat opravdu velké objemové výpočty, tak dělají několik různých variant toho modelu, třeba dvacet, padesát, právě s liš- s mírně se lišícími počátečními podmínkami, cílenými tak, aby se postihlo spektrum toho možného vývoje.

DP: =ale co si z toho potom mají vzít ty jednotlivé obce kterých se to potom dotkne, [když dostanou spektrum nějakých možností]

JD: [to je to je to je]právě to je právě velice složité a tady potom nastupuje role těch meteorologů a hydrologů, protože opravdu ten rozptyl je třeba nějakým způsobem interpretovat. Ono už dneska ty meteorologické modely v podstatě když se na to kouknete, tak udávají často protichůdné výsledky. Meteorolog kouká na to, je schopen předpovědět, že bude v český České republice pršet, protože na tom se všechny modely shodnou, ale třeba dva z nich uvádějí srážky na Šumavě, dva z nich v Krkonoších a poslední v Beskydech a prostě s takovýhle výstupy musíme počítat a nejsou to výstupy, které by se počítaly v ČHMÚ, jsou to výstupy které se počí- nebo jenom v ČHMÚ, my máme zas meteorologický model hladin, ale jsou to výstupy, které přebíráme a sdílíme s různými meteorologickými službami.

DP: když se podíváme na úplné nejbližší budoucnost meteorologové už v tuto chvíli mluví o dalších srážkách. v neděli až v pondělí by se měli nárazově vyskytovat intenzivní srážky během těch by mělo napršet až kolem čtyřiceti milimetrů vody za den. máme se bát v tuto chvíli,

JD: je to určitě cifra, která je může být problematická z hlediska těch jednotlivých toků, které už byly postiženy a které momentálně mají velice nasycené to povodí [()]

DP: [právě protože] voda e tedy respektive půda je [nasycená]

JD: [půda] půda je nasycená. Kdybychom se koukli na analogii, tak v roce 2002 si velice dobře pamatují, že po těch srpnových povodních, až do října, každé srážky třicet, čtyřicet milimetrů, které normálně v suchém létě jsou v podstatě zanedbatelné a zvýší hladiny toků o pár centimetrů, nebo desítky centimetrů a v podstatě během dne už nepoznáte na tom toku, že se něco dělo, tak v roce 2002 až do října, takovéto srážky vyvolávaly poměrně rychlé vzestupy a byly dosahovány třeba první, druhé stupně povodňové aktivity. Už nedošlo k takové katastrofě jako jako při té srpnové povodni, ale vždycky ta povodí reagovala velice rychle a velice výrazně vzhledem k tomu, že ty srážky byly relativně malé a v jiných letech by v podstatě žádné problémy nezpůsobily. Takže

samozřejmě ty srážky, které jsou predikovány, tak mohou na těch místech komplikovat situaci, může se to pohybovat od toho, že dojde třeba k opětovným vzestupům na první, druhý stupeň povodňové aktivity a [ale]

DP: [koryta řek by se] ještě daleko více rozšířila, že by voda šla opět [()]

JD: [právě další] další věc je to, že se dostáváme dostáváme vlastně do koryt, která jsou nějakým způsobem postižená a podobně. Ale to, jestli to bude čtyřicet milimetrů, nebo jestli to lokálně může být navýšeno výše, protože v těch horských oblastech vždycky působí lokální efekty, které mohou ty srážkové úhrny zvyšovat, nebo jestli to bude méně, to je právě situace momentálně, kde ty meteorologické modely se neshodují a shodují se právě na tom, že bude určitě pršet a nevíme úplně kolik a nevíme úplně kde, kolik bude pršet, takže proto je to [přes-]

DP: [máme se] ale do budoucna v budoucích letech bát, že povodně budou, na pořadu (.) ne dne, ale roku, (.) klimatolog václav cílek o tom mluví, že (.) tady tu povodeň ee předpovídal a říká že nás čeká ještě daleko horší velká voda. (.) [lze]

JD:[()]

DP: =to nějak vydedukovat, lze z něčeho z nějakých signálů už teď vycítit, že opravdu ta situace může být velmi složitá v následujících letech

JD: já se omlouvám za to, co teď řeknu panu Cílkovi, ale pan Cílek predikuje každou povodeň tím stylem, že říká pokaždé povodni: „Nějaká další povodeň přijde,“ to říká každý hydrolog. Stejně tak před rokem 2002. V roce 2001 byla výstava Praha a voda, Praha a Vltava v Městském muzeu a končila otázkou, oficiálně napsanou, kterou byla v průvodcích, byla na posledním panelu: „Poslední povodeň v Praze byla 1890, kdy přijde další?“ Jsme ve stejné situaci, jako San Francisco, Los Angeles se zemětřesením. Ano, někdy velké zemětřesení přijde, ale predikovat, že to bude zítra, pozítří, příští hodinu, nebo za deset let, to opravdu nikdo neumí a pokud se

budeme bavit o tom, ano, v historii se opakovala období, nebo vyskytla se období, kdy povodní bylo relativně více a mohli bychom tady zmínit ten konec devatenáctého století, kde opravdu 1890 byla poslední velká povodeň v Praze, ale předtím v jižních Čechách České Budějovice byly kompletně zaplaveny v roce 1888, potom byla katastrofální povodeň 1897 v Krkonoších, 1903 na Odře, 1908 byla katastrofální přívalová povodeň na Doubravě, 1890 byly zničeny Karlovy Vary a prostě v období několika málo let se nakumulovalo taky spousta významných případů. Naopak, dvacáté století bylo prostě na povodně chudé. Evidentně jsme momentálně v období, které je na povodně četnější, ale nedokážu si a nikdo si nedoká- nemůže troufnout na to říct, jak bude třeba vypadat další dvacetiletí, další padesátiletí a tak dál.

DP: =ale můžeme se na to dejme tomu nějak připravit. co si myslíte o protipovodňových opatřeních. když vezmu dva konkrétní příklady, třetina obce zálezllice skončila pod vodou, protože hráz na které se pracovalo se nestihla dokončit. to tvrdil starosta obce. ale na druhou stranu zase se sem se dočetla, že kdyby ve štěchovicích u prahy nevyrostla protipovodňová zábrana za jednadvacet milionů korun, bylo by v obci nejspíš lépe. velké vodě z rozlité vltavy nezabránila a dnes jí stojí v cestě a nemá se kam voda upouštět. tak (.) není to vlastně sporné využití protipovodňových opatření a vlastně si nepomůžeme ať tak či onak,

JD: záleží samozřejmě na tom, jaké to protipovodňové opatření je a nebo pardon, k těm Zálezllicím. Ono samozřejmě těch protipovodňových opatření tady by se dalo vybudovat strašná spousta. Není v silách České republiky a žádného státu vyřešit protipovodňovou ochranu během jednoho, dvou, pěti, deseti let. To je běh vlastně kontinuální, protože v okamžiku kdy jednu jednu ochrannou hráz dokončíte, tak byste se měli vrátit k těm, které jsou vybudovány ze třicátých let, nebo ještě starších a udržovat je, navyšovat případně, protože to naše poznání technologie se mění. Takže do protipovodňové ochrany se dá investovat kontinuálně miliardy korun ročně a pořád to nebude tak, že bychom nevě- neměli co dělat.

DP: =ale na: příkladu štěchovic je vlastně vůbec účinná?

JD: účinná je, samozřejmě záleží na tom, jak je ta protipovodňová ochrana navržena. Když se podíváte na Prahu, tak ta je navržena tak, aby odolala povodni 2002 s nějakou rezervou, tuším, že třiceti centimetrů, což je pragmatické rozhodnutí k tomu, že vlastně dvatřicet znamená, že ta ochrana je zhruba na úroveň pěti set leté vody. Náklady na tu protipovodňovou ochranu, na její vybudování, na její údržbu, protože jestli je to na pěti set letou vodu, tak to je věc, která kterou musíte udržet ve funkčnosti velmi dlouho, aby aby to bylo rentabilní a efektivní a případně ji obnovovat, tak musí odpovídat tomu, co chrání. Jestliže budete stavět hráz okolo, teď řeknu, tři, čtyř domků, tak je nesmysl postavit hráz, která bude chránit na pěti set letou vodu. Jednak by se za ní ty domky ztratily a jednak by to bylo velice finančně náročné a ten efekt toho té ochrany [by byl v podstatě minimální]

DP: [()]ještě se znovu e dotkněme: citace klimatologa václava cílka, zastavme se u role přehrad. ee václav cílek mluví o tom, že by měla být jedna z vltavských přehrad trvale vypuštěná jako pojistka (..) kvůli tomu, až se zase zvednou hladiny tak aby opravdu bylo kam s tou vodou, kam kam by byla umístěna. myslíte si to že by to pomohlo?

JD: já si myslím, že kdybyste potom pana Cílka pozvali do studia sem, třeba za dva, za tři, za pět let, až budeme trpět velikým suchem, tak by vám řekl, že je chyba, že ty přehrady jsou vypuštěné. Ty přehrady byly postaveny jako víceúčelové nádrže. Jejich smyslem je hlavně akumulovat vodu a tu vodu pouštět do vodního toku Vltavy. V roce 1904 ve Vltavě teklo dvanáct kubíků, ta šířka té Vltavy byla stejná jako dneska a představte si tam dvanáct kubických metrů, to je v podstatě potůček, který se dalo přebrodit. To bylo to bylo bláto, to nebylo nic. Tak proto i ve třicátých letech, kdy vlastně začala se budovat ta kaskáda, jako reakce na velké sucho z počátku třicátých let, byla zdůrazněna u té kaskády, a potom i v šedesátých letech bylo sucho, ta funkce zásobní. Samozřejmě se pamatovalo i na tu protipovodňovou funkci, ale myslet si, že když tu přehradu vypustíme, že vyřešíme protipovodňovou ochranu, a že to je prostě ta cesta do budoucna, já si to nemyslím. Podle mého názoru kaskáda funguje, tak jak je, plní plní to, co má a nebudu už to dál

rozebírat. Pravda je prostě, že technicky byla konstruována na více účelů a tak bychom ji měli využívat, neměnit ji.

DP: hydrolog a člen povodňového štábu Jan Daňhelka. děkuju že ste přišel do interviju. na shledanou.

JD: na shledanou.

DP: teď už se můžete podívat do udá- na události protože i tam bude souhrn dnešního dne po povodních. dobrý večer.

((úvodní znělka))

Příloha č. 3: Transkripční přepis dílu z 10. 6. 2013

NÁZEV POŘADU: Interview ČT24

DATUM VYSÍLÁNÍ: 10. 6. 2013

KANÁL: ČT24

STOPÁŽ: 24 min

ÚČASTNÍCI:

DP = Daniela Pisařovicová, moderátorka

PB = Petr Bendl, ministr zemědělství

V ŽIVÝCH VSTUPECH:

FH = Filip Horký, reportér

KP = Kateřina Poláková, reportérka

DP: povodňové ohrožení i nadále trvá. na co se máme v následujících hodinách, nebo třeba dnech připravit, i tuto otázku zodpoví náš dnešní host. začíná intervju četé dvacet čtyři ((míněno ČT24)), přeju dobrý večer

((úvodní znělka))

FP: a hostem intervju je ministr zemědělství petr bendl. dobrý večer pane ministře

PB: hezký dobrý večer

DP: vy ste na dnešní tiskové konferenci řekl ((začátek citace)) povodně nejsou rozhodně za námi. ((konec citace)) tak co můžeme čekat. sou před námi? je ještě další vlna povodní před [námi?]

PB: [no,] ty informace, které jsme měli od meteorologů nás varovali před tím, co se bude dít na konci neděle, včerejšího dne, v průběhu noci a v průběhu dneška, takže to je taková ta vlna dešťů, kterou ještě čekáme a ukazuje se, že to bylo, řeknu, to varování velmi správné,

protože na některých tocích ještě, v České republice, ty řeky, říčky stoupají.

DP: a můžeme říci, že pokud tedy přežijeme ten dnešní den a hlavně dnešní noc, pomine to zásadní nebezpečí nebo jaké sou predikce jaké jsou prognózy,

PB: naši vodohospodáři dostávají informace zhruba týden dopředu a zatím nic vážného avizováno není, kromě toho, řeknu, dnešního večera a prů- toho průběhu dnešního dne, kde pevně už doufáme, že se dostaneme do nějaké normální situace, už bychom rádi si od toho deště trochu oddychli.

DP: ale bleskové povodně, ta hrozba tady stále ještě [je?]

PB: [bleskové] povodně nám hrozí, voda je velmi nasáklá vodou a téměř nic už ta půda, řeknu, není schopná vstřebat a všechno to teče jak po střeše. V podstatě žádná absorpční schopnost půdy už dneska není.

DP: pane e máte pane ministře k dispozici nějaký model který by říkal kolik by muselo spadnout srážek e za jeden den dejme tomu, aby: opravdu se ještě znovu rozvodnily ty stejně toky a: e ti lidé kteří museli čelit velké vodě poprvé, jí během několika dnů museli čelit znovu?

PB: to přesně říct neumím, ale v okamžiku, kdy by nám začalo pršet celý jeden den, dva, tak mám pocit, že bychom se vraceli zpátky do do té situace, ve které jsme ještě před několika dny byli.

DP: podme se na některá místa v čechách teď podívat za našimi kolegy, konkrétně ve staňkově máme filipa horkého. filipe, zdravím tě, doufám že se slyšíme a vidíme jak to na místě vypadá. bude situace ještě dramatická,

((začátek živého vstupu))

FH: hezký večer. Nemyslím si, že bude přímo dramatická, ale ta hladina místní řeky Radbuzy rozhodně roste. Ostatně, podívejte se za mě. Ta laguna tady nebyla, když jsme sem odpoledne dorazili. Řeka stoupla oproti třeba ránu o osmdesát centimetrů a dá se

předpokládat, že ještě půjde nahoru. Nicméně reálné nebezpečí to pro obyvatele Staňkova, alespoň v té části, kde teď jsme, rozhodně není a to z toho důvodu, že ještě před týdnem, když tady byly zasaženy některé domy a někteří obyvatelé museli vyklízet třeba první patra svých obydlí, tak měla hladina tři sta šest centimetrů. Teď je to zhruba dvě stě dvacet tři, dvacet čtyři, nicméně Radbuza stále stoupá a bude i otázkou toho, co bude dál, protože jak už o tom mluvil i tvůj host, Danielo, že půda je velmi nasycená, to znamená, stačí drobné srážky a vše se velmi rychle projeví na hladině řeky. Konkrétně řeka Klabava to dnes ukázala velmi rychle, když v průběhu několika hodin, třech hodin vlastně, se její průtok zdvojnásobil. Tady to nebude tak hrozné, nicméně i nadále se tady vyplatí situaci sledovat a my to budeme dělat.

((konec živého vstupu))

DP: říká filip horký, filipe děkuju ti za informace, podme ještě na další místo se vypravit konkrétně do bechyně kde je kolegyně kateřina poláková kateřino i pro tebe stejná otázka, jak to tedy na místě vypadá a můžeme čekat dramatickou situaci během několika následujících hodin,

((začátek živého vstupu))

KP: pěkný podvečer. Zatím to vypadá, že žádné drama se zde konat nebude, protože sice je tady pohotovost, od včerejška, kdy kvůli silným bouřkám a dešti se zvedla hladina řeky Lužnice, ale ta už v tuto chvíli spíše klesá, už od dopoledne. Zatím co celý den tady byl povodňový stupeň číslo tři, tak teď to kleslo na dvojku, takže já mám spíše pozitivní informace. Neví se ale, jaké bude počasí, protože teď se zatáhlo a vypadá to, že bude pršet. Každopádně obyvatelé Bechyně jsou připraveni na případnou druhou povodňovou vlnu. Vy můžete vidět za mnou, že podél řeky jsou instalovány protipovodňové bariéry, zároveň starosta už včera varoval, všechny obyvatele, takže ti mají před svými domy pytle s pískem a jsou tedy připraveni i na tu krizovější situaci. Ale jak jsem říkala, zatím to vypadá, že řeka spíše klesá.

((konec živého vstupu))

DP: kateřina poláková. kateřino i tobě děkuju za informace, na shledanou. (.) pane ministře vy ste bedlivě sledovat obrázky a koneckonců vy ste se i do: jednotlivých míst vydával. jak to na vás působí potom když ste přímo na místě mluvíte s lidmi, kteří: si zažili. povodně. a možná i zažili povodně kolikrát před jedenácti lety v roce dva tisíce dva

PB: no já už mám dlouholetou zkušenost s povodněmi a můžu porovnávat, jak to asi vypadalo v roce 2002 a jak to vypadá teď. Musím říct, že je vidět, že naši starostové a starostky a celé ty týmy hasičů i i policistů už daleko lépe vědí, jsou lépe informováni o tom, jaká voda je čeká, a jsou schopni na to připravit obyvatelstvo. Jsou, řeknu, v tomto ohledu lépe informováni a my jsme v tom roce 2002, já jsem vlastně byl hejtmanem Středočeského kraje a jenom tehdy, připomenu, jenom ve středních Čechách se tehdy evakovalo dvacet čtyři tisíc lidí, což je víc než dneska celá Česká republika a ta situace tam tehdy byla, zejména z pohledu té informovanosti starostů, daleko složitější. Neměli jsme aktualizované povodňové plány a byl byli jsme nevěděli pořádně, kam až ta voda může při kterém, řeknu, stupni, nebo po kolika centimetrech, kam až se může dostat. Tohle informaci měli, patří velké, řeknu, poděkování významné části, řeknu, nebo všem starostům, starostkám a těm týmům požárníků nebo hasičů a policistů, protože bylo vidět, že jsou mnohem profesionálnější, a že už už prostě ten jejich výkon byl řádově někde jinde. I tehdy to měli, řeknu, i tehdy odvedli kus práce, ale neměli ty informace, které mají dneska.

DP: =a když sme se tedy dotkli toho srovnání roku dva tisíce dva a: letošního roku dva tisíce třináct, máte pocit že ty povodně: a: vůbec souhrn srážek nebyl tak masivní jako třeba před těmi jedenácti lety, nebo i pomohlo to právě, že se česká republika poučila z povodní v roce dva tisíce dva

PB: těch srážek opravdu nebylo tolik, ale je vidět, že jsme poučení. Byla řada protipovodňových opatření, která zafungovala, () kde prostě buď tím, že pozdržely vodu a nakonec je třeba voda překonala, ale alespoň získali starostové a starostky a povodňové komise čas k evakuaci a k upozornění lidí a v řadě případů, třeba dnes jsem mluvil se starostkou z Terezína a významná část té historické části

Terezína byla prostě uchráněna protipovodňovými opatřeními a existují desítky takových míst v České republice. Jiná věc je, že bychom si měli přát, abychom v těch protipovodňových pracech pokračovali, protože je řada malých obcí, kde které stojí za to ochránit a je třeba připravit tomu jak legislativu, tak finanční prostředky.

DP: zůstaňme ještě u samotné předpovědi. e možná není problém předpovědět úhrn srážek, ale zřejmě, už je větší problém předpovědět kde přesně spadnou a jak moc to rozvodní jednotlivé toky, trápí vás to?

PB: já se na to dívám trochu laicky v tom smyslu, že při vší úctě k našim meteorologům, vím, že dělali absolutní maximum, ale moje zkušenost osobní je taková, že někdy se podíváte na předpověď, obléknete se podle toho a druhý den vidíte, že je to třeba trochu jinak, právě, že třeba jste na jiném místě, než oni to předpovídali, že to počasí bude. Proto je to pro nás, nebo pro naše vodohospodáře někdy extrémně složité nachystat se na něco, co má být jakoby za týden, kdy vám řeknou: „Ano, za týden spadne šest set, nebo bude ten přítok vzhledem k množství srážek, třeba do té Vltavské kaskády na úrovni šest set padesát kubíků za vteřinu,“ což byla předpověď před těmi povodněmi a nakonec přišlo dva a půl tisíce, což [je řádově někde]

DP: [už je velký rozdíl]

PB: řádově někde jinde a v okamžiku, kdy vám to napadne takovéto množství srážek na významné části právě celého povodí, tak všech-řada bezejmenných říček a potoků stoupla extrémně. Dneska jsem mluvit třeba s panem starostou z Krumlova o jeho za- o jeho zkušenostech a ten říkal, že říčka, nebo potůček, kterým normálně tečou dva metry čtvereční, teklo skoro sto kubíků za vteřinu, což je obrovský rozdíl a tyhle ty mezi, nebo tyhle ty neznámé potoky, ty nám prostě dělaly tentokrát obrovské problémy.

DP: a co s tím lze třeba nebo existuje vůbec nějaký přístroj do kterého by česká republika mohla, investovat a potom by byla lépe informovaná a mohla by se tím [pádem lépe]

PB: [ee]

DP: =připravit na přicházející povodně,

PB: otázka na meteorology, ale vím, že se snaží, že měli k dispozici výsledky čtyřech, řeknu, velmi velmi moderních systémů, které předpovídají počasí, i třeba teď na neděli a pondělí, nakonec se zaplatpánbůh nepotvrdilo, že by ty srážky byly tak velmi intenzivní, ale prostě je to odhad, je to předpověď, není to jistota.

DP: co teď tedy momentálně dělá ministr zemědělství proto, aby v případě že by se ještě naplnily nějaké černé scénáře, e byly dopady povodní, třeba té druhé vlny, co možná nejnižší

PB: no, ministr zemědělství u těch řek, které je možné nějakou limitovanou mírou regulovat se snaží ve spolupráci s hospodohospodáři, řeknu, snižovat množství vody, které máme na přehradách a připravit je na případnou další vlnu. U řek, která nejsou regulovatelná jako je Berounka, Sázava nebo viděli jsme tady před chvílkou záběry z Nežárky, tam nelze než pouze, řeknu, varovat starostky a starosty a mobilizovat případně povodňové komise, kdybychom měli takovéto avízo.

DP: to co regulujete jsou: činnosti s vodohospodáři, samozřejmě vltavská kaskáda o té už se toho napsalo strašně moc, ee byli ste kritizováni nebo vodohospodáři za to že málo upouštěli, teď najednou se objevují články že už to zase jde. můžete tedy vysvětlit, jakým způsobem vůbec funguje vltavka vltavská kaskáda, abychom zamezili všem těm spekulacím a: abychom se už dále nedohadovali co mělo být učiněno a nebylo dejme tomu

PB: já vím, že ty spekulace jsou, rozumím jim, protože v minulosti se příliš nevysvětlovalo, jak co ta Vltavská kaskáda vlastně je, že nebyla postavená za účelem ochrany před velkou vodou, ale za účelem zajištění průtoku, vůbec nějakého průtoku Vltavy, protože my tu vodu potřebujeme nejenom k takovým těm běžným věcem ve Vltavě, ale zejména k fungování čistíren odpadních vod. Kdyby nebyl dostatečný průtok Vltavy, tak řeky, nebo tak města a obce, které jsou na Vltavě a využívají k čištění odpadních vod právě této řeky, tak by nemohli čistit a v tu chvíli bychom se dostali do neuvěřitelných

hygienických problémů. Naše Vltavská kaskáda byla stavěna v době, kdy bylo obecně moderní v Evropě stavět na kaskádách i ty, řeknu, výroby, nebo umožnit výrobu elektrické energie, což je jedna jedna z priorit, které ta Vltavská kaskáda při výstavbách, nebo při výstavbě měla. Slyšel jsem už, že jsme neupouštěli, protože jsme tím chtěli zachránit [ČEZ. Je doložitelné]

DP: [vyrábět elektřinu]

PB: černé na bílém, že výpadek jednoho, dvou, třech, pěti dnů Vltavské kaskády podst- v tom systému ČEZu neznámá v podstatě téměř nic. To ta představa, že jedeme hlavně na elektrárny na Slapech a Orlíku, ta je velmi mylná, protože je tam my máme omezenou možnost manipulace právě s Vltavskou kaskádou a hodně to odvisí od toho, co jsme se tady bavili na začátku. Jaká bude předpověď počasí, co nám řeknou vlastně meteorologové, jak se mají vodohospodáři připravit, kolik mají upustit, tak aby jednak zachytili tu povodňovou vlnu, přestože primárně, jak říkám, kaskáda k tomu nebyla určena, a zároveň si zajistili dostatek vody. V případě, že pršet přestane, abychom se nedostali do obrovských potíží zase obráceně, ze sucha.

DP: jinými slovy jestli tomu správně rozumím to co ste zmiňoval před tím že ta předpověď ee kolik spadne srážek nebyla tak pesimistická jaká ve skutečnosti [byla,]

PB: [ano]

DP: =proto se neupouštělo více. rozumím tomu [správně a teď už]

PB: [přesně tak]

DP: =protože se všichni bojí toho že by mohla přijít druhá vlna povodní, tak už se nebojíte [vyšších průtoků.]

PB: [říkáte to] naprosto přesně, je to odvislé opravdu od těch předpovědí, co nám ČHMÚ řekne a my se snažíme po tom, řeknu, maximálně vyjít vstříc v tom, že ty hladiny a množství zásoby vody v přehradách upouštíme.

DP: zároveň ste určitě zaznamenal i názor klimatologa, václava cílka který tvrdil, že by možná bylo pro tyto případy daleko lepší, kdyby zůstala, jedna, z přehrad, vltavské kaskády vypuštěná (.) na stálo. že by to zamezilo právě takovým problémům jako: byl ten letošní. problém při povodních. myslíte si to stejné,

PB: já jsem o tom mluvil s předními experty a odborníky vodohospodáři, kteří tvrdí, že to množství vody, které spadne, by nás stejně nechránilo, že bychom museli vypustit třeba Orlík, nebo něco podobného. V tu chvíli bychom se zase zbavovali té šance nakumulovat vodu, abychom ji vůbec měli k dispozici v období sucha, takže t- naši vodohospodáři se na tento názor, řeknu, experta, ale geologa nedívají velmi skepticky.

DP: když se zastavíme ještě u aktuální situace vltavská kaskáda je tedy připravena, kolik e je tam místa pro případné srážky, (metriční) prostor jak velký je

PB: já to přesné místo, přesný objem neřeknu, ale je to zkrátka jsme teď na hranici maxima, které je vůbec možné dosáhnout, tak abychom byli schopni nakumulovat vodu v případě, že přijdou velké srážky. Začínáme mít i dílem obavu, aby se teď nestalo, že když máme upuštěno, aby srážky žádné nepřišly, abychom nenaplnili a nenachystali zase kaskádu na období léta, kdyby třeba nepršelo. Tam zkrátka tyhle dilemata mají vodohospodáři z ČHMÚ v podstatě každý rok.

DP: jak se vůbec ee vláda, petra nečase poučila z těchto povodní, e (..) jde mi o další postup ee ke kterým krokům přistoupíte dejme tomu v následujících měsících, aby opravdu protože se mluví hodně o tom, že četnost povodní se může zvyšovat v následujících, letech, co k čemu chcete přistoupit, k jakým krokům

PB: vláda Petra Nečase v okamžiku, kdy se stal Petr Nečas premiérem, tak státní rozpočet zdvojnásobil. Finanční prostředky jdoucí právě do investic na protipovodňová opatření, přibližně dvě miliardy ročně, dává v tuto chvíli státní rozpočet. Často jsme odvislí od toho, jak vypadá stavební řízení, je-li územní rozhodnutí, asi jste slyšeli, že často dostat se k tomu územnímu rozhodnutí a ke stavebnímu povolení není jednoduché, lidé ne vždy jsou vstřícní

směrem k obcím v tom, aby souhlasili a byli, řeknu, ochotní k dohodě, co se týká jejich pozemků, tak aby se postavily protipovodňová opatření. Někde ta situace byla velmi dramatická, například v Lovosicích, celá ta průmyslová zóna tam, dvě stě metrů, nechce člověk prodat, udělali tam velmi, řeknu, narychlo takovou, řeknu, hurá akci téměř, kdy kdy naváželi kamiony auta navážely prostě materiál tak, aby doplnily protipovodňové opatření, které tam, řeknu, legitimně stojí a tady ten člověk jim bránil, aby tam protipovodňové opatření vzniklo, takže my musíme udělat i něco pro to, abychom toto prolomili a umožnili obcím takováto opatření realizovat, když holt se někdo nebude chtít dohodnout, budeme muset přistoupit, podle mého hlubokého přesvědčení, k vyvlastňování, byť to říkám velmi nerad. Prostě je to, nebo měla by to být veřejně prospěšná stavba, jinak my plánujeme na to období dva čtrnáct, dva dvacet, zejména z evropských prostředků a to už říkám dlouhodobě, protože na tom víc jak rok pracujeme, aby tady byla možnost věnovat se odbahnění rybníků, věnovat se zadržení vody v krajině, opravám hrází a podobně a to, co se ukazuje jako velký problém, tak jsou zanešená koryta řek. Každá takováto povodeň, kterou jsme viděli, s sebou přinese spoustu bláta, spoustu písku, kamení a ona to ono to dno začíná postupně stoupat, takže množství té vody je menší a schopnost toho řečiště pojmout větší množství vody se tím zhoršuje. Pak stačí, když málo zaprší a v tu chvíli máte řeku vylitou ze břehu. Takže my se budeme snažit zprůchodnit legislativu v tomto ohledu, protože třeba naši vodohospodáři jsou často kritizováni starostkami a starosty, že nečistí ta koryta řek, ale oni musí naplnit českou legislativu a ta jim často bránila v tom, aby to udělali.

DP: vy ste dnes také na tiskové konferenci vyčísloval škody po povodních i když se budou patrně ještě zvyšovat protože velká voda neopadla úplně všude. zůstaňme u zemědělství, jako takového. ee budete kontrolovat, zda se třeba, neprodávají plodiny, přes které přešla velká voda a mohou být zdraví nebezpečné? jak se k tomuto postaví váš resort. nebojíte se že budou třeba prodávány někde na farmářských trzích?

PB: já z toho obavu nemám, já prostě důvěřuji našim potravinářům, respektive potravinářské inspekci, kteří monitorují takovéto věci a budou monitorovat i nadále. My se těm kritickým místům věnujeme a věřím, že prostě na naše dozorné orgány je v tomto spolehnutí.

DP: takže probíhají nějaké kontroly už v tuto chvíli, aby se [něčemu takovému zabránilo]

PB: [v tuto chvíli, tam kde ta] voda neopadla, nikoliv. My v tuto chvíli sbíráme data o poškozených územích, o ztrátách našich zemědělců, snažíme se kvantifikovat škody, ke kterým došlo a samozřejmě je rozdělit podle typu, jestli jsou to třeba rybáři, kteří přišli o obrovské množství ryb, anebo jestli jsou to zelináři, jestli jsou to jiní, řeknu, chovatelé skotu a podobně, protože u těch trvalých travních porostů to může dojít také ke škodám, třeba nevratným, pokud se tam usadilo bláto a podobně. Takže my to potřebujeme nejprve analyzovat a pak teprve se rozhodnout kudy kudy půjdeme. Už ale u té analýzy zjistíte, nebo můžeme zjistit, kde jsou takové rizikové oblasti, tak aby to naši potravinářští inspektoři mohli vzít v potaz.

DP: plánujete pro zemědělce nějaké kompenzace, když přišli e zmiňoval ste rybáře

PB: my budeme hledat cestu, která je legitimní, je legální, myšleno z pohledu udržení pravidel hospodářské soutěže uvnitř Evropské unie, tam se nesmíme dostat do té nepovolené hranice, takže my budeme uvnitř státního zemědělského intervenčního fondu a také prostřednictvím PGRLF, zvažujeme případné pů- půjčování finančních prostředků bezúročných a podobně, odložení plateb a tak dál. Některé prostě možnosti se tady nenabízí v tuhle chvíli je prověřujeme a přineseme je ve středu na jednání vlády, některé návrhy.

DP: a přemýšlíte i třeba i o nějakých přímých dotacích, to znamená že, zemědělci by měli nárok na finanční injekci od státu v nějaké výši podle: (.) toho jak byli zasaženi povodněmi

PB: to musíme, víme, že jsou to často třeba podnikatelské subjekty a jako každý jiný a nějaká přímá dotace to by, mám pocit, jsme se vystavovali velkému riziku ze strany Evropské unie, že není možné

použ-, řeknu, pomáhat podnikatelskému subjektu. Tam se budeme snažit od sebe odlišit rizika, která jsou pojistitelná, protože mohl-li se někdo pojistit, měl tak učinit, a rizika, která nejsou pojistitelná, kde pojišťovny některé věci uvnitř toho zemědělského sektoru nepojišťují, takže, tam se budeme snažit spíše orientovat tu pomoc. Tam, kde existuje možnost pojištění, tam je to opravdu věc každého.

DP: ústřední povodňová komise a krizový štáb zakázaly plavby na tocích kde je: druhý a třetí stupeň povodňové aktivity s výjimkou tedy záchranných a likvidačních prací. čím si vysvětlujete že lidé takto stále hazardují se svými životy a vydávají se na tok i když vědí že: jsou ohroženi na životě nebo můžou být.

PB: je to prostě absolutní nezodpovědnost. Možná, já se na to dívám zase laicky, často se ta generace naše, nebo spíš ta mladší, dívá na na takové ty akční filmy a mají pocit, že vlastně ti hrdinové jsou tam nesmrtelní, a že jich se to může týkat taky, že to bude fantastický adrenalin, a že se pak budou moci pochlubit před svými kamarády. Že riskují život jim možná v tu chvíli ani nedochází, ale je na nás, abychom je všechny varovali, protože tím opravdu zdržují jednak policisty od práce, a samozřejmě stojí to celou společnost velké náklady a když takto někdo riskuje svůj vlastní život.

DP: a: když to někdo podstoupí, tak e samozřejmě porušení zákazu vydat se na tyto toky je pod sankcí, myslíte si že to opravdu lidi už odradí,

PB: tihle blázni, neumím říct nějaký lepší výraz na to, se podle mě příliš odradit nedají. To jsou lidi, kteří se těší na takovéto riziko a nám nezbývá než apelovat a pořád prostě vysvětlo- ukazovat následky toho co se může stát, jestliže se někdo vydá na raftu, či na prkně, což byly případy, do rozbouřené řeky. Ta Berounka, nebo i Vлта- Vltava to v okamžiku, když se vylíje ze břehu, tak ta, to její chování je velmi nevypočitatelné a těch lidských životů je potom zbytečně škoda.

DP: velice stručně na závěr myslíte si že: stojí za zvážení debata, zda by lidé se měli vracet na: už poněkolikáté zaplavená území a že by spíše měli budovat své domovy někde jinde,

PB: no

DP: =a prosím [stručně]

PB: [to už bylo v] roce 2002, kdy jsme na tohle upozorňovali, bohužel ta praxe se ukazuje, že to příliš se nám to nepodařilo v územních plánech zatrhnout, už třeba rekonstruovat chaty na na rodinné domy a podobně, na to se bude muset státní správa zaměřit a obcím jednoznačně v tomhle tom jednoznačně říci ne, v zátopovém území se dál stavět nesmí.

DP: ministr zemědělství petr bendl byl hostem interviju. já vám za to děkuju, na shledanou

PB: děkuji za pozvání.

DP: a loučím se i s vámi. určitě se podívejte i na události, já přeju už jenom dobrý večer.

((úvodní znělka))